

Asiantuntijuus edellä

Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:7

Asiantuntijuus edellä

Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:7

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto / Högskole- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

ISBN 978-952-263-215-9 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2013:7

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
18.6.2013

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Puheenjohtaja: Kirsi Kangaspunta Sihteerit: Petri Haltia, Sanna Hirsivaara ja Kati Isoaho		Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
		Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 21.6.2012	Dnro 47/040/2012
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Asiantuntijuus edellä. Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus (Expertis i framkanten. Högskolornas nya specialiseringsutbildning)			
Julkaisun osat Muistio ja liitteet			
Tiivistelmä Työryhmäesittää uuden korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen luomista. Uusi erikoistumiskoulutus korvaa ammattikorkeakoulujen ammatilliset erikoistumisopinnot ja yliopistojen järjestämän erikoistumiskoulutuksen ja erikoistumisopinnot. Koulutuksille luodaan selvät säädökselliset puitteet, jolloin se muodostaa uuden koulutustyyppin tutkintokoulutuksen ja täydennyskoulutuksen rinnalle. Uudistuksen ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2015. Työryhmän keskeiset esitykset: <ul style="list-style-type: none"> - Asiantuntijuuden kehittäminen ja työurien pidentäminen edellyttävät koulutuksen kytkeytymistä työelämään ja käytäntöjen reflektiivistä tarkastelua teoreettisten ja käsitteellisten välineiden avulla. Erikoistumiskoulutus perustuu työelämän ja työelämässä toimivien asiantuntijoiden ja sellaiseksi tähtäävien tarpeisiin. Erikoistumiskoulutukset rakentuvat työelämälähtöisyyden ohella korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämisosaamiselle ja painoaloille. - Korkeakoulujen erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille henkilöille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joita korkeakoulut järjestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla on muutoin osoitettu vastaava osaaminen. Erikoistumiskoulutuksen laajuus on vähintään 30 op. Erikoistumiskoulutuksen edellyttämä asiantuntijuus opitaan ja osoitetaan kiinteässä yhteydessä työelämään. - Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää koulutus, jonka laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä ja opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta on on sovittu ammattikorkeakoulujen tai yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Erikoistumiskoulutuksista sovittaisiin koulutusvastuiden (yliopistot) ja tutkinnonanto-oikeuksien (ammattikorkeakoulut) mukaisesti. Ne erikoistumiskoulutukset, joista nykyisin säädetään opetusministeriön asetuksella voivat korkeakoulujen yhdessä työelämän edustajien kanssa tekemällä päätöksellä jatkaa ja kehittyä osana uutta erikoistumiskoulutusten kokonaisuutta. Korkeakoulut ottavat erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistuksen osaksi omia laadunvarmistusjärjestelmiään. Erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidetään rekisteriä. - Erikoistumiskoulutusta voidaan toteuttaa ainoastaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Kyseessä ei ole täydennyskoulutuksen tavoin koulutus, jossa toimitaan avoimilla markkinoilla. Ensisijaisia rahoittajia erikoistumiskoulutukselle olisivat työnantajat ja koulutukseen osallistuvat henkilöt. Eri ministeriöt voivat ohjata koulutukseen rahoitusta alakohtaisten ja yhteiskunnallisten tarpeiden mukaisesti. - Erikoistumiskoulutuksesta perittävän maksun suuruudesta päättää korkeakoulu. Silloin kun koulutukseen ohjataan julkista rahoitusta, koulutuksista voidaan periä korkeintaan omakustannushinta eikä koulutusta voi järjestää voiton tavoittelemiseksi. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen laskennallisia rahoitusmalleja muutetaan 1.1.2017 alkaen siten, että erikoistumiskoulutuksessa suoritettut opintopisteet huomioidaan mallissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee korkeakouluja uuden erikoistumiskoulutuksen käynnistämisvaiheessa. Työryhmän esitys perustuu korkeakoulujen tutkintoja täydentävän koulutuksen nykytilan analyysiin ja asiantuntijuustutkimukseen.			
Avainsanat korkeakoulut, yliopistot, ammattikorkeakoulut, erikoistumiskoulutus, erikoistumisopinnot, ammatilliset erikoistumisopinnot, täydennyskoulutus, asiantuntijuus, elinikäinen oppiminen			
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:7		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (PDF)	ISBN 978-952-263-215-9 (PDF)
Kokonaissivumäärä 72	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
18.6.2013

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
Ordförande: Kirsi Kangaspunta		Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
Sekreterar: Petri Haltia, Sanna Hirsivaara och Kati Isoaho		Datum för tillsättande av 21.6.2012	Dnro 47/040/2012
Publikation (även den finska titeln) Expertis i framkanten. Högskolornas nya specialiseringsutbildning (Asiantuntijuus edellä. Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus)			
Publikationens delar Promemoria + två bilagor			
<p>Sammandrag</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att det skapas en ny specialiseringsutbildning vid högskolorna. Den nya specialiseringsutbildningen ersätter de yrkesinriktade specialiseringsstudierna vid yrkeshögskolorna samt de specialiseringsutbildningar och -studier universiteten ordnar. Den nya utbildningen ska ges författningsmässiga ramar, och därmed utgöra en ny form av utbildning vid sidan av examensinriktad utbildning samt fortbildning. Reformen föreslås träda i kraft den 1 januari 2015.</p> <p>Arbetsgruppens viktigaste förslag:</p> <ul style="list-style-type: none"> - För att höja expertisen och förlänga tiden i arbetslivet, bör specialiseringsutbildningarna knytas till arbetslivet samt erbjuda teoretiska och begreppsliga verktyg för att reflektivt granska rådande praxis på området. Specialiseringsutbildningen ska utgå från de behov som finns hos i arbetslivet verksamma personer som har sakkunskap eller eftersträvar sådan. Utöver att den utgår från behoven i arbetslivet, ska specialiseringsutbildningen även bygga på högskolornas forsknings- och utvecklingskompetens samt profileringsområden. - Högskolornas specialiseringsutbildningar är utbildningar som riktar sig till personer som redan deltagit i arbetslivet och ordnas av högskolorna för personer som avlagt högskoleexamen eller på annat sätt påvisat motsvarande kompetens, i syfte att främja deras professionella utveckling och sakkunskap. En specialiseringsutbildning omfattar minst 30 studiepoäng. Inläringen och påvisandet av den sakkunskap som ska uppnås sker i nära samarbete med arbetslivet. - Såsom specialiseringsutbildningar kan ordnas utbildningar, om vars omfattning, målsättningar, målgrupp samt hur de studerande ska påvisa sin sakkunskap ifrågasvarande yrkeshögskola eller universitet, inom ramen för det interna samarbetet, har avtalat om tillsammans med företrädare för arbets- och näringslivet. Arbetsgruppen föreslås att avtalet görs upp enligt utbildningsansvar (för universitetens del) eller examensrätt (för yrkeshögskolornas del). De specialiseringsutbildningar, om vilka det för närvarande föreskrivs genom av undervisningsministeriet utfärdad förordning, kan, genom ett beslut som fattas gemensamt av respektive högskola och företrädare för arbetslivet, fortsätta och utvecklas vidare inom ramen för den nya specialiseringsinriktningen i sin helhet. Högskolorna ska inkludera specialiseringsutbildningarnas kvalitetssäkring inom ramen för sitt respektive kvalitetssäkringssystem. Därtill ska det föras register över avtalen om specialiseringsutbildningar. - Specialiseringsutbildning kan endast ske vid yrkeshögskolor och universitet. Det handlar inte om en form av utbildning där man, såsom i fråga om fortbildning, agerar på en öppen marknad. Enligt förslaget ska specialiseringsutbildningen i första hand finansieras av arbetsgivaren och dem som deltar i den. Olika ministerier kan anslå finansiering för specialiseringsutbildning enligt branschvisa och samhälleliga behov. - Beloppet på den avgift som uppbärs för en specialiseringsutbildning bestäms av respektive högskola. För specialiseringar som anvisas offentlig finansiering får man högst uppbära en avgift till självkostnadspris, och de får inte ordnas i vinstsyfte. Den nuvarande finansieringsmodellen för yrkeshögskolorna respektive universiteten som baserar sig på deras kalkylerade kostnader, ändras från och med den 1 januari 2017 så man beaktar de studiepoäng som avlagts inom ramen för specialiseringsutbildningar. Undervisnings- och kulturministeriet stöder högskolorna när de nya specialiseringsutbildningarna tas i bruk. <p>Arbetsgruppens förslag baserar sig på en analys av den av högskolorna ordnade fortbildningen efter de examensinriktade studierna som ordnas av högskolorna samt på forskning kring sakkunnighet.</p>			
Nyckelord högskolor, universitet, yrkeshögskolor, specialiseringsutbildning, specialiseringsstudier, yrkesinriktade specialiseringsstudier, expertis, sakkunskap, livslångt lärande			
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2013:7		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-215-9 (PDF)
Sidoantal 72	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution -		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Description

Publisher Ministry of Education and Culture, Finland		Date of publication 18.6.2013	
Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) Chair: Kirsi Kangaspunta Secretaries: Petri Haltia, Sanna Hirsivaara and Kati Isoaho		Type of publication Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland	
		Contracted by Ministry of Education and Culture, Finland	
		Committee appointed on 21.6.2012	Dnro 47/040/2012
Name of publication Vanguard expertise. New professional specialisation studies in tertiary education (Asiantuntijuus edellä. Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus)			
Parts Report and Appendices			
Abstract The working group proposes the creation of new professional post-experience specialisation education in higher education. This would replace existing professional specialisation training in polytechnics, and specialisation studies and specialisation programs in universities. The new specialisation education would be governed by clear legislative parameters, creating a new type of education alongside degree studies and continuing education. It is proposed that the reform enter into force on 1 January 2015. Main proposals: <ul style="list-style-type: none"> - To enhance expertise and promote longer working careers, it is necessary to link education with working life and to examine practices reflectively using theoretical and conceptual tools. The proposed professional specialisation education is based on the needs of working life, as well as on the needs of experts in working life and those aspiring to become experts. The proposed specialisation education also builds on R&D competence and specific focus areas in higher education. - The proposed professional post-experience specialisation education in higher education is designed for those already in working life. The specialisation education aims to promote professional development and specialisation, and is offered to those who have graduated from higher education and for those who have equivalent competence. The studies amount to a minimum of 30 study credits. The expertise acquired in the specialisation education takes place hand in hand with working life. - Studies that qualify as professional specialisation education are ones where the extent, objectives, target group and means of determining student competence are formulated in close collaboration between the higher education institutions and representatives of the work and business community. Decisions on professional specialisation education would be established in concordance with educational responsibilities (universities) and the right to award degrees (polytechnics). Current professional specialisation programmes governed by an existing legislative decree of the Ministry of Education and Culture may, together with higher education institutions and representatives of working life, continue to exist and evolve as part of the new professional specialisation education system. The higher education institutions would incorporate the quality control of the specialisation studies into their existing quality assurance systems. A register would be kept of all professional specialisation education contracts. - Professional specialisation education may only be organised by polytechnics and universities. It is not continuing education which operates on the principles of the open market. The main sources for funding for the professional specialisation education would come from employers and those participating in the education. The various ministries can allocate financial resources to different fields and areas based on the needs of society. - The higher education institutions would determine the tuition fees. Where public funds are allocated to the education, the maximum tuition fee is limited to real cost price, i.e. it is not possible to make profit on it. The imputed funding models of the polytechnics and universities will be modified as of 1 January 2017, so that completed study credits from the professional specialisation education are included in it. The Ministry of Education and Culture would be supporting the higher education institutions in the start-up phase of the professional specialisation education. The working group's proposal is based on an analysis of the current post-experience education in higher education and on studies of expertise.			
Name and number of series Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland 2013:7		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-215-9 (PDF)
Number of pages 72	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by -		Published by Ministry of Education and Culture, Finland	

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2011–2016 mukaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutusmahdollisuuksia parannetaan luomalla tutkintoa täydentäviä korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia. Erikoistumiskoulutukset ovat laajoja, vähintään 30 opintopisteen laajuisia osaamiskokonaisuuksia. Erikoistumiskoulutus suoritetaan yliopistoissa ylemmän korkeakoulututkinnon jälkeen, poikkeuksena alemman korkeakoulututkinnon pohjalta suoritettava farmaseutin erikoistumiskoulutus. Ammatti- korkeakoulussa erikoistumiskoulutus suoritetaan ammattikorkeakoulututkinnon jälkeen.

Korkeakoulut kehittävät erikoistumiskoulutuksia korkeakoulujen opetukseen ja tutkimukseen perustuvan erityisosaamisen ja työelämätarpeen pohjalta. Koulutuksille luodaan korkeakoulujen yksittäisten koulutusten tunnistamisen mahdollistava laadunvarmistusjärjestelmä. Erikoistumiskoulutusten kokonaisuus korvaa nykyiset ammattikorkeakoulujen ammatilliset erikoistumisopinnot sekä yliopistojen erikoistumiskoulutukset ja erikoistumisopinnot ja niitä voidaan järjestää tutkintoja täydentävinä koulutuksina taikka osana tutkintoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 21.6.2012 työryhmän valmistelemaan tarkemmat ministeriön ja korkeakoulujen yhteiset tavoitteet erikoistumiskoulutuksen kehittämiseksi ja laadunvarmistukselle sekä tarvittaville säädösmuutoksille. Työryhmän tehtävänä oli aikuiskoulutuspolitiikan ja korkeakoulupolitiikan tavoitteet huomioon ottaen:

- määrittää erikoistumiskoulutuksen tehtävä ja tavoitteet
- määrittää erikoistumiskoulutuksen asema suhteessa tutkintoon johtavaan koulutukseen, korkeakoulujen täydennyskoulutukseen ja korkeakoulutettujen hyödyntämään täydennyskoulutukseen
- tehdä esitys tarvittavista säädösmuutoksista, erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistusjärjestelmästä ja erikoistumiskoulutusten rahoittamisesta
- kuvata erikoistumiskoulutusten toteuttamismalleja

Työryhmän puheenjohtajana toimi johtaja Kirsi Kangaspunta opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja varapuheenjohtajana johtaja Hannu Sirén opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Muina jäseninä ovat toimineet koulutuspoliittinen asiantuntija Mikko Heinikoski (Toimihenkilökeskusjärjestö STTK), koulutusjohtaja Jaana Lehto (Elinkeinoelämän keskusliitto), opetusneuvos Kirsti Kylä-Tuomola (opetus- ja kulttuuriministeriö), opetusjohtaja, johtaja Seija Mahlamäki-Kultanen (Hämeen ammattikorkeakoulu), vararehtori Harri

Melin (Tampereen yliopisto), toimialajohtaja Eeva-Liisa Moisio (Satakunnan ammatti-
korkeakoulu), erikoistutkija Tuire Palonen (Turun yliopisto), johtaja Hannu Saarikangas
(Akava), johtaja Kari Seppälä (Turun yliopisto), asiantuntija Veli-Matti Taskila (SAMOK),
kehitysjohtaja Ossi Tuomi (Helsingin yliopisto) ja hallitussihteeri Piritta Väinölä (ope-
tus- ja kulttuuriministeriö). Pirittä Väinölä siirtyi toisiin tehtäviin 2.11.2012. Lisäksi
työryhmän jäseninä ja sihteereinä ovat toimineet opetusneuvos Petri Haltia ja ylitarkastaja
Sanna Hirsivaara ja tämän sijaisena 1.9.2012–30.4.2013 välisenä aikana ylitarkastaja Kati
Isoaho.

Työryhmä kokoontui yhteensä kaksitoista kertaa. Työryhmä järjesti kuulemistilaisuuden
22.1.2013.

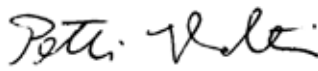
Raportti sisältää Akavan lausuman.

Saatuun työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa esityksensä kunnioittavasti opetus- ja
kulttuuriministeriölle.

Helsingissä 18. päivänä kesäkuuta 2013

Kirsi Kangaspunta

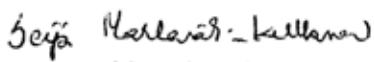
Petri Haltia

Sanna Hirsivaara

Kirsti Kylä-Tuomola

Seija Mahlamäki-Kultanen

Eeva-Liisa Moisio

Hannu Saarikangas

Hannu Sirén

Ossi Tuomi

Mikko Heinikoski

Kati Isoaho

Jaana Lehto

Harri Melin

Tuire Palonen

Kari Seppälä

Veli-Matti Taskila

Sisältö

1	Nykytilan kuvaus	9
1.1	Erikoistumiskoulutusten kehittämisen lähtökohtia	9
1.1.1	<i>Korkeakoulutetut työelämässä ja koulutuksessa</i>	9
1.1.2	<i>Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa meneillään olevat uudistukset</i>	10
1.1.3	<i>Asiantuntijuus ja sen kehittäminen</i>	14
1.2	Ammattikorkeakoulujen ammatilliset erikoistumisopinnot, yliopistojen erikoistumisopinnot ja erikoistumiskoulutus ja niitä koskevat säädökset	17
1.2.1	<i>Yleiskuvaus</i>	17
1.2.2	<i>Säädöspohja</i>	18
1.2.3	<i>Rahoitus ja maksut</i>	20
1.2.4	<i>Opiskelijan asema</i>	22
1.2.5	<i>Erikoistumisopintojen ja -koulutusten osallistujamäärät</i>	23
1.3	Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ja yliopistojen maisteriohjelmat	24
1.4	Aikuiskoulutuksen organisointi ja toteuttajatahot korkeakouluissa	25
1.5	Esimerkkejä nykyisistä ja suunnitteilla olevista korkeakoulututkinnon jälkeisistä koulutuksista	26
1.5.1	<i>Psykoterapeuttikoulutus</i>	26
1.5.2	<i>MBA-koulutukset</i>	27
1.5.3	<i>Erikoislääkärikoulutus</i>	28
1.5.4	<i>Opettajankoulutuksen opinnot tutkinnon suorittamisen jälkeen</i>	29
1.5.5	<i>Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus</i>	31
1.5.6	<i>Näyttötutkinnot</i>	32
1.5.7	<i>Suunnitelmia tutkinnon osien hyödyntämisestä</i>	33
1.5.8	<i>Avoin korkeakouluopetus ja erilliset opinnot</i>	34
2	Nykytilan arviointi	35
3	Kansainvälinen vertailu korkeakoulututkinnon jälkeisen erikoistumiskoulutuksen järjestämisestä	37
4	Työryhmän esitys korkeakoulujen erikoistumiskouluksista	39
4.1	Erikoistumiskoulutuksen tavoitteet yksilön, korkeakoulujen koulutusjärjestelmän ja työelämän näkökulmasta	39
4.2	Erikoistumiskoulutuksista sopiminen ja niiden järjestäminen	42
4.3	Erikoistumiskoulutuksen tehtävät, tavoitteet ja asema	44
4.4	Erikoistumiskoulutusten laajuus ja taso	47
4.5	Erikoistumiskoulutuksen kohderyhmät ja opiskelijan asema	48
4.6	Erikoistumiskoulutusten toteutus ja rakenne	49
4.7	Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen erikoistumiskoulutuksessa	50
4.8	Erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistus	50
4.9	Erikoistumiskoulutuksen rahoittaminen	51
	Lähteet	53
	Liitteet	55
	Liite 1. Erikoistumiskoulutusta koskevat lainsäädäntömuutosehdotukset	55
	Liite 2. Kansainvälinen vertailu korkeakoulututkinnon jälkeisestä koulutuksesta	64
	Liite 3. Akavan lausuma	72

1 Nykytilan kuvaus

1.1 Erikoistumiskoulutusten kehittämisen lähtökohtia

1.1.1 Korkeakoulutetut työelämässä ja koulutuksessa

Suomi on valinnut menestysstrategiakseen panostuksen tietoon ja osaamiseen siten, että kilpailukyky paranee ja hyvinvointi lisääntyy sekä kulttuuri, luovuus ja sivistys vahvistuvat. Moderni kasvustrategia pohjautuu yhä vahvemmin koulutukseen ja tutkimukseen. Tieteen uusiutumiskyky yhdessä teknologian kehityksen kanssa ovat avainasemassa osaamisen, kilpailukykyyn ja tuottavuuden kehittämisessä. Koulutus-, tutkimus- ja innovaatio-toiminnalla tuetaan talouskasvua ja kansantalouden myönteistä kehitystä, yhteiskuntarakenteiden kestävää uudistumista ja kansalaisten hyvinvointia. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut turvaavat osaltaan osaavan työvoiman saatavuuden. (OKM 2011.)

Maailmanlaajuinen tuotantorakenne ja osaamisrakenteet muuttuvat jatkuvasti. Nopeaan muutokseen vastaamiseksi ja tässä kilpailussa pärjäämiseksi on olennaista kyetä sopeutumaan, identifioimaan vahvuusalueet ja reagoimaan nopeasti ja tehokkaasti osaamistarpeiden muutokseen ja päivittämään osaamista. Osaamisvaateiden muuttuminen haastaa sekä yksilöt että yhteiskunnan. (OKM 2011.)

Vuonna 2010 Suomen 25–64-vuotiaasta väestöstä vähintään alemman korkea-asteen koulutuksen oli suorittanut noin 671 000 henkilöä. Tavoitteena on edelleen nostaa väestön koulutustasoa niin, että vuonna 2020 korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus edellä mainitusta ikäryhmästä olisi 30 prosenttia, kun tällä hetkellä osuus on 22,3 prosenttia.

Korkeakoulutetut osallistuvat aktiivisesti koulutukseen myös tutkinnon suorittamisen jälkeen. Vuoden 2006 aikuiskoulutustutkimuksen mukaan korkea-asteen koulutuksen suorittaneista 71 prosenttia oli osallistunut aikuiskoulutukseen edeltävän 12 kuukauden aikana, kun koko 18–64-vuotiaassa väestössä osuus oli 52 prosenttia. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista palkansaajista 73 % opiskeli työnantajan tuella kun muulla henkilöstöllä osuus on 45–48 %. Julkinen sektori ja isot yritykset kouluttavat henkilöstöään eniten. Korkeakoulutetut myös kokivat työelämässä tarvitsemansa tiedot ja taidot useammin puutteelliseksi ja kokivat tarvitsevansa lisäkoulutusta enemmän kuin alemman koulutuksen suorittaneet.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneet osallistuivat henkilöstökoulutukseen likimain yhtä usein valtio- ja kuntasektorilla. Myös korkeakoulutettujen ryhmässä sosioekonominen asema vaikuttaa osallistumiseen. Toimihenkilöistä 80 % osallistui aikuiskoulutukseen, kun yrittäjien, työntekijöiden ja muiden ryhmien edustajista osallistui 50–57 %. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneista henkilöstökoulutukseen osallistui työnantajan mukaan

83 % valtion, 81 % kunnan ja 65 % yksityisen sektorin työntekijöistä. Korkeakoulutettujen henkilöstökoulutuksen yleisimpänä sisältönä olivat liiketalous- ja oikeustieteet.

Uuden aikuiskoulutustutkimuksen tulokset julkaistaan kesäkuussa vuonna 2013.

Korkeakoulutettujen työttömyys on muuta väestöä vähäisempää. Kuitenkin vuonna 2010 alemman korkeakouluasteen suorittaneiden työttömyysaste oli 5,7 % ja ylemmän korkeakouluasteen suorittaneillakin 3,8 % (TK, työvoimatutkimus 2011). Työ- ja elinkeinoministeriön työttömyystilaston mukaan heinäkuussa 2012 korkeasti koulutettuja työttömiä työnhakijoita oli 36 200.

Työmarkkina-asemaa pyritään varmistamaan moninkertaisella tutkintoon johtavalla koulutuksella. Lähes kolmasosalla korkeakouluihin valituista uusista opiskelijoista on jo korkeakoulututkinto tai opiskeluoikeus korkeakouluissa. Kyse on myös osin epätarcoituksenmukaisesti kohdentuvasta tutkintoon johtavasta koulutuksesta. Eräillä aloilla tutkintoon johtavaa koulutusta käytetään sekä perustutkintona että ammatillisena jatkokoulutuksena (OKM 2010.) Heikon urakehityksen tai työttömyyden uhka voi osaltaan houkuttaa työmarkkina-aseman parantamiseksi suorittamaan useampia tutkintoja, jollei arvostettua ja työmarkkina-arvoa lisäävää täydennyskoulutusta ole tarjolla.

Henkilön koulutuksella on vaikutusta työurien pituuteen niiden loppupäässä. Nuoret ja paremmin koulutetut ikäluokat jatkavat työssä pidempään ja pidentävät siten työuria. Myös työolojen ja henkilöstökäytäntöjen kehittämällä voidaan pidentää työuria. (Järnefelt 2010.) Sekä työpaikat että yksilöt pyrkivät myös aikuiskoulutuksella vaikuttamaan työssä jaksamiseen ja työssä pysymiseen.

Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtinut työryhmä (OKM 2010) esitti raportissaan korkeakoulutettujen opiskelumahdollisuuksien kehittämisestä mm. seuraavaa: Perustutkintojen jälkeiset osaamista täydentävät opinnot on räätälöitävä siten, että ne eivät ole päällekkäisiä perusopintojen kanssa, ja että ne tarjoavat todellisen vaihtoehdon perusopinnoille. Aikuisille suunnattuja opintoja tulee olla riittävästi ja kohtuuhintaisina tarjolla. Vahvistetaan työelämässä olevan aikuisväestön mahdollisuuksia täydentää osaamistaan työuran aikana.

Korkeakoulujen aikuiskoulutuksen kehittämisessä on viime vuosina painotettu työssä oppimista ja entistä vahvempaa työelämäyhteyttä. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä (2008:38 Korkeakoulujen aikuiskoulutuksen nykytila ja kehittämiskohteet) esitti, että korkeakoulujen täydennyskoulutus voi olla kokonaan räätälöity koulutusohjelma, räätälöidystä ja tutkinnon osista koostuvaa koulutusta tai vain tutkinnon osia. Työryhmä esitti täydennyskoulutustarjonnan kehittämistä siten, että se vastaa työelämän tarpeisiin ja kohdentuu korkeakoulujen vahvuus- ja osaamisalueille. Täydennyskoulutus tulisi toteuttaa yhteistyössä eri hallinnonalojen ja työelämän toimijoiden kanssa. Työryhmässä tehtiin esitys tutkintoa täydentävistä laajoista osaamiskokonaisuuksista, jotka tuolloin nimettiin ”erityispätevyyksiksi”. Työryhmä esitti, että nämä laajat osaamiskokonaisuudet voidaan järjestää ja rahoittaa monin eri tavoin, esimerkiksi työnantajan tai opiskelijan itse hankkimana maksullisena täydennyskoulutuksena, työvoimapoliittisena aikuiskoulutuksena, itse opiskellen tai työryhmän esittämänä oppisopimustyyppisenä täydennyskoulutuksena. (OKM 2008.)

1.1.2 Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa meneillään olevat uudistukset

Meneillään on samanaikaisesti useita merkittäviin korkeakoulujen toiminnan muutoksiin tähtääviä kehityssuuntia ja -hankkeita, jotka vaikuttavat aikuisille suunnatun korkeakoulututkinnon jälkeisen erikoistumiskoulutuksen tarpeeseen ja kehittämisedellytyksiin.

Yliopistouudistus ja ammattikorkeakoulu-uudistus

Korkeakoululainsäädäntöä ja korkeakoulujen asemaa on uudistettu ja uudistetaan parhailaan. Molemmilla korkeakoulusektorilla on myös toteutettu laajoja rakenteellisia uudistuksia, kuten esimerkiksi Itä-Suomen yliopiston, Taideyliopiston ja Aalto-yliopistojen perustaminen sekä Tampereen ammattikorkeakoulun ja Pirkanmaan ammattikorkeakoulun fuusioituminen. Myös korkeakoulujen strategista yhteistyötä on kehitetty rakenteellisen kehittämisen tavoitteiden edistämiseksi.

Uusi yliopistolaki astui voimaan vuoden 2010 alussa, jolloin yliopistot saivat itsenäisen oikeushenkilön aseman. Valtio säilyi kuitenkin yliopistojen merkittävimpanä rahoittajana. Yliopistouudistuksessa valtio sitoutui vahvasti uusien yliopistojen pääomittamiseen näiden maksukykyisyyden, vakavaraisuuden ja luottokelpoisuuden varmistamiseksi. Rahoituksen pitkäjänteinen kehittyminen turvattiin yliopistoindeksillä. Yliopistojen rahoituspohja laajeni merkittävästi uuden hallinnollisen ja taloudellisen autonomian myötä, sillä yliopistot voivat käyttää toimintaansa myös yliopiston liiketoiminnasta, lahjoituksista ja pääomatuotoista saatavaa varallisuutta. Hallituksen päätöksellä valtio tuki yliopistojen lahjoituksina hankkimaa yksityistä pääomaa myöntämällä sille vastinrahoitusta. Lisäksi vuoden 2011 loppuun asti voimassa olleen päätöksen mukaisesti tiedettä ja taidetta tukevat lahjoitukset saattoi luonnollinen henkilö vähentää ansiotuloistaan verotuksessa.

Yliopistojen oman strategiatyön merkitys on kasvanut ja kaikki yliopistot ovat laatineet strategiansa sekä määritelleet profiilinsa ja painoalansa. Yliopistojen hallintoa ja johtamista on uudistettu ja vahvistettu siten, että yliopistot pystyvät vastaamaan nykyistä itsenäisemmin ja paremmin uuden taloudellisen aseman tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Rehtorin asemaa ja yliopiston omaa akateemista päätöksentekoa on vahvistettu.

Yliopistojen henkilöstön virkasuhteet muuttuivat työsuhteiksi, joita säätelee yleinen työläinsäädäntö ja työnantajana toimii yliopisto. Henkilöstöasioiden siirtyminen yliopistojen omaan harkintaan tukee osaltaan niiden kilpailukykyä. Joustava henkilöstö- ja palkkapolitiikka mahdollistaa muun muassa kansainvälisten huippuosaajien rekrytoimisen yliopiston palvelukseen.

Ammattikorkeakoulu-uudistus toteutetaan kahdessa osassa. Uudistuksen tavoitteena on vahvistaa ammattikorkeakoulujen edellytyksiä vastata nykyistä itsenäisemmin ja joustavammin työelämän, muun yhteiskunnan ja alueiden muuttuviin kehittämistarpeisiin laadukkaalla opetuksella ja tutkimus- ja kehitystyöllä. Ammattikorkeakoulujen toimiluvat uudistetaan vuoden 2014 alusta. Nykyistä toimipisteverkkoa kootaan riittävän laajoiksi, laadukkaiksi ja innovatiivisiksi osaamisympäristöiksi.

Ammattikorkeakoulu-uudistuksen ensimmäistä vaihetta koskeva hallituksen esitys (HE 9/2013 vp) annettiin eduskunnalle 14.2.2013. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ammattikorkeakoululakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja yliopistolakia. Lisäksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta annettu laki ja eräistä ammattikorkeakouluopinnoista annetun lain toimeenpanon edellyttämistä järjestelyistä annetun lain 6 § ehdotetaan kumottavaksi. Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1.1.2014.

Ammattikorkeakoulun toimiluvan myöntämisperusteita ehdotetaan uudistettavaksi ja nykyisten toimilupien voimassaolo ehdotetaan päättymään ammattikorkeakoululain muuttamista koskevan lain tullessa voimaan. Uudet toimiluvat myönnettäisiin samasta ajankohdasta lukien. Uusien toimilupien myöntämisessä korostuisivat koulutustarpeen lisäksi toiminnan laatuun, vaikuttavuuteen ja tehokkuuteen liittyvät näkökohdat.

Ammattikorkeakoulujen koulutustehtävää koskeva sääntely ehdotetaan uudistettavaksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön tekemistä koulutusohjelmapäätöksistä luovuttaisiin. Toimiluvissa määrättäisiin jatkossa siitä, mitä tutkintoja ja tutkintonimikkeitä kukin ammattikorkeakoulu antaa.

Ammattikorkeakoulujen ylläpitäjille myönnettävän perusrahoituksen määräytymisperusteet ehdotetaan uudistettaviksi. Rahoituksen määräytymisperusteissa ja rahoituskriteereissä otettaisiin huomioon ammattikorkeakoulujen koko lakisääteinen toiminta laatua, vaikuttavuutta ja tehokkuutta korostaen. Korkeakoulukohtainen rahoitus määräytyisi pääasiassa suoritettujen tutkintojen ja opintoprosessien laadun, tehokkuuden, työllistymisen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan perusteella.

Ammattikorkeakoulu-uudistuksen toisessa vaiheessa on tarkoitus siirtää vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta kokonaan valtiolle ja tehdä ammattikorkeakouluista itsenäisiä oikeushenkilöitä. Toinen vaihe toteutetaan valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen aikataulussa.

Opiskelijavalintojen kehittäminen

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen uudistettu haku- ja valintajärjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön syksyllä 2014 toteutettavassa yhteishaussa, jossa valitaan opiskelijoita keväällä 2015 alkavaan koulutukseen. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtavaan koulutukseen haetaan korkeakoulujen yhteisessä valtakunnallisessa yhteishaussa. Ammattikorkeakoulujen neljä sähköistä hakujärjestelmää ja yliopistojen yksi sähköinen hakujärjestelmä yhdistetään yhdeksi korkeakoulujen hakujärjestelmäksi.

Ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevien aseman parantamiseksi yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin on ehdotettu lisättäväksi säännös, jonka mukaan korkeakoulut voivat halutessaan varata osan haettavista opiskelupaikoista henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa tai vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Uudistusta koskevan lakiesityksen (HE 44/2012 vp) mukaan ensikertalaisia eivät olisi henkilöt, jotka ovat ottaneet vastaan opiskelupaikan keväällä 2014 tai sen jälkeen.

Lainmuutosten tavoitteena on alentaa korkeakouluopintojen aloittamisikää sekä kohdentaa opiskelupaikat tehokkaasti. Uudistus on osa työurien pidentämiseen tähtäävien toimenpiteiden kokonaisuutta. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut tekevät myös uudistuksen jälkeen päätökset opiskelijaksi ottamisesta ja opiskelijavalinnan perusteista.

Uudistuksen toisessa vaiheessa yhteishaun avulla on tarkoitus valita ainoastaan henkilöitä, jotka eivät ole aikaisemmin Suomen koulutusjärjestelmässä suorittaneet korkeakoulututkintoa tai vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Tutkinnon suorittaneiden ja opiskelupaikan aiemmin vastaanottaneiden todelliset ja tasavertaiset mahdollisuudet alan vaihtamiseen turvataan yhteishaun ulkopuolisilla hauilla. Myös muun kuin korkeakoulututkintoon johtavan koulutustarjonnan monipuolistamisella, kuten erikoistumiskoulutusten kehittämisellä, pyritään osaltaan vastaamaan jo korkeakoulututkinnon suorittaneiden aikuisten koulutustarpeisiin.

Eurooppalainen tutkintojen viitekehys, kansallinen tutkintojen viitekehys ja erikoistumiskoulutus

Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (European Qualifications Framework) perustamisesta elinikäisen oppimisen edistämiseksi

(2008/C/111/01) annettiin huhtikuussa 2008 (ns. EQF-suositus). Taustalla oli EU:n jäsenvaltioiden, työmarkkinaosapuolten ja muiden sidosryhmien halu saada käyttöön yhteiset puitteet tutkintojen vertailun helpottamiseksi.

EQF on yhteinen eurooppalainen tutkintojen viitekehysjärjestelmä, jonka avulla eri maiden kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintojen viitekehysjä kytetään toisiinsa. EQF:llä on kaksi päätavoitettavaa: kansalaisten maidenvälisen liikkuvuuden edistäminen ja elinikäisen oppimisen helpottaminen. EQF:n kahdeksan tasoa kattavat kaikki tutkinnot perustasosta edistyneeseen tasoon. Elinikäisen oppimisen edistäjänä EQF sisältää kaikki yleissivistävän, ammatillisen ja akateemisen koulutuksen tutkintotasot. Lisäksi viitekehukseen sisältyvät perus- ja jatkokoulutuksessa hankitut tutkinnot. Kunkin tason pitäisi periaatteessa olla saavutettavissa erilaisten koulutus- ja uravalintojen kautta.

EQF:n viitetasot perustuvat oppimistuloksiin, jotka kuvataan tietoina, taitoina ja pätevyyttenä. Kukin kahdeksasta tasosta on määritelty kuvailemalla oppimistulokset, jotka olennaisesti liittyvät kyseisen tason tutkintoihin missä tahansa tutkintojärjestelmässä. EQF on yhdenmukainen Bolognan prosessin osana sovittuihin korkeakoulutustason kuvauksiin. EQF:n tasokuvaukset eroavat kuitenkin sanamuodoltaan Bolognan tasokuvauksista. Tämä johtuu siitä, että elinikäisen oppimisen viitekehystenä EQF käsittää myös ammatillisen koulutuksen ja työympäristöt korkeinta tasoa myöten. EQF ei korvaa eikä siinä määritellä kansallisia tutkintojärjestelmiä tai tutkintoja. Yksittäiset tutkinnot tulisi sijoittaa soveltuvalle eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten tasolle kansallisten tutkintojärjestelmien kautta tai kansallisten viitekehysten kautta.

EQF-suosituksessa suositellaan, että jäsenvaltiot noudattavat osaamiseen perustuvaa lähestymistapaa tutkintojen määrittelyssä ja kuvauksessa sekä edistävät epävirallisen ja arkioppimisen tunnustamista. Suomessa tutkintojen kansallista viitekehystä koskeva hallituksen esitys (HE 38/2012) on annettu eduskunnalle. Seuraava perustuu kyseiseen esitykseen.

Suomen kansallisen tutkintojen viitekehysten tavoitteena on helpottaa koulutusjärjestelmässä liikkumista määrittelemällä tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien väliset suhteet. Tavoitteena on myös edistää siirtymistä jatko- ja lisäopintoihin ja tehostaa aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista ja tunnustamista tutkintojärjestelmän sisällä liikuttaessa ja tukea näin elinikäistä oppimista. Viitekehysten keskeisenä tavoitteena on kiinnittää nykyistä enemmän huomiota tutkintojen edellyttämään osaamiseen ja auttaa oppilaitoksia ja korkeakouluja niiden kehittäessä opetussuunnitelmiaan sekä koulutus- tai opetusohjelmiaan osaamistavoitteita ja oppimistuloksia korostavaan suuntaan.

Suomeen on ehdotettu säädettäväksi laki tutkintojen ja muun osaamisen viitekehuksesta. Laissa on ehdotettu säädettäväksi, että tutkintojen ja muun osaamisen kansainvälisen ja kansallisen vertailtavuuden helpottamiseksi Suomen kansalliseen koulutus- ja tutkintojärjestelmään kuuluvien tutkintojen ja oppimäärien sekä laajojen osaamiskokonaisuuksien keskinäiset suhteet määritellään jaotteleamalla ne niiden edellyttämän osaamisen perusteella kahdeksaan vaativuustasoon. Vaativuustasojen kuvauksista sekä tutkintojen, oppimäärien ja muiden osaamiskokonaisuuksien sijoittumisesta eri vaativuustasoille ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella.

Viitekehukseen on ehdotetun lain nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa tarkoitus sijoittaa ensi vaiheessa ainoastaan opetushallinnon ja muiden hallinnonalojen lainsäädännössä määriteltyt tutkinnot ja oppimäärät. Viitekehukseen ei ole tarkoitus sijoittaa tutkintojärjestelmästä poistuneita tutkintoja ja oppimääriä. Viitekehukseen ei myöskään sijoiteta ulkomaisiin tutkintojärjestelmiin kuuluvia tai kansainvälisten organisaatioiden järjestämiä tutkintoja, vaikka niitä olisi mahdollista suorittaa myös suomalaisissa oppilaitoksissa. Viitekehukseen ei ole tarkoitus sijoittaa täydennyskoulutusta tai muuta tutkin-

toon johtamatonta koulutusta tai menettelyitä, joilla viranomaiset myöntävät oikeuksia harjoittaa ammattia tai suorittaa tiettyjä työtehtäviä. Viitekehykseen ei ole tarkoitus ensi vaiheessa sijoittaa tutkintojärjestelmän ulkopuolella olevia tutkintoja laajentavia tai syventäviä osaamiskokonaisuuksia, esimerkiksi korkeakoulutettujen erityispätevyyksiä, kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyviä osaamiskokonaisuuksia taikka osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtääviä osaamiskokonaisuuksia.

Ehdotetun lain nojalla on kuitenkin tarkoitus laajentaa jatkossa tutkintojen viitekehystä laajemmaksi osaamisen viitekehykseksi. Lain nimeksi on ehdotettu ”Laki tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksestä”. Nimessä on huomioitu em. tavoite viitekehyksen käytön laajentamisesta ensivaiheen jälkeen.

Kansalaisten henkilökohtaiset koulutustilit

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti marraskuussa 2011 kaksi selvityshenkilöä tekemään esityksen henkilökohtaisten koulutustilien muodosta ja käyttöönotosta. Selvityshenkilöiden tehtävänä oli tehdä esitys julkiseen rahoitukseen perustuvien kansalaisten henkilökohtaisten koulutustilien käyttöönotosta. Loppuraportin tuli sisältää esitykset tilien toteuttamistavasta ja käytön laajuudesta, rahoituksesta ja rahoituksen kohdentamisperiaatteista sekä tilien käyttöönoton aikataulusta.

Selvitysmiesten loppuraportti (OKM 2012:27) julkistettiin 15.11.2012. Loppuraportti pohjautuu keväällä julkaistuuon väliraporttiin (OKM 2012:12). Väliraportissa selvityshenkilöt totesivat, että julkisin varoin toteutettu universaali koulutustilimalli on haastavaa sovittaa yhteen erilaisten tilimallille asetettujen tavoitteiden kanssa. Yleisenä tavoitteena koulutustileillä on yksilön kysyntä- ja tarvelähtöisyyden lisääminen aikuiskoulutuksessa. Selvitysmiesten mukaan tavoite edellyttää aikuiskoulutuksen rahoituksen ja rakenteiden uudistamista.

Selvityshenkilöt ehdottavat koulutustilimallin luomista Suomeen. Mallissa jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla yli 25-vuotiaalla olisi mahdollisuus avata henkilökohtainen koulutustili. Tilin aukaiseminen edellyttäisi omaa säästöosuutta, jota tuettaisiin valtion vastinrahoituksella. Tavoitteena olisi aikuiskoulutuksen rahoituspohjan laajentaminen, uudenlaisen kouluttautumisen kulttuurin synnyttäminen ja tätä kautta koulutustarjonnan dynamiikan vahvistaminen. Selvityshenkilöiden mukaan vastinrahoituksen ohjaisi yksityistä kulutusta koulutukseen. Selvityksen mukaan rahoituspohjan laajentaminen mahdollistaisi myös julkisen rahoituksen kohdentamisen koulutuksessa aliedustettuihin ryhmiin.

Koulutustiliraportin ja siitä annettujen lausuntojen perusteella tehtävät toimenpiteet olivat avoinna erikoistumiskoulutustyöryhmän toimikauden päättyessä.

1.1.3 Asiantuntijuus ja sen kehittäminen

Asiantuntijuus menestystekijänä

”Suomen menestyksen ja hyvinvoinnin kasvu on riippuvainen laajasta sivistyksestä, ammattitaidosta ja korkeasta osaamisesta.” (Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelma)

Suomen menestyksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeillä aloilla tarvitaan korkeatasoista osaamista. Näillä aloilla asiantuntijatyö on keskeisessä asemassa. Asiantuntijuutta ei kuitenkaan tuoteta kerralla valmiiksi, vaan se edellyttää jatkuvaa panostamista kehittämiseen. Asiantuntijuuden kehittämisen tarve suomalaisessa yhteiskunnassa nousee ainakin seuraavista tekijöistä:

- korkea osaaminen ja asiantuntijuuden kehittäminen ovat Suomen menestyksen avaintekijöitä
- asiantuntija-ammattit ja -työ lisääntyvät
- asiantuntijuuden keskeinen piirre on jatkuva oppiminen ja kehittyminen

Globalisaatiokehitys vaikuttaa väistämättä Suomen elinkeinoelämään ja siinä tarvittavaan osaamiseen. Suomi ei voi kilpailla halpatyövoiman maana, vaan menestys voi perustua vain korkeaan koulutustasoon ja osaamiseen. Korkea-asteinen ja – tasoinen koulutus mahdollistaa toimimisen asiantuntija-ammateissa, joilla on ratkaiseva merkitys uusien kasvualojen menestymisen ja luomisen kannalta. Mahdollinen tulevaisuuskuva on Suomen kehittyminen tunnetuksi tutkimuksen, tuotekehityksen ja innovaatioperustaisen liiketoiminnan sijaintipaikaksi. Tähän tarvitaan myös huippuasiantuntijoita. Suomalaisen yhteiskunnan kehittymisen kannalta yhdeksi avainkysymykseksi nousee se, miten varmistetaan erittäin korkeatasoisen asiantuntijuuden kehittäminen strategisesti tärkeillä aloilla (Lehtinen & Palonen 2011).

Asiantuntijatyö lisääntyy

Työelämässä edellytettävän osaamisen muutoksiin vaikuttavia tekijöitä voidaan erottaa kaksi. Ensinnäkin ammattirakenne muuttuu: nykyisissä ammateissa toimivien määrä lisääntyy tai pienenee, uusia ammatteja syntyy ja toisia häviää. Toiseksi ammattien sisältö muuttuu: joidenkin taitojen merkitys kasvaa, tarvitaan kokonaan uudenlaisia taitoja, toisten taitojen merkitys taas vähenee tai häviää kokonaan. Globalisaatio merkitsee monen ammattialan muutosta, kun aiempi kansallisiin sääntöihin ja markkinoihin perustuva kenttä muuttuu maailmanlaajuiseksi (Lehtinen ym. 2012).

Ammattiluokituksen (TK 2011) määritelmän mukaan erityisasiantuntijat lisäävät olemassa olevaa tietämystä, soveltavat tieteellistä tietoa tai taiteellisia konsepteja ja teorioita ja hoitavat järjestelmällisesti opetusta. Asiantuntijat puolestaan suorittavat tutkimustyöhön, tieteellisiin tai taiteellisiin konsepteihin ja menetelmiin sekä hallinnon ja liike-elämän säännösten soveltamiseen liittyviä teknisiä, työnjohdollisia ja muita tehtäviä. Vuonna 2009 näissä ammattiryhmissä toimi yhteensä 823 000 henkilöä ja ryhmän osuus kaikista työllisistä oli 36 %. Kasvua on vuodesta 2000 lähes 100 000 henkilöä. Myös ammattiryhmä ”johtajat ja ylimmät virkamiehet” voidaan hyvin katsoa asiantuntijatyöksi. Näissä ammateissa työllisiä oli vuonna 2009 118 000 henkilöä, lisäystä tässä on 44 000 henkilöä vuodesta 2000.

Elinikäinen oppiminen asiantuntijuudessa

Kansainvälisten mallien tarkastelun, asiantuntijuustutkimuksen tulosten ja suomalaista tilannetta kartoittavien haastattelun avulla on hahmoteltu korkea-asteen täydennyskoulutusjärjestelmän muutostarpeita. Yleinen johtopäätös oli, että Suomen nykyisen koulutusjärjestelmän keinot eivät riitä ylläpitämään yhteiskunnan kannalta kriittisen tärkeän korkeakoulutetun työvoiman osaamista eivätkä ne vastaa joustavasti uusien nousevien asiantuntijuusalueiden tarpeisiin. (Lehtinen & Palonen 2011)

Käsitys asiantuntijuuden olemuksesta on tärkeä lähtökohta koulutuksen mallien ja sisältöjen kehittämiseksi. Asiantuntijuus voidaan tiukimmillaan määritellä niin, että asiantuntija on henkilö, joka kykenee tietyllä toimialalla jatkuvasti poikkeuksellisen korkeatasoiseen suoritukseen. Väljemmin termillä viitataan hyvään tai useimmiten tavallisuudesta poikkeavaan hyvään suoritukseen. Asiantuntijakäsite on myös voitu varata tiettyihin

ammatteihin, joissa edellytetään vaativaa koulutusta tai pitkällä kokemuksella saavutettua arvostettua asemaa. Asiantuntijuus voidaan ymmärtää myös sosiaalisesti rooliksi yhteisössä. (Lehtinen & Palonen 2011; Palonen & Hakkarainen 2011.)

Asiantuntijuus ilmenee hyvin organisoituneeseen ja käyttökelpoiseen tietämykseen perustuvana taitona ratkaista ongelmia tehokkaalla ja korkeatasoisella tavalla. Se on teoreettisesta tiedosta, käytännöllisestä tiedosta, toiminnan säätelyä koskevasta tiedosta ja sosiokulttuurisesta tiedosta muodostunut integroitunut kokonaisuus. Asiantuntijatyö on luonteeltaan kollektiivista ja verkostoitunutta. Asiantuntijuus on aina tiedonalaakohtaista; se perustuu taitoihin ja pätevyysiin, joita kyseisellä toiminta-alueella tapahtunut harjoittelu on tuottanut. Siten asiantuntijat ovat ylivoimaisia ongelmanratkaisijoita vain omalla alueellaan. (Lehtinen ym. 2011; Palonen & Hakkarainen 2011.)

Muodollinen koulutus on yleensä se perusta, jolle mahdollinen asiantuntijuuden kehittyminen rakentuu. Useissa asiantuntijuutta edellyttävissä ammateissa pitkähkö tutkintoon johtava koulutus on välttämätön edellytys asiantuntijuuden sisällölliselle kehittymiselle ja usein myös muodollinen edellytys näihin tehtäviin pääsulle. Muodollinen koulutus ei kuitenkaan riitä. Asiantuntijuuden kehittyminen edellyttää osallistumista asiantuntijatyön sosiaalisiin käytäntöihin ja tarkoituksellista harjoittelua. Harjoittelu edellyttää yleensä myös taitavaa opettajaa tai mentoria, joka osaa antaa kehityksen kannalta relevanttia palautetta ja ohjata tulevaa asiantuntijaa toimintansa parantamiseen. (Lehtinen & Palonen 2011.)

Asiantuntijuuden tunnistaminen ja arviointi on haastavaa. Asiantuntemusta tarvitaan tyypillisesti tilanteissa, joissa ei ole yhtä yhteisesti hyväksyttyä oikeaa ratkaisua. Asiantuntijuuden osaamisperustaisen arvioinnin perusdilemmana voikin pitää yhtäältä pyrkimystä mahdollisimman selkeään, laajasti jaettuun, yksiselitteisesti ilmaistuun näkemykseen siitä mitä arvioidaan ja mitä arvioinnit hyväksytysti suorittaneet aidosti osaavat, toisaalta kuitenkin säilyttäen joustavuuden ja kohteena myös vaikeammin arvioitavat, yksinkertaiset ja arkiset taidot ylittävät tärkeät osaamisen ulottuvuudet.

Luotettavimmin tietoa saadaan silloin, kun arviointi liitetään suoraan käytännön toimintatilanteisiin. Kun asiantuntijuus on integroitunut kokonaisuus, tulisi sitä myös arvioida kokonaisuutena, sisällyttäen siihen sekä käytännön toimintakykyä että vaativimpia kognitiivisia taitoja. Tämä edellyttää myös luopumista monista perinteisistä dikotomioista: teoria – soveltaminen, ajattelu – tekeminen, tietopuolinen – käytännöllinen, suunnittelu – toteutus. Osaamisperustainen arviointi on vaativaa ja arvioijien merkitys siinä on suuri. Arviointi edellyttää vankkaa omaa asiantuntemusta kyseessä olevalta alalta. Edellä todetuista dikotomioista luopuminen voi edellyttää arvioijilta myös kykyä ja halua arvioinneissaan murtautua ulos omasta oppiaineestaan, tieteenalastaan tai työtehtävästään ja nähdä osaaminen laajemmin ja käyttökontekstissaan. (Haltia 2011.)

Muuttuva yhteiskunta edellyttää jatkuvaa uuden oppimista sekä työelämässä pärjäämiseksi että aktiivisena kansalaisena toimimiseksi. Asiantuntijatyössä jatkuva oppiminen ja kehittyminen on erityisen tärkeää. Asiantuntijuus ei ole vain valmista osaamista, vaan suuntautumista uusien haasteiden ottamiseen, joustavuuteen ja jatkuvaan osaamisen kehittämiseen (Lehtinen & Palonen 2011).

Korkeakoulutus antaa perustan asiantuntijatyössä toimimiselle, mutta senkin jälkeen asiantuntijaksi kehittyminen vaatii pitkäaikaisen opiskelun ja harjoittelun. Toimintaympäristöllä on suuri merkitys asiantuntijuuden kehittymiselle. Olennaista on, onko työ organisoitu siten, että se tarjoaa sopivasti haasteellisia tehtäviä ja informatiivista palautetta suorituksesta. Kokemuksen karttuminenkaan ei kuitenkaan välttämättä riitä asiantuntijaksi kehittymiseen. Vaikka käytännön kokemus asiantuntijuuden saavuttamisessa on olennaista, tarvitaan myös tietoista pyrkimystä asiantuntijuuden kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Osa heikkenemisestä

johtuu aiemman asiantuntemuksen vanhenemisesta olosuhteiden ja ympäristön muuttuessa. Osa taas selittyy rutiinien toistamisella, joka voi vähentää herkkyyttä tunnistaa tavanomaisesta poikkeavia tilanteita. Tarkoituksellinen osaamisen kehittäminen on tärkeää asiantuntijuuden vahvistamiselle, hyödyntäen tässä vahvasti myös informaalia oppimista osana formaalia koulutusta. (Lehtinen & Palonen 2011; Lehtinen ym. 2012)

Korkeakoulutettujen jatko- ja täydennyskoulutuksen kehittämisen kannalta keskeinen asiantuntijuustutkimuksen johtopäätös on, että asiantuntijuuden kehittymisen kannalta ideaalisessa koulutusmallissa *kaikki asiantuntijuuden keskeiset elementit – käsitteellinen tieto, kokemuksellinen tieto, itsesäätelytieto ja sosiokulttuurinen tieto – ovat läsnä ja niitä tietoisesti integroidaan toisiinsa*. Tämä merkitsee sellaisten koulutusratkaisujen toteuttamista, joissa formaali, muodollinen koulutus pohjautuu asiantuntijoiden autenttisten työkäytäntöjen reflektiiviseen tarkasteluun teoreettisten ja käsitteellisten välineiden avulla. Tällaisen koulutusmallin toteuttaminen on lähinnä pedagoginen kysymys, mutta sitä voidaan myös edesauttaa erilaisilla rakenteellisilla ratkaisuilla. (Lehtinen ym. 2012)

Korkeakoulutettujen osaamista täydentävän koulutuksen kehittämisen lähtökohtina voidaan todeta ainakin seuraavaa:

- Korkeakoulutettuja on paljon ja heidän määränsä lisääntyy tulevaisuudessa. Korkeakoulutetut osallistuvat paljon aikuiskoulutukseen ja kokevat koulutustarvetta
- Työelämän ja yhteiskunnan muutokset aiheuttavat jatkuvaa osaamisen kehittämisen tarvetta
- Jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksien tulee tarjota osaamisen kehittämiseen mielekäs vaihtoehto sille, että tutkintoon johtavaa koulutusta käytetään jatkokoulutuksena
- Jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksilla voidaan vaikuttaa työurien pidentymiseen
- Asiantuntijuuden kehittäminen ja työurien pidentäminen edellyttävät koulutuksen kytkeytymistä työelämään ja käytäntöjen reflektiivistä tarkastelua teoreettisten ja käsitteellisten välineiden avulla

1.2 Ammattikorkeakoulujen ammatilliset erikoistumisopinnot, yliopistojen erikoistumisopinnot ja erikoistumiskoulutus ja niitä koskevat säädökset

1.2.1 Yleiskuvaus

Yliopistot toteuttavat erikoistumisopinnoita ja erikoistumiskoulutusta. Ammattikorkeakoulut toteuttavat ammatillisia erikoistumisopinnoita. Näille koulutuksille yhteistä on laajuus (yleensä vähintään 30 opintopistettä) sekä koulutusten suuntautuminen tutkintoa suppeampaan ja tarkemmin määriteltyn osaamiseen. Koulutuksiin voi sisältyä vaihtelevissa määrin myös työssä oppimista. Useimmiten koulutus suoritetaan työn ohessa. Koulutusten suunnittelu ja toteuttaminen yhteistyössä työelämän kanssa ja koulutusten kytkeytyminen työelämässä tapahtuvaan oppimiseen vaihtelee, samoin koulutusten asema ja tunnettuus.

Erikoistumiskoulutuksella, erikoistumisopinnoilla ja ammatillisilla erikoistumisopinnoilla on erilainen asema niin rahoituksen, maksullisuuden kuin koulutuksen asemankin suhteen. Erikoistumiskoulutus on näistä tarkimmin säädelty, jolloin esimerkiksi koulutuksen asema tutkintorakenteessa, koulutuksen erikoisalut ja nimet on määriteltä. Suppeinta säätely on yliopistojen erikoistumisopinnoissa. Yliopistojen toteuttamat erikoistumisopinnot on käy-

tännössä jonkin verran käytetty maksullisen täydennyskoulutuksen nimike. Myös muita nimikkeitä (MBA, PD -opinnot) käytetään koulutuksen markkinoinnissa laajalti.

Erikoistumisopintojen tavoitteiden ja sisältöjen kytkentä korkeakoulun erityisosaamiseen vaihtelee. Osalla tarjonnasta on tiiviimpi kytkentä esimerkiksi alan tutkimukseen, kun taas osa koulutuksista vastaa sisällöltään koulutusmarkkinoiden vapaata muuta tarjontaa.

Koulutuksiin osallistuvien määrä on kaikissa koulutuksissa laskenut. Osalla vakiintuneista koulutuksista on vuosittain useita kymmeniä uusia osallistujia ja osassa koulutuksia uusia opiskelijoita ei aloita edes joka vuosi. Opiskelijoiden asemaa ei ole selvästi määritelty.

Erikoistumisopintojen, erikoistumiskoulutuksen ja ammatillisten erikoistumisopintojen lisäksi korkeakoulut toteuttavat myös muuta pitkäkestoista täydennyskoulutusta. Vuodesta 2009 lähtien korkeakoulut ovat toteuttaneet opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä erityisavustuksella oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta. Osa koulutuksesta on tavoitteiltaan vastannut jo toteutettuja erikoistumisopintoja ja muuta pitkäkestoista täydennyskoulutusta.

1.2.2 Säädöspohja

Ammatilliset erikoistumisopinnot (ammattikorkeakoulut)

Ammattikorkeakoululain 17 §:n 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulussa annetaan sille määrätyn koulutustehtävän rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta, ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta sekä avointa ammattikorkeakouluopetusta. Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen 12 §:n mukaan ammatilliset erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia laajoja täydennyskoulutusohjelmia, joiden laajuus on 30–60 opintopistettä.

Korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998, jäljempänä järjestelmäasetus) 12 §:n mukaan ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot ovat ammatillisiin jatkotutkintoihin johtavia tai muita tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä, laajoja täydennyskoulutusohjelmia, joita järjestetään korkeakoulututkinnon taikka ammatillisen opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvalmiudet omaaville.

Suuri osa ammatillisista erikoistumisopinnoista on suunnattu sosiaali- ja terveysalan tarpeisiin. Esimerkkejä opintotarjonnasta (perustuu verkkohakuun)

- Sosiaali- ja terveysalan johtaminen ja kehittäminen ammatilliset erikoistumisopinnot
- Psykoterapeuttiset valmiudet erikoistumisopinnot
- Työterveyshuollon ammatilliset erikoistumisopinnot
- Windows-palvelimet ja -järjestelmät
- Isännöinnin erikoistumisopinnot
- Oman työn ja osaamisen markkinointi – erikoistumisopinnot
- Monitavoitteinen metsänhoito
- Urheilumarkkinoinnin ammatilliset erikoistumisopinnot
- Palvelujen johtamisen ammatilliset erikoistumisopinnot

Erikoistumisopinnot (yliopistot)

Järjestelmäasetuksen 12 §:n mukaan yliopistojen erikoistumisopinnot ovat tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä opintoja, joita yliopistot järjestävät vähintään 20 opintoviikon laajuisena täydennyskoulutuksena korkeakoulututkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvalmiudet omaaville. Näitä erikoistumisopintoja eivät ole opinnot, joiden tavoitteista säädetään yliopistojen tutkinnoista annetuissa asetuksissa. Esimerkkejä erikoistumisopintojen tarjonnasta (perustuu verkkohakuun)

- Apteekkifarmasian erikoistumisopinnot proviisoreille, PD
- Controllerin erikoistumisopinnot
- Kansainvälisen liiketoiminnan johtaminen
- Luomualan erikoistumisopinnot – Eco Studies
- Päihdetyön moniammatilliset erikoistumisopinnot
- Myynnin johtamisen erikoistumisopinnot

Erikoistumiskoulutus (yliopistot)

Yliopistolain 7 §:n 1 momentin mukaan yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta. 3 momentin mukaan yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (koulutusvastuu), annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, erikoistumiskoulutusten aloista ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä erikoistumiskoulutusten aloja ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädetään yliopiston esityksestä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. (12.8.2011/954)

Tutkintoasetuksen (Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 2004/794) 11 §:n mukaan farmaseutin tutkinnon tai muun vastaavan tutkinnon pohjalta voidaan suorittaa farmaseutin erikoistumiskoulutus. Farmaseutin erikoistumiskoulutukseen kuuluu syventyminen erikoisalaan, tutkimus erikoisalalta ja erikoisalan ohjattu työkokemus. Farmaseutin erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija perehtyy hyvin erikoisalaansa ja saavuttaa kyvyn toimia erikoisalallaan itsenäisesti.

Tutkintoasetuksen 24 §:n mukaan jatkokoulutuksessa suoritettavaan lisensiaatin tutkintoon voi sisältyä erikoistumiskoulutus. Tällöin tutkintoon kuuluu järjestelmällinen teoreettinen ja käytännöllinen syventyminen erikoisalaan, lisensiaatintutkimus omalta erikoisalalta ja erikoisalan ohjattu työkokemus. Lisensiaatin tutkintoon sisältyvän erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija perehtyy hyvin omaan erikoisalaansa ja saavuttaa kyvyn toimia itsenäisesti omalla erikoisalallaan.

Koulutusvastuuasetuksen (Opetusministeriön asetus yliopistojen koulutusvastuun tämentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksesta 2005/568) 4 § mukaan alemman korkeakoulututkinnon pohjalta suoritettavana erikoistumiskoulutuksena voidaan suorittaa farmaseutin erikoistumiskoulutus. Lisensiaatintutkintoon sisältyviä erikoistumiskoulutuksia ovat erikoispsykologin koulutus, erikoispuheterapeutin koulutus, terveydenhuollon luonnontieteellinen erikoistumiskoulutus, proviisorin erikois-

tumiskoulutus sekä erikoissosiaalityöntekijän koulutus. Opetusministeriö päättää kunkin yliopiston esityksestä sosiaali- ja terveysministeriötä kuultuaan, mitä erikoistumiskoulutuksia ja niiden erikoisaloja kussakin yliopistossa on. Erikoislääkärin, erikoiseläinlääkärin ja erikoishammaslääkärin tutkintoon johtavista koulutuksista säädetään erikseen.

Koulutusvastuuasetuksessa 11–16 § säädetään tarkemmin farmaseutin, proviisorin, erikoispuheterapeutin, terveydenhuollon luonnontieteellisestä erikoistumiskoulutuksesta, erikoispsykologin koulutuksesta sekä erikoissosiaalityöntekijän koulutuksesta. Säädökset on kuvattu työryhmämuistion liitteessä.

Yliopistot päättävät erikoistumiskoulutuksen laajuudesta. Koulutusten laajuus vaihtelee 45 opintopisteestä 120 opintopisteeseen. Erikoispsykologin ja erikoissosiaalityöntekijän koulutukset ovat laajimpia (120 opintopistettä).

Laadunvarmistus

Ammattikorkeakoululain 9 § mukaan ammattikorkeakoulun tehtävä on vastata järjestämänsä koulutuksen ja muun toiminnan laatutasosta ja jatkuvasta kehittämisestä. Ammattikorkeakoulun tulee arvioida koulutustaan ja muuta toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Ammattikorkeakoulun on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa ja laatu-järjestelmiensä arviointiin säännöllisesti ja julkistettava järjestämänsä arvioinnin tulokset.

Yliopistolain 87 § mukaan yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa ja laatu-järjestelmiensä arviointiin säännöllisesti. Yliopistojen tulee julkistaa järjestämiensä arviointien tulokset.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä toimii riippumattomana asiantuntijaelimenä korkeakoulujen arviointineuvosto. Tarkempia säännöksiä arviointineuvostosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

1.2.3 Rahoitus ja maksut

Yliopistot

Yliopistoilla on taloudellinen ja hallinnollinen autonomia. Yliopistot päättävät niille yliopistolain perusteella kohdennettavan perusrahoituksen suuntaamisesta omin päätöksin. Vastaavasti toimitaan myös muun rahoituksen osalta, ellei näihin liity erityisiä käyttöehtoja rahoituksen myöntäjän taholta tai kyseessä ole tiettyyn hankkeeseen liittyvästä rahoituksesta. Yliopistojen kokonaisrahoitus muodostuu valtion talousarviossa suoraan yliopistoille osoitetusta valtion rahoituksesta ja sen ohella yhteisrahoitteisesta toiminnasta, maksullisesta toiminnasta, lahjoituksista ja pääoman tuotoista. Täydentävästä rahoituksesta merkittävä osa on kansallisesti kilpailtua tutkimusrahoitusta. Yliopistolain perusteella määräytyvän rahoituksen koulutuksen rahoitusosuuden laskentakriteereissä on mukana avoimen yliopisto-opetuksen ja erillisinä opintoina suoritettujen opintopisteiden yhteenlasketun määrän perusteella määräytyvä osuus, mikä on kaksi prosenttia perusrahoituksesta. Erikoistumiskoulutuksen ja erikoistumisopintojen järjestäminen eivät sisälly rahoituskriteereinä yliopistojen rahoitusmalliin.

Tutkintoon johtava koulutus on opiskelijalle maksutonta. Siten erikoistumiskoulutuksen suorittaminen osana lisensiaatin tutkintoa on opiskelijalle maksutonta.

Yliopistojen erikoistumisopinnot on käytännössä yksi nimike, jolla tarjotaan maksullista, yleensä pidempikestoista täydennyskoulutusta. Yliopisto päättää erikoistumisopinto-

jen hinnoittelusta. Yliopistojen maksuasetuksessa (Valtioneuvoston asetus 1082/2009 yliopistojen toiminnassa perittävistä maksuista) säädetään tarkemmin tietyistä koulutuksista perittävistä maksuista ja palvelujen hinnoittelusta.

Yliopiston maksuasetuksessa säädetään, että avoimesta yliopisto-opetuksesta ja erillisistä opinnoista voidaan periä maksua enintään 10 euroa opinto-oikeuteen kuuluvaa opintopistettä kohden. Yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:ssä tarkoitettut opettajankoulutuksen opinnot, jos ne suoritetaan erillisinä opintoina, sekä mainitun asetuksen 11 §:ssä tarkoitettu erikoistumiskoulutus (farmaseutin erikoistumiskoulutus) ovat kuitenkin opiskelijalle maksuttomia.

Uuden yliopistolain 5 §:n mukaisesti julkisoikeudellisilla yliopistoilla on mahdollisuus harjoittaa liiketoimintaa, joka tukee sen laissa säädettyjen tehtävien toteuttamista. Liiketoimintaa harjoittaessaan yliopistot toimivat avoimilla markkinoilla, joita koskevat myös EU:n kilpailu- ja valtiontukisäännöt. Valtio ei rahoita yliopistojen liiketoiminnan harjoittamista vaan toiminnan kustannukset on katettava liiketoiminnasta saaduilla tuloilla. Yliopistolain 62 §:n mukaan liiketoimintaa koskevat tuloksellisuustiedot tulee esittää erikseen tuloslaskelman muodossa tilinpäätöksen liitetiedoissa toiminnoittain, jos yliopisto ei ole yhtiöittänyt toimintaa. Yliopistojen liiketoiminta muodostuu muun muassa täydennyskoulutuksesta ja markkinahintaisista tutkimushankkeista.

Yliopistojen mahdollisuutta hinnoitella palveluitaan oman päätöksensä mukaisesti rajoittaa yliopistolaissa maksuttomaksi säädetty korkeakoulututkintoon johtava koulutus ja yliopistojen maksuasetuksen 2–5 §:ssä säädettyt enimmäishinnat sekä mahdollisesti muut EU:n ja kansallisen tason säädökset. Siten esimerkiksi tilanteissa, joissa ei ole kysymys kilpailuoikeudellisten tai valtiontukisääntöjen alaisesta taloudellisesta toiminnasta, yliopisto voi hinnoitella tuotteitaan tai palveluitaan muutoinkin kuin liiketaloudellisiin perustein.

Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakoulujen rahoitusta ja hallinnollista asemaa kehitetään. Ammattikorkeakoululakia ja rahoitusta koskevien lakien muuttamisesta on annettu hallituksen esitys eduskunnalle alkuvuodesta 2013. Seuraavassa kuvattu perustuu tilanteeseen ennen em. esityksen mukaisia muutoksia.

Ammattikorkeakoulujen ylläpitäjät päättävät eri lähteistä saatavan rahoituksen suuntaamisesta omilla päätöksillään. Ammattikorkeakoulujen perusrahoitus muodostuu opiskelijaa kohden määrätyn keskimääräisen yksikköhinnan ja laskennallisen opiskelijamäärän tulosta. Rahoitus annetaan ammattikorkeakoulun ylläpitäjälle. Yksikköhinnan määräytymisestä säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009). Yksikköhinnan määräytymisperusteissa laskennallisten opiskelijamäärien painoarvo on 70 % ja suoritettujen tutkintojen 30 %.

Ammattikorkeakoululain (351/2003) 32 §:n mukainen perusrahoituksessa laskentaperusteena käytettävä ammattikorkeakoulun opiskelijamäärä on ammattikorkeakoululain 8 §:n 2 momentissa tarkoitettu sopimuksessa koulutusaloittain ja erikseen ammatillisesta opettajankoulutusta varten sovittu opiskelijamäärä.

Rahoituksen laskentaperusteena käytettävänä suoritettujen tutkintojen määränä pidetään yksikköhinnan määrittämistä edeltäneenä kahtena vuonna suoritettujen ammattikorkeakoulututkintojen ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen määrien keskiarvoa lisättynä ammatillisesta opettajankoulutuksesta valmistuneiden määrien keskiarvolla. Eri koulutusalat otetaan huomioon. Koulutusaloittainen kokonaisopiskelijamäärä sisältää

nuorten ja aikuisten ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen, ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen, erikoistumisopinnojen, avoimen ammattikorkeakouluopetuksen, opettajankoulutuksen sekä maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen.

Ammattikorkeakoulujen perimiä maksuja säädellään silloin, kun kyse on maksuista joita ammattikorkeakoulut perivät julkisoikeudellisen tehtävän hoitamisesta tai toiminnasta, jonka rahoittamiseen valtio osallistuu. Ammattikorkeakoulujen toiminnasta perittävistä maksuista säädetään valtioneuvoston asetuksella 1230/2009. Tämän asetuksen mukaan ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitetuista ammatillisista erikoistumisopinnoista opiskelijalta voidaan periä enintään 250 euron maksu lukukaudessa. Ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitetussa avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa opiskelijalta voidaan periä enintään 10 euron maksu ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen 12 §:n 3 momentin mukaista opinto-oikeuteen kuuluvaa opintopistettä kohti. Maksu on sama, jos opiskelija ammattikorkeakoulun myöntämän opinto-oikeuden perusteella muutoin kuin avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa suorittaa tutkintoon johtavan koulutuksen mukaisia opintoja erillisinä opintoina.

Maksullisen palvelutoimintansa ammattikorkeakoulut hinnoittelevat liiketaloudellisin perustein. Liiketaloudellisesta hinnoittelusta voidaan poiketa esimerkiksi tilanteissa, joissa ei ole kysymys kilpailuoikeudellisten tai valtioneuvoston sääntöjen alaisesta taloudellisesta toiminnasta.

1.2.4 Opiskelijan asema

Yliopistolaissa ja ammattikorkeakoululaissa ja niiden nojalla annetuissa asetuksissa säädetään opiskelijoiden asemasta, mm. opiskelijavalinnasta ja opiskelijaksi ottamisesta, opiskelupaikan vastaanottamisesta, opiskelijaksi ilmoittautumisesta ja opiskeluoikeudesta, tavoitteellisista suoritusajoista, kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, opintosuoritusten arvioinnista, opintojen hyväksilukemisesta ja oikaisumenettelystä sekä opiskelijoiden kurinpidosta.

Osa edellä mainittujen lakien ja asetusten säädöksistä koskee sisältönsä ja sanamuotonsa perusteella vain tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoita. Osa säädöksistä koskee tarkemmin määrittelemättä opiskelijoita, mutta tulkinnot siitä, kuuluvatko myös tutkinnon osia suorittavat ja muut kuin tutkinto-opiskelijat säädösten tarkoittamiin opiskelijoihin vaihtelevat. Muussa kuin tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevien opiskelijoiden asema on jossain määrin epäselvä, sillä yleisesti opiskelijoita koskevia säädöksiä sovelletaan eri tavoin. Kaikkien säädösten ei ole vakiintuneesti katsottu koskevan muita kuin tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoita.

Esimerkiksi opintosuoritusten arviointia ja oikaisumenettelyä koskevien säädösten on kuitenkin vakiintuneesti katsottu koskevan myös esimerkiksi avointa yliopisto- tai ammattikorkeakouluopetusta suorittavia opiskelijoita. Osassa koulutuksia (esim. yliopistojen toteuttama psykoterapeuttikoulutus) korkeakoulu soveltaa säädöksiä soveltuvin osin myös täydennyskoulutuksessa.

Yliopistolain ja ammattikorkeakoulun ja niiden nojalla annettujen asetusten lisäksi esimerkiksi yhdenvertaisuuslaki (21/2004) koskee myös koulutusta. Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa, kun kyse on muun muassa (2 §:n 2 ja 3 kohta) työhönottoperusteista, työoloista tai työehdoista, henkilöstökoulutuksesta taikka uralla etenemisestä ja koulutuksen, mukaan lukien erikoistumis- ja uudelleen- koulutuksen, tai ammatillisen ohjauksen saamisesta. Ketään ei saa syrjiä (Syrjinnän kielto 6

§) iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Sukupuoleen perustuvasta syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986).

1.2.5 Erikoistumisopintojen ja -koulutusten osallistujamäärät

Taulukko 1. Erikoistumisopintojen osallistujamäärä (KOTA ja Vipunen)

Vuosi	Ammattikorkeakoulu ammattilliset erikoistumisopinnot	Yliopistojen erikoistumisopinnot
2002	6 038	4 926
2004	8 072	4 294
2006	7 643	4 660
2008	5 751	3 896
2009	5 550	3 480*
2010	4 701	
2011	4 417	

* Viimeinen tilastointivuosi. Erikoistumisopinnot poistuivat KOTA tiedonkeruusta 2010. Erikoistumisopintojen määritelmä tiedonkeruussa: Vähintään 30 op laajuiset täydennyskoulutusohjelmat. Erikoistumisopinnot on määritelty korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) 12§:ssä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ei kerää tietoa erikoistumiskoulutuksen osallistujamääristä. Yliopistoilta saatujen tietojen mukaan opiskelijamäärät vaihtelevat laajasti koulutusten välillä. Laajinta osallistuminen on erikoispsykologikoulutukseen ja erikoissosiaalityöntekijän koulutukseen. Näissä monivuotisissa koulutuksissa opiskelijamäärä on noin 100–340. Muilla aloilla opiskelijamäärät ovat muutamista kymmeniin. Kaikilla aloilla koulutusta ei toteuteta säännöllisesti.

Lisensiaatintutkintojen määrät ovat laskeneet. Lisensiaatintutkinto ei välttämättä sisällä erikoistumiskoulutusta.

Taulukko 2. Suoritetujen lisensiaatintutkintojen määrä

	2004	2006	2008	2009	2010	2011
Farmasian koulutus	3		3		2	1
Humanistinen koulutus	79	73	56	33	31	17
Kasvatustieteellinen koulutus	43	30	36	22	20	11
Kauppätieteellinen koulutus	50	22	11	14	10	8
Liikuntatieteellinen koulutus	4	3	3			3
Luonnontieteellinen koulutus	115	123	106	55	39	34
Maatalous-metsätieteellinen koulutus	3	4	4	3		1
Musiikkialan koulutus	1	3	2		3	1
Oikeustieteellinen koulutus	27	27	20	21	12	15
Psykologian koulutus	24	15	21	36	26	32
Teatteri- ja tanssialan koulutus						1
Teknillistieteellinen koulutus	126	110	94	64	50	43
Teologinen koulutus	7	5	6	9	3	8
Terveystieteiden koulutus	11	7	3	6	2	1
Yhteiskuntatieteellinen koulutus	65	67	60	44	34	27
<i>Kaikki yhteensä</i>	558	489	425	307	232	203

1.3 Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot ja yliopistojen maisteriohjelmat

Yliopistojen maisteriohjelmat

Yliopistot toteuttavat erillisiä maisteriohjelmia, jotka johtavat ylempään korkeakoulututkintoon. Maisteriohjelmien laajuus on yleisimmin 120 op. Erityisesti ulkomaalaisille opiskelijoille suunnattuun ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutusohjelmaan vaadittavien opintojen laajuus on vähintään 90 opintopistettä.

Yliopistojen oikeudesta järjestää erillisiä maisteriohjelmia on säädetty opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella (1474/2011) vuodesta 2006 lähtien. Asetuksen 2 § mukaan maisteriohjelmaksi nimitetään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa, alempaan korkeakoulututkintoon tai sitä tasoltaan vastaavaan koulutukseen pohjautuvaa koulutusta, joka järjestetään koulutusohjelmana, johon on erillinen valinta. Asetuksessa on määriteltä koulutusohjelmittain (koulutusohjelmien nimet) ne maisteriohjelmat, joita kukin yliopisto voi järjestää.

Lisäksi asetuksessa tarkoitettujen maisteriohjelmien tulee olla yliopistojen tutkinnoista annetun asetuksen (794/2004) mukaisia. Tutkintoasetuksessa on säädetty mm. ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen yleisistä tavoitteista, koulutuksen laajuudesta ja koulutuksen rakenteesta.

Koulutuksen tarjoajan näkökulmasta maisteriohjelma-asetus on suhteellisen yksityiskohtainen ja sen valmistelu vie aikaa, mikä hankaloittaa uusiin koulutustarpeisiin reagoimista. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa todetaan, että maisteriohjelmia koskevasta asetusmenettelystä luovutaan meneillään olevalla hallituskaudella.

Maisteriohjelmissa on erilaisia profileita. Niiden opetussuunnitelma voi sisältää myös ammatillisen osaamiseen kehittämiseen liittyviä tavoitteita ja sisältöjä.

Esimerkkejä yliopistojen maisteriohjelmista (asetuksesta)

- Kaupunkitutkimuksen maisteriohjelma (FM/VTM)
- Master's Degree Programme in Music Therapy (FM)
- Kansainvälisen yritysviestinnän maisteriohjelma (FM)
- Tilintarkastuksen ja arvioinnin maisteriohjelma (HM/KTM)
- Master's Degree Programme in Asian Studies (VTM)
- Master's Degree Programme in Security and Mobile Computing (DI)
- Master's Degree Programme in Education and Globalisation (KM)

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot

Ammattikorkeakoulut toteuttavat ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia työelämälähtöisiä koulutusohjelmia. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen laajuus on 60 op tai 90 op.

Kaikilta edellä mainittuihin koulutusohjelmiin valittavilta henkilöiltä edellytetään vähintään 3 vuoden työkokemusta samalla alalla. Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot suoritetaan työn ohella ja niihin sisältyvä opinnäyte toteutetaan tavallisimman työelämän kehittämistehtävänä.

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot kehitettiin vuosina 2001–2005 kokeilulilla (laki astui voimaan 13.7.2001). Kokeilu toteutettiin siten, että Korkeakoulujen arviointi-

neuvosto arvioi kokeilua lain voimassaoloaikana kahdesti (KKA 2004:1 ja KKA 2004:11). Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot osaksi korkeakoulututkintojen järjestelmää vaki-naistanut lakimuutos astui voimaan 1.8.2005 (HE 14/2005).

Ylemmistä ammattikorkeakoulututkinnoista on säädetty valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (352/2003). Asetuksen 3 § on säädetty kullakin koulutuslalla annettavista tutkinnoista ja niiden nimikkeistä. Tämä sisältää ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot. Lisäksi asetuksen 5 § on säädetty ylempien ammattikorkeakoulututkintojen laajuudesta ja 7a § ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tavoitteista.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut rahoittavat maisteriohjelmien ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien ohjelmien toteuttamisen budjettirahoituksestaan. Tutkintoon johtava koulutus on opiskelijalle maksutonta.

Esimerkkejä ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavista koulutusohjelmista (perustuu verkkohakuun)

- Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma (restonomi YAMK)
- Terveiden edistämisen koulutusohjelma (esim. terveydenhoitaja YAMK, sairaanhoitaja YAMK ja sosionomi YAMK)
- Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma (Esim. kättilö YAMK, sairaanhoitaja YAMK, sosionomi YAMK, ja terveydenhoitaja YAMK)
- Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen koulutusohjelma (tradenomi YAMK)
- Teknologiaosaamisen johtamisen koulutusohjelma (insinööri YAMK)

1.4 Aikuiskoulutuksen organisointi ja toteuttajatahot korkeakouluissa

Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakouluja muodostettaessa osaan ammattikorkeakouluista luotiin täydennyskoulutuskeskus tai muita vastaavia toimintayksiköitä hoitamaan tutkinnon jälkeisen aikuiskoulutuksen koordinointi- ja organisointitehtäviä. Useissa ammattikorkeakouluissa tutkintoon johtavat koulutukset hoidettiin koulutusyksiköissä ja ammatillisten erikoistumisopintojen ja muun täydennyskoulutuksen organisointi täydennyskoulutuskeskuksessa tai vastaavissa markkinointipainotteisissa toimintayksiköissä. Organisointiratkaisuja on useassa ammattikorkeakoulussa ajan kuluessa muutettu. Oman korkeakoulun asiantuntijaopettajien käyttäminen, vierailevat työelämän erityisasiantuntijat sekä joustavasti työelämää palvelevat koulutuksen järjestelyt työelämälähtöisine kehittämistehtävineen ovat olleet leimallista ammatillisten erikoistumisopintojen toteuttamisessa, hallinnollisesta organisointitavasta riippumatta.

Ammatilliset erikoistumisopinnot on suunniteltu alueellisen työelämän edustajien kanssa. Niiden keskeisenä lähtökohtana on ammattikorkeakoulun toiminta-alueen ennakoitu työelämätarve. Opettajien osallistuessa erilaisiin aikuiskoulutustoteutuksiin, siirtyä aiheeseen liittyvä työelämäntietous palvelemaan myös nuorten tutkintokoulutusta. Laadunhallinnan mielessä koko ammattikorkeakoulun kattavat laatu järjestelmät käsittävät myös täydennyskoulutuksen ja ammattikorkeakouluissa ammatillisten erikoistumisopintojen opetussuunnitelmat vahvistetaan pääsääntöisesti samanlaisella prosessilla kuin tutkintokoulutustenkin.

Erikoistumiskoulutusten, erikoistumisopintojen ja muun täydennyskoulutuksen toteuttamisen organisointi on yliopistolain perusteella yliopistojen päätöksenteon piiriin kuuluva sisäinen rakenneratkaisu. Täydennyskoulutusta on organisoitu monin eri tavoin. Joissain yliopistoissa täydennyskoulutusta varten on erillinen organisaatio. Tällaisen täydennyskoulutusyksikön rooli voi vaihdella aina koulutuksen koordinoinnista myös koulutuksen toteuttamiseen. Vastaavasti yliopiston opetusta ja tutkimusta tekevien yksikköjen rooli vaihtelee täydennyskoulutuksissa. Opetusta ja tutkimusta tekevien yksikköjen rooli on perinteisesti suurin asetuksilla säädettyjen erikoistumiskoulutusten toteuttamisessa.

Ohjelmien tuottamiseen tarvitaan monipuolista osaamista, joka on tyypillisesti jakaantuneena yliopistoissa eri yksikköihin. Tieteellinen asiantuntemus, joka mahdollistaa tutkimusperustaiset ja laadullisesti yliopistotasoiset ohjelmat, on koko järjestelmän perusta. Erikoistumisohjelmien järjestelmää rakennettaessa olennaisen tärkeitä on, että tiedeyhteisöjen roolia terävöitetään ja asemaa vahvistetaan.

Ohjelmien suunnitteluun, toimeenpanoon ja kehittämiseen tarvitaan lisäksi monialaista työelämän ja sen tarpeiden, koulutusmarkkinoiden ja rahoitusmekanismien tuntemusta sekä projektinhallinnan, laadunvarmistuksen ja opetusteknologian hyödyntämisen kapasiteettia. Tieteellisesti laadukas ja taloudellisesti kestävä palvelutarjonta edellyttää molempien asiantuntemusalojen tarkoituksenmukaista hyödyntämistä. Yliopistojen sisäisten ratkaisujen tulisi lisäksi tukea yliopistojen yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja.

Yliopistot tekevät omat ratkaisunsa sisäisten rakenteiden ja toimintakäytäntöjen uudistamisesta erikoistumiskoulutusten tuotantoa varten. Niitä tehtäessä on välttämätöntä ottaa huomioon tutkimusperustaisuus ja työelämärelevantssi laajojen osaamiskokonaisuuksien ja erikoistumisohjelmien järjestelmän peruslähtökohtina. Yliopiston sisäiset ratkaisut täytyy sovittaa kokonaisjärjestelmän vaatimuksiin, ja ne vaihtelevat muun muassa yliopiston strategialinjausten, koulutusalojen ja toimintaympäristön mukaan.

Täydennyskoulutuksen tuotantorakenteiden suhteen yliopistot ovat tehneet varsin erilaisia ratkaisuja: useissa yliopistoissa toimii erillislaitos, jolla on oma keskeinen roolinsa palvelutuotannossa; pieni osa yliopistoista on yhtiöittänyt osan täydennyskoulutuksesta; yksi yliopisto on hajauttanut toiminnan tieteenalayksiköihin. Kaikissa tapauksissa ratkaisuihin sisältyy erikoistuneeseen osaamiseen perustuva verkostomainen toimintamalli, mikä edellyttää myös koordinoivia toimintoja.

1.5 Esimerkkejä nykyisistä ja suunnitteilla olevista korkeakoulututkinnon jälkeisistä koulutuksista

Tässä luvussa on kuvattu tällä hetkellä toteutettavia tai suunnitteluvaiheessa olevia koulutuksia, joita korkeakoulututkinnon suorittaneet hyödyntävät tutkinnon jälkeisenä koulutuksena. Luvun lopussa on vertailua kuvatuista koulutuksista muun muassa koulutuksen työelämäkytkennän ja rahoituksen näkökulmista.

1.5.1 Psykoterapeuttikoulutus

Psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttämisen edellytyksenä on 31.12.2011 lukien ollut yliopiston tai yliopiston yhdessä muun kouluttajaorganisaation kanssa järjestämä psykoterapeuttikoulutus. Koulutuksesta on säädetty valtioneuvoston asetuksella (asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä: 564/1994, asetus muuttamisesta 1120/2010). Asetuksessa

säädetään psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöön johtavan koulutuksen tavoitteista, laajuudesta ja sisällöstä. Asetuksen antamisen tavoitteena oli selkiyttää psykoterapiakoulutuksen kriteereitä. Lisäksi tavoitteina oli vahvistaa psykoterapeuttikoulutuksen tieteellistä perustaa, edistää terapiatyön vaikuttavuuden monipuolista tutkimusta, menetelmäkehittelyä ja laatua sekä koulutusyhteisöjen ja korkeakoulujen yhteistyötä.

Valtakunnallinen yliopistojen psykoterapeuttikoulutuskonsortio toimii psykoterapeuttikoulutuksen valtakunnallisena yhteistyöelimenä ja antaa mm. koulutusta koskevia suosituksia. Konsortiolle ei ole muodollista päätösvaltaa, vaan lopulliset päätökset koulutuksen toteuttamisesta tehdään yliopistoissa säädösten antamissa puitteissa.

Nykymuotoista psykoterapiakoulutusta järjestetään tällä hetkellä useissa yliopistoissa. Laajin valikoima eri terapiasuuntausten koulutuksia on tarjolla Helsingin yliopistossa. Koulutuskumppaneina on aikaisemmin itsenäisesti koulutuksesta vastanneita tahoja, esimerkiksi tiettyjen psykoterapiasuuntausten yhdistyksiä. Yliopistot ovat organisoineet vaihtelevilla tavoilla yhteistyön, esimerkiksi sopimuspohjaisesti tai palkkaamalla yksittäisiä henkilöitä kouluttajiksi kumppaniorganisaatioista.

Psykoterapeuttikoulutusta järjestävällä yliopistolla tulee olla psykologian tai lääketieteellisen alan koulutusvastuu. Yliopisto ottaa opiskelijat psykoterapeuttikoulutukseen. Koulutus koostuu sekä työssäoppimisesta että tiedollisesta opetuksesta. Asetuksessa on todettu, että psykoterapeuttina toimimisen edellyttämä osaaminen hankitaan vähintään 60 opintopisteen laajuisilla opinnoilla, jotka koostuvat teoriaopintojen, työnohjauksessa tapahtuvan psykoterapeuttisen potilastyön, koulutuspsykoterapian ja opinnäytetyön opintokokonaisuuksista. Osaaminen osoitetaan näytöllä.

Yliopisto antaa opiskelijalle todistuksen koulutuksen suorittamisesta. Todistukseen merkitään koulutuksen ajankohta, laajuus, opintokokonaisuudet ja osaamisesta annettu näyttö. Nykyisellään koulutusten laajuus asettuu välille 65–90 opintopistettä. Koulutus suoritetaan työn ohella tai osana sitä ja sen kestää tavallisesti useita vuosia. Koulutuksen kestosta ei ole säädetty. Koulutus rakentuu työssäoppimisen (ohjattu potilastyö ja opiskelijan oma koulutuspsykoterapia) ja tiedollisen opetuksen (esim. lähiopetusjaksot ja seminaarit) vuorottelusta.

Psykoterapeuttien koulutus toteutetaan maksullisena täydennyskoulutuksena. Maksajana voi olla joko opiskelija tai esimerkiksi tämän työnantaja. Maksut ovat tällä hetkellä noin 10 000–28 000 euroa.

Psykoterapeutti on nimikesuojattu ammattinimike. Voidakseen käyttää psykoterapeutin ammattinimikettä psykoterapeuttikoulutuksen suorittaneen on haettava tähän oikeutta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviralta. Valvira merkitsee terveydenhuollon ammattihenkilöistä ylläpidettävään rekisteriin ammattinimikettä käyttämään oikeutetun ammattihenkilön.

1.5.2 MBA-koulutukset

MBA-koulutuksilla (Master of Business Administration) tarkoitetaan liiketaloudellisen alan täydennyskoulutusta, joka on suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille ja joka on suunniteltu työelämän tarpeista lähtien. MBA-nimikkeen alla järjestetään koulutusta useissa maissa, myös Suomessa. MBA-koulutus ei ole osa minkään maan kansallista koulutus- tai tutkintojärjestelmää. MBA ei myöskään ole suojattu kaupallinen tuotemerkki, jonka puitteissa koulutuksen tavoitteita ja sisältöä olisi määriteltävä. Joissakin maissa MBA-koulutusta kutsutaan tutkinnoksi toisin kuin Suomessa, jossa se määritellään selkeästi täydennyskoulutukseksi.

MBA-koulutukset tunnetaan hyvin työelämässä ja niillä voidaan katsoa olevan merkitystä varsinkin yksityisellä sektorilla työntekijöitä rekrytoitaessa. MBA-koulutuksia tarjoavat Suomessa monet ammattikorkeakoulut ja yliopistot. Suomessa on mahdollista suorittaa myös ulkomaisten korkeakoulujen järjestämiä MBA-koulutuksia. Suomessa on tarjolla myös sellaisia ulkomaisten korkeakoulujen MBA-koulutuksia, joiden Suomessa tapahtuvan toteutuksen kouluttajakumppanina on suomalainen korkeakoulu.

MBA-koulutusten sisältö, laajuus ja painotus voivat vaihdella, mutta keskeisenä teemanä on opiskelijoiden valmentaminen yritysten johtamiseen. Lisäksi esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan johtamiseen erikoistuneita MBA-koulutuksia on nykyisin tarjolla suomalaisissa korkeakouluissa. MBA-koulutuksia on tarjolla kokopäiväopintoina, osa-aikaopintoina ja etäopintoina (verkko-opinnot). MBA-koulutuksen tyypillinen kesto on noin kaksi vuotta osa-aikaopintoina. MBA-koulutuksiin kuuluu yleensä lähijaksoja, joiden aikana voidaan järjestää esimerkiksi luento-opetusta, seminaareja ja tutorointia. MBA-koulutukseen osallistujalla voi olla oma tutori, joka ohjaa opiskelua ja opinnäytetyön laadintaa. MBA-koulutuksia markkinoidaan usein myös mahdollisuutena verkostoitua muiden ammattilaisten kanssa.

Suomessa MBA-koulutusten tyypillisimmät osallistujat ovat olleet liiketalouden, kauppatieteiden ja tekniikan korkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt. MBA-koulutukseen voivat kuitenkin hakeutua myös muiden alojen korkeakoulutetut. Hakijoilta vaaditaan yleensä vähintään alempi korkeakoulututkinto. Joihinkin Suomessa tarjolla oleviin koulutuksiin voidaan ottaa myös henkilöitä, joilla ei ole korkeakoulututkintoa, mutta muutoin riittäväksi katsottu kokemus yritysmaailman johto- tai esimiestehtävistä. Ammattikorkeakoulujen järjestämissä MBA-koulutuksissa myös aikaisempi opistotutkinto voidaan katsoa soveltuvaksi pohjakoulutukseksi. Hakijoilta vaaditaan yleensä myös erikseen määritelty aika soveltuvaa työkokemusta.

MBA-koulutusten järjestäjät voivat halutessaan hakea niille kansainvälisiä liiketalouden alan koulutusten akkreditoiteja, kuten AACSB-akkreditointia (The Association to Advance Collegiate Schools of Business). Edellä mainitut akkreditoinnit eivät kuulu minkään maan kansalliseen korkeakoulutuksen laadunvarmistusjärjestelmään eivätkä ne ole edellytys MBA-koulutuksen järjestämiselle. Niitä käytetään yleensä markkinoinnissa ja opiskelijarekrytoinnissa todentamaan hakijoille koulutuksen laatua.

MBA-koulutukset ovat maksullisia. Niiden hinnat ovat tällä hetkellä Suomessa noin 13 000–40 000 euroa.

1.5.3 Erikoislääkärikoulutus

Erikoislääkärikoulutuksesta ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta on säädetty valtioneuvoston asetuksessa (420/2012, nykyinen asetus tuli voimaan 1.1.2013). Asetuksessa on säädetty mm. järjestämisoikeudesta, koulutuksen yleisistä tavoitteista ja koulutuksen kestosta. Lisäksi asetuksessa on säädetty siitä, mitä koulutusohjelmia (erikoistumisalat) voidaan järjestää erikoislääkäri- tai erikoishammaslääkärikoulutuksena.

Yliopistot vastaavat erikoislääkärikoulutuksen järjestämisestä yhdessä työnantajien kanssa. Erikoistuminen voi tapahtua sekä yliopistosairaalassa että muussa yliopiston koulutuskumppaniksi hyväksymässä työpaikassa. Työterveyslääkäriksi erikoistuttaessa työpaikana voi olla myös yksityinen terveydenhuollon toimija. Yliopisto ottaa opiskelijat erikoislääkärikoulutukseen.

Erikoislääkärikoulutuksen laajuus on viisi tai kuusi vuotta riippuen erikoistumisalasta. Yliopistot määrittelevät itsenäisesti yksityiskohtaisemmat tavoitteet järjestämälleen koulutukselle.

Erikoislääkärikoulutukseen voi sisältyä esimerkiksi seuraavia osioita: terveyskeskus- ja/ tai sairaalapalvelu, toimipaikkakoulutus, johtamiskoulutus, teoreettinen kurssimuotoinen koulutus, säännölliset arvioinnit ja valtakunnallinen kuulustelu. Yliopistojen yhdessä järjestämään valtakunnalliseen erikoisalakohlaiseen kuulusteluun osallistuminen on edellytys erikoislääkärin koulutuksen suorittamiselle. Koulutukseen kuuluu usealla eri työpaikalla tapahtuvaa työssäoppimista.

Pääosa erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta suoritetaan palvelujärjestelmässä. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) ohjaa EVO-rahoitusta palvelujärjestelmän toimijoille erikoislääkärikoulutuksen kulujen kattamiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö ei ohjaa rahoitusta erikoistumiskoulutukseen yliopistojen rahoitusmallilla, mutta yliopistot voivat käyttää perusrahoitustaan koulutuksen järjestämiseen omilla päätöksillään. Tutkimusmuotoinen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutus on opiskelijoille maksutonta samoin kuin muukin tutkintoon johtava koulutus.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen ohjausta ollaan siirtämässä sosiaali- ja terveysministeriön vastuulle. Tämä tarkoittaa sitä, että 1.1.2013 voimaan tulleen asetuksen sisältö korvataan myöhemmin STM:n hallinnonalan säädöksillä. Siirron yhteydessä koulutuksen tutkintomuotoisuudesta luovutaan. Muutos ei vaikuta ammattihenkilöksi laillistamiseen. OKM:n ja STM:n yhteisen siirtoa valmisteleavan työryhmän työ jatkuu 31.12.2013 asti.

Erikoislääkärikoulutuksen siirtoa valmisteleva työryhmä on linjannut väliraportissaan, että erikoislääkärikoulutuksesta ei ole tarpeenmukaista säätää tutkintoon johtavana koulutuksena. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutus on nykyään tutkintoon johtavaa koulutusta, josta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Työryhmä pitää nykyistä järjestelmää jäykkänä ja hitaana reagoimaan palvelujärjestelmän muuttuviin tarpeisiin. Esimerkiksi erikoisalojen nimikkeisiin tehtävät pienet muutokset vaativat esityksen yliopistoilta, asianmukaisen käsittelyn opetus- ja kulttuuriministeriössä lausuntokierroksineen ja asiasta tehtävän päätöksen valtioneuvostossa. Työryhmä on pitänyt toimivana sitä, että yliopistoilla on vastuu lääkärien erikoistumiskoulutuksesta.

1.5.4 Opettajankoulutuksen opinnot tutkinnon suorittamisen jälkeen

Opettajan pedagogisia opintoja järjestetään sekä yliopistoissa että ammatillisissa opettajakorkeakouluissa (AOKK), jotka toimivat ammattikorkeakoulujen yhteydessä. Opettajan pedagogisia opintoja voidaan suorittaa sekä osana tutkintokoulutusta että tutkintokoulutuksen jälkeen.

Yliopistoissa opettajan pedagogiset opinnot voidaan suorittaa osana ylemmän ja alemman korkeakoulututkinnon muodostamaa kokonaisuutta, jolloin opinnot sisältyvät tutkintoon.

Yliopistossa suoritettavan opettajankoulutuksen tavoitteista on säädetty asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (794/2004) 18 §:ssä seuraavasti:

Yliopistoissa järjestettävän opettajankoulutuksen erityisenä tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet itsenäiseen toimintaan opettajana, ohjaajana ja kasvattajana.

Saman asetuksen 19 §:ssä yliopistollisen opettajankoulutuksen opinnot on määritelty seuraavasti:

Opettajankoulutuksen opintoja ovat:

- 1 varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetukseen ammatillisia valmiuksia antavat opinnot;
- 2 perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot, jotka antavat ammatillisia valmiuksia perusopetuslain (628/1998) 11 §:n mukaan perusopetuksen oppimäärään kuuluvien kaikille yhteisten aineiden opettamiseen;
- 3 erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot;
- 4 oppilaanohjauksen ja opinto-ohjauksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot;
- 5 opettajan pedagogiset opinnot, jotka ovat didaktisesti painottuneita ja ohjattua harjoittelua sisältäviä kasvatustieteellisiä opintoja ja jotka voivat suuntautua erityisesti perusopetuksen, lukion, ammatillisen koulutuksen tai aikuiskoulutuksen tehtäviin; sekä
- 6 aineenopettajan koulutukseen kuuluvat opetettavan aineen opinnot, jotka ovat perusopetuksen, lukion tai muun koulutuksen opetukseen kuuluvan oppiaineen hallintaa edistäviä opintoja.

1 momentin 1–5 kohdissa tarkoitettut opinnot ovat vähintään 60 opintopisteen laajuisia opintoja, joita järjestävät ne yliopistot, joilla on kasvatustieteellisen alan koulutusvastuu. Momentin 5 kohdassa tarkoitettu harjoittelu suoritetaan harjoittelukoulussa, muussa yliopiston hyväksymässä oppilaitoksessa tai muulla yliopiston hyväksymällä tavalla. Yliopistot päättävät tarkemmista opintojen sisällöistä itsenäisesti asetuksen puitteissa. Pedagogisiin opintoihin kuuluu aina työssäoppimista harjoittelun muodossa.

Ammatillisen opettajankoulutuksen järjestämisestä on säädetty lailla (Laki ammatillisesta opettajankoulutuksesta 356/2003). Laissa säädetään mm. ammatillisen opettajankoulutuksen järjestämisoikeuden myöntämisestä ammattikorkeakouluille sekä opettajankoulutuksen hallinnosta ammattikorkeakouluissa.

Ammatilliset opettajakorkeakoulut järjestävät ammatillisen opettajan tehtäviin päteviä opettajan pedagogisia opintoja. Opintojen laajuus on 60 opintopistettä. Opinnot antavat pätevyyden toimia ammatillisena opettajana ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa. Opintojen rakenteesta ja tavoitteista on säädetty valtioneuvoston asetuksella (357/2003) 1 §:ssä seuraavasti:

Ammatillisiin opettajankoulutusopintoihin kuuluu:

- 1 kasvatustieteellisiä perusopintoja;
- 2 ammattipedagogisia opintoja;
- 3 opetusharjoittelua; sekä
- 4 muita opintoja.

Opintojen yleisistä tavoitteista on saman asetuksen 4 §:ssä säädetty seuraavasti:

Opettajankoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle:

- 1 tiedot ja taidot ohjata erilaisten opiskelijoiden oppimista; sekä
- 2 valmiudet kehittää opetusalaansa ottaen huomioon työelämän ja ammattien kehittyminen.

Ammatilliset opettajanopinnot on suoritettava viimeistään vuotta niiden laajuutta pitemmässä ajassa, jollei ammattikorkeakoulu erityisestä syystä myönnä opiskelijalle tästä poikkeusta. Osa-aikaisesti suoritettaviksi tarkoitetut opettajankoulutusopinnot on suoritettava kolmessa vuodessa. Opintojen suorittamisajasta on säädetty laissa.

Hakukelpoisuutena ammatillisiin opettajan pedagogisiin opintoihin on soveltuva korkeakoulututkinto. Sosiaali- ja terveysalalla kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Ammatilliselta opettajalta vaaditaan korkeakoulututkinnon ja opettajan pedagogisten opintojen lisäksi vähintään kolmen vuoden käytännöllinen työkokemus opetustehtävän sisältöä lähinnä vastaavista tehtävistä (asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998).

Ammatillisiin pedagogisiin opintoihin kuuluu työssäoppimista harjoittelun tai omalla työpaikalla tapahtuvan ohjatun oppimisen muodossa. Monet ammatillisen opettajankoulutuksen opiskelijoista toimivat jo opetustehtävissä ja suorittavat pedagogisia opintoja osana työtehtäviään. Työnantaja voi myös asettaa aikarajan opintojen suorittamiselle, mikäli opetustehtäviin valitaan henkilö, jolta pedagoginen pätevyys puuttuu.

Yliopistojen vuonna 2013 voimaan tulevassa laskennallisessa rahoitusmallissa tutkintoihin kuuluvat pedagogiset opinnot sisältyvät suoritettuihin korkeakoulututkintoihin. Ammatikorkeakouluille on ehdotettu uutta laskennallista rahoitusmallia vuodesta 2014 alkaen. Ehdotetussa mallissa ammatillisen opettajankoulutuksen opintopisteiden laskennallinen osuus on 2 %. Korkeakoulut päättävät itsenäisesti rahoituksen kohdentamisesta pedagogisiin opintoihin korkeakoulun sisällä.

Yliopistotutkintoon kuuluvat opettajan pedagogiset opinnot ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen järjestämät pedagogiset opinnot ovat opiskelijalle maksuttomia.

1.5.5 Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus

Vuodesta 2009 lähtien korkeakoulut ovat toteuttaneet opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä erityisavustuksella oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta useilla eri koulutusaloilla. Osa koulutuksesta on tavoitteiltaan vastannut jo toteutettuja erikoistumisopintoja ja muuta pitkäkestoista täydennyskoulutusta. Koulutuksen toteutuksessa on pyritty hyödyntämään työssä oppimista osana koulutusta siten, että työssä oppiminen on vähintään puolet koulutuksesta. Oppisopimustyyppisessä täydennyskoulutuksessa on aloittanut vuosittain noin 1200 opiskelijaa.

Oppisopimustyyppisen koulutuksen laajuudeksi on muotoutunut 30 op, 45 op tai 60 op. Toteuttajina on myös korkeakoulujen muodostamia alueellisia tai temaattisia verkostoja. Osassa verkostoja on mukana sekä ammattikorkeakouluja että yliopistoja. Koulutukset on suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille työelämässä oleville henkilöille.

Työelämän edustajat ovat mukana sekä koulutuksen suunnittelussa, toteuttamisessa että arvioinnissa. Koulutuksen taustalla voi olla esimerkiksi yhdessä työnantajien kanssa toteutettuja tarvekartoituksia. Koulutuksilla voi olla korkeakoulujen ja työnantajien edustajista koottu ohjausryhmä. Koulutuksesta saadun palautteen perusteella vahvaa työelämäyhteyttä on pidetty merkittävät oppisopimuskoulutuksen tuomana etuna, mutta samaan aikaan työelämäkytkennän ja erityisesti työssäoppimisen on tunnistettu vaativan lisäkehittämistä. Osallistujat ovat pitäneet koulutuksen merkittävä etuna sitä, että se on mahdollis-

tanut alan asiantuntijoiden kohtaamista ja yhteistyötä, etenkin silloin kun henkilö toimii yksin alansa edustajana työyhteisössään.

Koulutus muodostuu yleensä korkeakoulun tai -koulujen tuottamasta tiedollisesta opetuksesta ja ohjatusta työssäoppimisesta. Työssäoppimisen osuus painottuu tavallisesti opetussuunnitelmissa, mutta sen osuudesta ei ole yhtenäistä käytäntöä. Koulutuksen rakenteesta tai tavoitteista ei ole erikseen säädetty, mutta useimmiten se muodostuu keskenään vuorottelevista työssäoppimisen ja tiedollisen opetuksen jaksoista. Työssäoppimisen tyypillisiä muotoja ovat esimerkiksi kehittämistehtävät ja ohjattu työkierto. Työssäoppimisella on tyypillisesti ohjaaja sekä korkeakoulusta että työpaikalta. Osaaminen osoitetaan korkeakoulujen edellyttämällä tavalla esimerkiksi kehittämistehtävällä, projektityöllä tai näytöillä. Koulutuksesta on mahdollista periä maksua joko opiskelijalta tai työnantajalta siten, että maksu on enintään valtionavun ja koulutuksen järjestämiskustannusten välisen erotuksen suuruinen. Koulutusta on tarjottu sekä maksuttomana että maksullisena. Maksujen suuruus on vaihdellut. Tyypillisiä ovat olleet 300–600 euron maksut.

Esimerkkejä korkeakoulutettujen oppisopimustyyppisistä täydennyskoulutuksista (perustuu verkkohakuun):

- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntija tietotekniikan kehittäjänä 30 op
- Seksuaalineuvonnan oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus 30 op
- Elintarviketuotannon tuotekehitysasiantuntija 30 op
- Tautimallipatologian erityisosaaminen 60 op
- Perioperatiivisen hoitotyön osaaja 30 op
- Museokokoelmien hallinta 30 op
- Kuntapalveluiden tuotekehittämisen koulutusohjelma 30 op
- Lastiturvallisuus 30 op
- Kulttuuritietoiset työkäytännöt maahanmuuttajatyössä 30 op

1.5.6 Näyttötutkinnot

Korkeakoulutetut suorittavat myös ammatillisia tutkintoja. Näyttötutkintojärjestelmä on suunnattu erityisesti aikuisille ja se tarjoaa tavan osoittaa, uudistaa ja ylläpitää osaamista. Näyttötutkintoina voidaan suorittaa ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Korkeakoulutettujen keskuudessa suosittuja ovat erityisesti jotkin erikoisammattitutkinnot, kuten johtamisen erikoisammattitutkinto.

Näyttötutkintojärjestelmän keskeisenä periaatteena on ammattitaidon osoittaminen sen hankkimistavasta riippumatta. Keskeisiin periaatteisiin kuuluu myös kolmikantayhteistyö: työnantajatahojen, työntekijätahojen sekä opetushallinnon ja opettajien tiivis yhteistyö tutkintorakenteesta päätettäessä, tutkintojen perusteita laadittaessa, tutkintotoimikunnissa sekä näyttötutkintoja suunniteltaessa, järjestettäessä ja arvioitaessa. Henkilökohtaistamista edellytetään hakeutumisvaiheessa, tarvittavan ammattitaidon hankkimisessa ja tutkinnon suorittamisessa.

Tutkintorakenteesta päättää opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus päättää valtakunnallisista tutkintojen perusteista. Näyttötutkintojen järjestämisestä sopivat Opetushallituksen asettamat tutkintotoimikunnat. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä (opetussuunnitelmasta) tutkintojen perusteiden mukaisesti.

Koulutuksen järjestäjä saa näyttötutkintoihin valmistavaan koulutukseen ja tutkintojen järjestämisen kustannuksiin valtionosuutta. Kaikilta näyttötutkinnon suorittajalta peritään tutkintomaksu 58 euroa, jolla rahoitetaan tutkintotoimikuntien työ. Maksun suuruudesta päättää opetus- ja kulttuuriministeriö. Ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa opiskelijalta voidaan periä kohtuullinen opiskelumaksu. Ilman valmistavaa koulutusta ammatti- tai erikoisammattitutkintoon osallistuvilta henkilöiltä tutkinnon järjestäjä voi periä kohtuullisen maksun tutkinnon järjestämisestä. Näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta ja tutkintojen järjestämistä rahoittavat opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö (työvoimapolitiittinen koulutus) sekä työnantajat ja tutkinnon suorittajat.

Vuonna 2010 suoritettiin hieman alle 13 900 ammattitutkintoa ja noin 5 300 erikoisammattitutkintoa. Eniten suoritettuja erikoisammattitutkintoja olivat johtamisen eat (1873), tekniikan eat (646), ja yritysjohtamisen eat (436). Kyseisiä tutkintoja voi pitää jossain määrin poikkeuksellisina näyttötutkintoina siinä mielessä, että niitä ei ole kohdistettu tietyllä ammattialalla toimiville. Useimmat ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat ammattialaspesifejä, korkeaa käytännön ammattitaitoa vaativia tutkintoja, kuten automekaanikon ja taloushallinnon erikoisammattitutkinnot.

Näyttötutkintojärjestelmä perustuu osaamisen osoittamiseen, se on työelämäläheinen ja tutkinnot ovat työmarkkinoilla ja työpaikoilla arvostettuja. Järjestelmää säädellään melko tarkoin ja siihen liittyvät tutkintorakenteen ja valtakunnallisten tutkintojen perusteiden valmisteluprosessit vaativat paljon työtä. Tutkintotoimikuntajärjestelmä ja työelämäyhteistyö ammattitaidon arvioinnissa edellyttävät laajaa toimijaverkostoa ja sen osaamisen ylläpitoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työ- ja ohjausryhmän valmistelemaan ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämistä. Työ tulee saada valmiiksi vuoden 2014 loppuun mennessä. Tavoitteena on luoda työelämän osaamistarpeiden näkökulmasta johdonmukainen ja selkeä kokonaisuus. Keskeisiä kehittämiskohteita ovat tutkintorakenteen ja tutkintojen työelämävastaavuus ja kyky reagoida muutoksiin sekä tutkintojärjestelmän ja tutkintojen kokonaisuus, selkeys ja joustavuus.

1.5.7 Suunnitelmia tutkinnon osien hyödyntämisestä

Sairaanhoitaja (AMK) -tutkintoon johtavaa koulutusta ollaan parhaillaan kehittämässä joissakin ammattikorkeakouluissa tavalla, joka mahdollistaa tutkintoon sisältyvien syventävien osioiden hyödyntämisen myös tutkinnon jälkeisenä erikseen tarjottavana koulutuksena. Koulutukseen sisältyvät 30 opintopisteen laajuiset vaihtoehtoiset ammattiopinnot on suunniteltu tarjottavaksi myös maksullisena koulutuksena jo tutkinnon suorittaneille. Malli toimii esimerkkinä siitä, miten samaa osaamisen syventämiseen tähtäävää koulutuksen osaa voidaan tarjota sekä osana tutkintokoulutusta että tutkinnon jälkeisenä korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutuksena. Malli helpottaisi työelämässä toimivien siirtymistä uusiin tehtäviin ja nopeuttaisi muuttuviin työvoimatarpeisiin vastaamista.

Ajatuksena on, että koulutukset voitaisiin rahoittaa monikanavaisesti. Tutkinnon jälkeen suoritettavan koulutuksen maksajana voisi olla opiskelija tai työnantaja. Lisäksi koulutusta olisi mahdollista järjestää työvoimapolitiittisena koulutuksena siten, että jo tutkinnon suorittaneilla työttömillä tai työttömyysuhan alaisilla olisi mahdollisuus suuntautua uudelleen työvoimapolitiittiselle alalle. Työnantajat voisivat myös ostaa koulutusta kokonaisille työntekijäryhmille varsinkin niillä aloilla, joilla erikoistuminen tai sen vahvistaminen lähete suoraan palvelujärjestelmän tarpeista.

Esimerkkejä suunnitelluista kokonaisuuksista:

- Mielenterveys- ja päihdehoitotyö 30 op
- Lasten ja nuorten hoitotyö 30 op
- Gerontologinen hoitotyö 30 op
- Perioperatiivinen hoitotyö 30 op
- Sisätauti-kirurginen hoitotyö 30 op

1.5.8 Avoin korkeakouluopetus ja erilliset opinnot

Korkeakoulututkinnon suorittaneet hyödyntävät myös avointa korkeakouluopetusta ja erillisiä opintoja ammatillista osaamistaan kehittääkseen ja täydentääkseen. Avoin korkeakouluopetus ja erilliset opinnot ovat sisällöltään yhteneviä tutkinto-opintojen opetussuunnitelman kanssa. Em. opintoihin osallistumisen tavoitteet ja syyt ovat kuitenkin usein myös muita kuin ammatillisia, ne vaihtelevat harrastuksista tutkintotavoitteiseen opiskeluun. Avoimelle korkeakouluopetukselle on tyypillistä, että osallistujien taustat vaihtelevat suuresti (aikaisemmat opinnot ja työkokemus, muutoin hankittu osaaminen). Koska avoimena korkeakouluopetuksena tarjottavat opinnot ovat opetussuunnitelmaltaan tutkintokoulutuksen mukaisia, on niissä vaihtelevasti asiantuntijatyössä tarvittavaan erikoistumiseen soveltuvia sisältöjä.

Erikoistumiseen soveltuisivat lähinnä tutkinnon loppuvaiheen opinnot. Näiden tarjonnasta erillisinä opintoina ja maksullisena täydennyskoulutuksena (henkilöstökoulutuksena) on joitain hyvin toimivia esimerkkejä, mutta tarjonta ei ole laajaa. Avoimesta korkeakouluopetuksesta ja erillisistä opinnoista voidaan periä maksua, kuten aiempana tässä raportissa on kuvattu.

2 Nykytilan arviointi

Keskeiset havainnot erikoistumiskoulutuksen kehittämisen näkökulmasta

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen asema on muuttunut ja muuttumassa siten, että korkeakoulujen autonomia lisääntyy rahoituksen, hallinnon ja koulutuksen suhteen ja oman strategiatyön merkitys kasvaa. Korkeakouluopintojen aloittamisikää pyritään alentamaan. Tutkintoja ja osaamista kytketään toisiinsa kansallisten ja eurooppalaisten viitekehysten avulla. Meneillään olevat muutokset edellyttävät osaltaan sitä, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden aikuisten tarpeet otetaan nykyistä paremmin huomioon ja koulutusmallit ottavat huomioon muuttuneen toimintaympäristön.

Korkeakoulutettuja on paljon ja heidän määränsä lisääntyy tulevaisuudessa. Korkeakoulutetut osallistuvat paljon aikuiskoulutukseen ja kokevat koulutustarvetta. Työelämän ja yhteiskunnan muutokset aiheuttavat jatkuvaa osaamisen kehittämisen tarvetta. Jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksien tulee tarjota osaamisen kehittämiseen mielekäs vaihtoehto sille, että tutkintoon johtavaa koulutusta käytetään jatkokoulutuksena. Jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksilla voidaan vaikuttaa työurien pidentymiseen. Asiantuntijuuden kehittäminen ja työurien pidentäminen edellyttävät koulutuksen kytkeytymistä työelämään ja käytäntöjen reflektiivistä tarkastelua teoreettisten ja käsitteellisten välineiden avulla.

Luvussa 1 kuvattujen esimerkkien perusteella voidaan todeta, että korkeakoulut tarjoavat jo erilaisia koulutuksia, joiden tavoitteena on erikoistuminen tutkintokoulutuksen suorittamisen jälkeen. Joissakin tapauksissa – kuten opettajan pedagogisten opintojen tai sairaanhoitajakoulutuksen kohdalla – samoja osaamisvaatimuksia on myös tutkintoihin kuuluvissa opinnoissa.

Tarjolla olevien koulutusten asema ja rahoituspohja vaihtelee suuresti. Psykoterapeuttikoulutus on esimerkki nykymuodossaan uudesta asetusperustaisesta koulutuksesta, jossa rahoitusvastuu on kokonaan opiskelijalla tai hänen työnantajallaan. Opettajan pedagogisten opintojen rahoitus taas katetaan tällä hetkellä täysimääräisesti julkisista varoista riippumatta siitä, suoritetaanko opinnot osana tutkintoa vai tutkinnon jälkeen. Sairaanhoitajakoulutukseen tietyissä ammattikorkeakouluissa suunnitteilla oleva uudistus edustaa mallia, jossa koulutuksen maksuttomuus tai maksullisuus määräytyy sen mukaan, suoritetaanko se osana tutkintoa vai tutkinnon jälkeen.

MBA-koulutuksella on kansallisesta koulutuksen ohjauksesta ja säätelystä riippumaton brändi, jonka työelämä tunnistaa. Rahoitus on kokonaan osallistujan vastuulla ja usein työnantaja kustantaa koulutuksen. Tässä mielessä koulutusta voidaan pitää hyvin työelämälähtöisenä. Toisaalta myös opettajan pedagogisten opintojen ja psykoterapeuttikoulu-

tuksen työelämäsidos on vahva sekä toteutuksen osalta että siinä mielessä, että ne antavat säästösten vaatiman kelpoisuuden. Myös esimerkiksi erikoislääkärikoulutus on vastaavalla tavalla työelämälähtöinen.

Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus poikkeaa muista kuvatuista esimerkeistä, koska se edustaa koulutuksen järjestämisen tapaa, ei yhtä tiettyä alakohtaista koulutusta. Oppisopimustyyppisen koulutuksen toiminnallinen työelämäsidosnaisuus on vahva.

Nykyisen korkeakoulututkinnon jälkeisen ja erikoistumiseen tähtäävän koulutuksen keskeiset ongelmat ja heikkoudet

- Korkeakoulututkinnon jälkeinen erikoistumiseen tähtäävä koulutus ei nykyisin kaikilla aloilla vastaa asiantuntijatyössä työskentelevien korkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden ja työelämän kehittämisen tarpeisiin riittävällä tavalla.
- Osallistujamäärät ovat viime vuosina laskeneet merkittävästi erikoistumisopinnoissa ja erikoistumiskoulutuksissa.
- Yksilön näkökulmasta korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen mahdollisuuksista on hankalaa saada riittävää ja oikea-aikaista tietoa koulutusvalintojen tueksi.
- Kaikilla koulutusaloilla ei ole omaa korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen mallia. Yksilön näkökulmasta korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen saatavuudessa on merkittäviä alakohtaisia eroja.
- Nykyisen erikoistumiseen tähtäävän koulutuksen rahoituspohja ei ole riittävä. Valtion talouden tila ei toisaalta mahdollista budjettirahoituksen kasvattamista tähän tarkoitukseen.
- Tutkintoon johtavaa koulutusta käytetään täydennys- ja erikoistumiskoulutuksena, koska se on maksutonta ja monilla aloilla tutkinnon jälkeisen koulutuksen tarjonta on kehittymätöntä. Mahdollisuus hakeutua moninkertaiseen tutkintokoulutukseen myös ylläpitää tilannetta, jossa korkeakoulututkinnon jälkeisten koulutusmuotojen kehittämiseksi ei ole riittävää insentiiviä.
- Työelämälähtöisyyden määrittely ja työelämän osallistuminen korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin on puutteellista monilla aloilla. Työpaikkojen käyttäminen korkeakoulututkinnon suorittaneiden oppimisympäristöinä edellyttää kehittämistä.
- Joillakin aloilla olisi tarvetta mallille, jossa erikoistuminen olisi mahdollista sekä tutkintokoulutuksessa että korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen.

3 Kansainvälinen vertailu korkeakoulututkinnon jälkeisen erikoistumiskoulutuksen järjestämisestä

Vertailuun on valittu mukaan Ruotsi, Tanska, Norja, Irlanti ja Hollanti (liite 2). Kaikissa valituissa maissa on tarjolla sellaista korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettavaksi tarkoitettua koulutusta, jota voidaan pitää Valtioneuvoston hyväksymän Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016 -kehittämissuunnitelman linjausten ja työryhmän tehtävänannon kannalta hyödyllisinä vertailukohtina. Erikoistumiseen tähtäävän koulutuksen ja tutkintojen nimikkeistö vaihtelee maittain. Erikoistumiskoulutuksen käyttäminen edellä mainittujen koulutusten yläkäsitteenä perustuu työryhmän tehtävänantoon.

Vertailtavina olevia maita on tarkasteltu erityisesti koulutuksen aseman, koulutuksen työelämäyhteyksien, koulutuksen laadunvarmistuksen ja koulutuksen rahoituksen näkökulmista. Lisäksi on tarkasteltu sitä, miten koulutus asemoituu suhteessa tutkintoon johtavaan koulutukseen. Keskeiset havainnot on koottu maittain ja koulutustyypeittäin liitteeksi.

Vertailussa on keskitytty Bolognan prosessin mukaisten kahden ensimmäisen syklin tutkintojen jälkeiseen erikoistumiskoulutukseen. Ylemmän korkeakoulututkinnon asemaa erikoistumiskoulutuksena on käsitelty silloin, kun se on työryhmän tehtävänannon kannalta tarkoituksenmukaista. Tohtorikoulutusta ei ole otettu mukaan vertailuun.

Useissa vertailumaissa järjestetään erikoislääkärikoulutusta ja erikoishammaslääkärikoulutusta perustutkinnon jälkeisenä 5–6-vuotisena erikoistumiskoulutuksena. Vain Suomessa ja Italiassa koulutus on lailla säädetty järjestettäväksi tutkintoon johtavana koulutuksena. Muissa maissa erikoislääkärikoulutus on tutkinnon jälkeistä erikoistumiskoulutusta.

Useissa Euroopan maissa on tarjolla korkeakoulututkinnon jälkeistä ammatilliseen erikoistumiseen tähtäävää täydennyskoulutusta, jonka laajuus on tyypillisesti 30–90 op. Koulutusta on tarjolla mm. sosiaali- ja terveysalalla, tekniikan alalla, opettajankoulutuksessa ja liiketalouden alalla. Maiden välillä on eroja siinä, onko koulutus järjestetty lyhyinä tutkintoina vai täydennyskoulutuksena.

Ammatillisesti suuntautuneissa korkeakouluissa (university colleget, ammattikorkeakoulut ja vastaavat korkeakoulutyypit) koulutus on tavallisesti suunnattu niille, jotka ovat suorittaneet alemman korkeakoulututkinnon. Sosiaali- ja terveysalalla on joissakin maissa tarjolla tutkintoja, joiden kautta pätevöidytään uuteen ammattiin (esim. kättilötutkinto Ruotsissa, pohjakoulutuksena sairaanhoitajan tutkinto). Monia opettajankoulutuksen tyyppejä (esimerkiksi ammatillisen opettajan koulutus, erityisopettajan koulutus) on

monissa maissa järjestetty omina kokonaisuuksinaan. Vaihtelua on siinä, onko kyseessä varsinainen tutkinto (esim. Ruotsi) vai täydennyskoulutus, jolla pätevyyden saa. Tiede- korkeakouluissa ja yliopistoissa alemman korkeakoulututkinnon jälkeen on tarjolla sekä diplomi-koulutusta (Irlanti ja Tanska) että ammatillisesti painottunutta ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta.

Generalistialoilla yliopistoissa on tarjolla monissa maissa pääosin ylempään korkeakoulututkintoon johtavia koulutusohjelmia lyhyempien erikoistumiskoulutusten sijasta. Tätä selittää muun muassa joidenkin maiden ja alojen vahva 5-vuotisten koulutusten traditio, jossa alemmalla korkeakoulututkinnolla ei ole selkeää omaa asemaa. Esimerkiksi Irlannissa alemman korkeakoulututkinnon vahva asema taas lieene vaikuttanut siihen, että diploma-tutkinnot on kansallisessa viitekehyksessä sijoitettu bachelor-tutkinnon ja master-tutkinnon välimaastoon.

Työryhmän tehtävänannon kannalta hyödyllisimmät erikoistumiskoulutuksen mallit löytyvät Tanskasta ja Irlannista.

Tanskan diploma-koulutukset (diplomuddannelser) on kehitetty työelämässä oleville aikuisille, joilla on jo korkeakoulututkinto. Koulutuksia on tarjolla useilla aloilla ja niiden suorittaminen on mahdollista joustavasti moduuleittain. Diplomi-koulutusten laajuus on 60 opintopistettä. Myös yksilöllisen koulutuksen koostaminen on mahdollista siten, että siitä saa diploma-koulutuksen todistuksen. Kansallisessa koulutusjärjestelmässä diploma-koulutus näyttäytyy myös työelämäsuuntautuneena vaihtoehtona perinteiselle ylemmälle korkeakoulututkinnolle. Moduulirakenne tekee siitä tutkintoa joustavamman opiskelumuodon työssäkäyville aikuisille.

Irlannin diploma-tutkinnot (Postgraduate Diploma ja Postgraduate Certificate) ovat vertailumaiden koulutuksista selkeimmin osa kansallista tutkintojärjestelmää. Tutkintojen taso on määritelty kansallisessa viitekehyksessä. Tutkintoja järjestetään useilla koulutusaloilla. Diploma-tutkinnoilla on käytännössä useita eri tehtäviä koulutusjärjestelmässä. Ne toimivat erikoistumisen välineenä alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen. Ne voivat myös olla suppeampi vaihtoehto ylemmälle korkeakoulututkinnolle. Lisäksi niiden avulla voidaan hankkia lisäosaamista ylempään korkeakoulututkintoon johtavien opintojen aloittamista varten.

Ruotsissa osa korkeakoulututkinnon jälkeisestä erikoistumiseen tähtäävästä koulutuksesta järjestetään lyhyempinä perustutkinnon jälkeen suoritettavina ammattitutkintoina (yrkesexamen). Ammattitutkintoja tarjotaan sosiaali- ja terveysalalla sekä opetuslalla. Tutkintojen laajuus on 60–90 opintopistettä. Esimerkiksi erikoistuminen kättilöksi tai terveydenhoitajaksi on järjestetty ammattitutkintona, joka suoritetaan sairaanhoitajatutkinnon jälkeen.

Kaikissa vertailumaissa on tarjolla myös lyhyempää korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettavaksi tarkoitettua täydennyskoulutusta. Koulutukset ovat joko omia kokonaisuuksiaan tai esimerkiksi tutkintojen osia.

Tutkinnon jälkeisten koulutusten tai lyhyempien tutkintojen maksuttomuus tai maksullisuus vaihtelee maittain. Ruotsissa korkeakoulututkinnon jälkeiset ammattitutkinnot ovat opiskelijalle maksuttomia, Tanskan diploma-koulutukset ja Irlannin diplomi-koulutukset taas maksullisia. Täydennyskoulutusluonteinen koulutus on yleensä maksullista.

4 Työryhmän esitys korkeakoulujen erikoistumiskouluksista

4.1 Erikoistumiskoulutuksen tavoitteet yksilön, korkeakoulujen koulutusjärjestelmän ja työelämän näkökulmasta

Luvussa yksi on kuvattu niitä työmarkkinoiden, työelämän ja korkeakoulukentän muutoksia, jotka ovat uuden korkeakoulutetuille suunnatun koulutuksen lähtökohtina. Keskeisiä näistä ovat korkeakoulutettujen määrän kasvu, lisääntyvä asiantuntijuuden ja sen kehittämisen tarve, koulutusjärjestelmän tarkoituksenmukaisen toiminnan edistäminen, työurien pidentäminen sekä työmarkkinoiden ja työelämän kehittämiseen liittyvät tavoitteet.

Työryhmä esittää uuden erikoistumiskoulutuksen mallin kehittämistä. Luvussa 4 on kuvattu uuden erikoistumiskoulutuksen tavoitteet ja keskeiset piirteet. Luku 4.1 kuvaa erikoistumiskoulutuksen tavoitteita yksilön, työnantajan, korkeakoulujen ja koulutusjärjestelmän näkökulmasta. Seuraavissa luvuissa kuvataan työryhmän ehdotus uuden erikoistumiskoulutuksen edellyttämästä säätelystä ja yhteistyöstä. Luvut sisältävät myös vaihtoehtoisten ratkaisujen arvioinnin.

Tavoiteltava erikoistumiskoulutus yksilön näkökulmasta

Koulutuksiin hakeutuvien ja osallistuvien näkökulmasta niiden tarjonnalta ja toteutukselta voidaan toivoa seuraavanlaisia piirteitä:

- Erikoistumiskoulutukset ovat työelämän tunnistamia ja tunnustamia, arvostettuja koulutuksia.
- Omien tavoitteiden mukaisen erikoistumiskoulutuksen löytää helposti; erilaisten koulutusten määrä on hallittava ja hahmotettava, koulutusten nimikkeet ovat ymmärrettäviä ja tiiviit kuvaukset antavat hyvän käsityksen koulutusten kohderyhmästä, tavoitteista ja sisällöstä. Valtakunnallinen koulutustarjonta löytyy toimivasta, erilaiset haut mahdollistavasta verkkopalvelusta. Koulutukseen hakeutuminen on helppoa ja ajallisesti joustavaa.
- Erikoistumiskoulutuksen tavoitteena oleva osaaminen on selkeästi määritelty, mutta tavoitteet voidaan sovittaa omaan työhön ja työpaikkaan. Koulutus selvästi vahvistaa asiantuntijuutta ja yhteyksiä muihin alan asiantuntijoihin, se kehittää hyvin organisoituneeseen ja käyttökelpoiseen tietämykseen perustuvaa taitoa ratkaista monimutkaisia ongelmia tehokkaalla ja korkeatasoisella tavalla.
- Ennen koulutuksen alkua aiempi osaaminen suhteessa tavoitteisiin tunnistetaan ja tunnustetaan ja tämän pohjalta laaditaan henkilökohtainen oppimissuunnitelma.

- Tavoitteena oleva asiantuntijuus pitää osoittaa, mutta myös se henkilökohtaistetaan; asiantuntijuuden voi osoittaa omaan työhön ja sen erityispiirteisiin soveltuvalle tavalle.
- Kun osallistujan, koulutuksen tavoitteiden sekä sen järjestämisen kannalta on tarkoituksenmukaista voi erikoistumiskoulutuksen suorittaa osissa. Osien muodostama kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa ja alusta saakka hahmotettavissa.
- Työnantajalla on insentiivi sitoutua koulutukseen, mikä edistää tavoitteiden saavuttamista ja koulutuksen vaikuttavuutta. Koulutuksen voi kytkeä työhön ja osaamista voi kehittää työpaikan ja alan muiden asiantuntijoiden kanssa. Jos omaa työpaikkaa ei ole, koulutuksen järjestäjällä on yhteistyöverkosto, jossa pääsee kehittämään ja koettelemaan tavoitteena olevaa asiantuntijuutta.
- Erikoistumiskoulutus mahdollistaa omaa työyhteisöä laajemman näkökulman ja mahdollisuuden analysoida ja ratkaista ongelmia perustuen korkeakoulujen tuottamaan tutkimukseen.
- Kouluttajat ovat itse alansa tuntejia sekä pedagogisesti ja ohjauksellisesti taitavia. Koulutus toteutetaan niin, että oppiminen myös muilta koulutettavilta asiantuntijoilta ja heidän kanssaan on mahdollista.
- Koulutuksen rahoittamiseen voidaan käyttää useita kanavia. Koulutuksen hinta on kohtuullinen sen odotettavissa olevaan työmarkkina-arvoon nähden.

Tavoiteltava erikoistumiskoulutus työnantajien näkökulmasta

Työnantajien näkökulmasta erikoistumiskoulutuksilta voidaan odottaa seuraavaa:

- Erikoistumiskoulutuksilla vastataan työelämän ja korkeakoulujen yhdessä määrittämiin osaamisen kehittämisen tarpeisiin. Osaamisen kehittämisellä on keskeinen merkitys kilpailukyvyllä.
- Erikoistumiskoulutukset tarjoavat henkilöstön kehittämisen tueksi valmiita rakenteita ja osaamiskokonaisuuksia. Ne tarjoavat täydennyskoulutukseen verrattuna mahdollisuuden kehittää henkilöstön osaamista selkeämmin uudelle tasolle. Koulutuksen hinta vastaa siitä saatuja hyötyjä.
- Erikoistumiskoulutuksilla uudistetaan työelämää ja asiantuntijatyössä toimivien osaamista joustavasti, tehokkaasti ja vaikuttavasti. Työelämälähtöisen erikoistumiskoulutuksen vaikuttavuus perustuu ennen kaikkea siihen, että siinä yhdistyvät koulutus ja työelämän arki.
- Erikoistumiskoulutusten tuottama osaaminen on kuvattu siten, että työnantajien on helppoa vertailla eri koulutuksia ja arvioida niiden tuottamaa hyötyä osaamisen kehittämiselle sekä yksittäisen työntekijän että työyhteisön näkökulmasta.
- Erikoistumiskoulutukset toteutetaan siten, että työssäkäyvillä asiantuntijoilla on todelliset mahdollisuudet osallistua niihin. Esimerkiksi koulutuksen modulaarisuudella voidaan tukea työnantajien mahdollisuuksia kouluttaa työntekijöitään siten, että asiantuntijatyö ja koulutus lomittuvat joustavasti. Alueelliset ja toimialakohtaiset erot otetaan huomioon koulutusten toteuttamisessa.
- Erikoistumiskoulutus mahdollistaa työntekijöiden kehittymisen ympäristössä, jossa työntekijä pääsee syventymään säännöllisin väliajoin työn kehittämiseen yhdessä vertaistensa kanssa. Erikoistumiskoulutusten aikainen vertaisoppiminen edistää hyvien työkäytäntöjen vaihtoa ja samalla auttaa hyvää työtä jarruttavien, huonojen käytäntöjen tunnistamista työyhteisöissä.

- Systemaattinen henkilöstön osaamisen kehittäminen ja kasvattaminen edellyttää mahdollisuutta suunnitella henkilöstön osallistumista koulutuksiin. Erikoistumiskoulutusta on tarjolla riittävän usein ja tarkoituksenmukaisessa laajuudessa työnantajien tarpeisiin nähden.
- Erikoistumiskoulutus vahvistaa yhteyttä korkeakouluihin ja alalla tehtävään tutkimukseen ja tuotekehitykseen.

Tavoiteltava erikoistumiskoulutus korkeakoulujen näkökulmasta

- Erikoistumiskoulutukset tarjoavat korkeakouluille työelämäyhteyksiä, jotka edistävät niiden tehtävien toteuttamista
- Erikoistumiskoulutukset edistävät tutkintoon johtavan koulutuksen opetussuunnitelmien kehittämistä
- Erikoistumiskoulutukset ohjaavat opiskelijoita tarkoituksenmukaisille opintopoluille, jolloin tutkintoon johtavan koulutuksen profiili terävöityy
- Yhteistyö työelämän kanssa parantaa mahdollisuuksia rakentaa rikkaita oppimisympäristöjä ja hyödyntää uusimpia opetus- ja ohjausratkaisuja
- Erikoistumiskoulutukset tarjoavat korkeakouluille tavan toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä edistää elinikäisen oppimisen periaatetta omien strategiavalintojensa mukaisesti
- Yhteistyö työelämän kanssa avaa uusia mahdollisuuksia tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittymiselle sekä tutkijoiden työelämäntuntemuksen parantamiselle
- Korkeakoulut voivat tuloksellisesti toteuttaa yhteiskunnallista vuorovaikutusta
- Erikoistumiskoulutus ei aiheuta kustannuksia, joita ei voida kattaa täydentävällä rahoituksella. Niiden tarkoituksenmukaisella toteutuksella voidaan saada aikaan kustannussäästöjä koulutuspalvelujen tuottamisen kokonaisuuteen. Erikoistumiskoulutukset mahdollistavat rahoituksen lisääntymisen.

Tavoiteltava erikoistumiskoulutus koulutusjärjestelmän näkökulmasta

Koulutusjärjestelmän toimivuuden kannalta tavoiteltavaa on, että:

- Korkeakoulutettujen koulutusmahdollisuudet paranevat.
- Erikoistumiskoulutus on vaikuttavaa siten, että se edistää yhteiskunnan ja työelämän myönteistä kehitystä.
- Erikoistumiskoulutukset vastaavat työelämän ja työelämässä toimivien korkeakoulutettujen tarpeisiin niin, että tutkintokoulutuksen käyttämistä täydennyskoulutuksena voidaan aidosti vähentää ja näin suunnata tutkintokoulutuksen paikkoja niille, joilla ei vielä ole korkeakoulututkintoa tai opiskelupaikkaa korkeakoulussa.
- Erikoistumiskoulutuksen rahoituspohja laajenee.
- Yhtenäisen kehyksen luominen korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutuksille parantaa korkeakoulutettujen koulutusmahdollisuuksia. Erikoistumiskoulutuksille luodaan oma profiili ja selkeämpi asema.
- Korkeakoulut ottavat erikoistumiskoulutukset merkittäväksi osaksi koulutustarjontaansa ja niiden tarjonta on valtakunnallisesti alakohtaisesti kattavaa.

- Erikoistumiskoulutusten toteuttaminen parantaa korkeakoulujen työelämäyhteyksiä, lisää tutkimuksen vaikuttavuutta ja tuottaa uusia tutkimusteemoja.
- Nykyisistä erikoistumiskoulutuksista, ammatillisista erikoistumisopinnoista ja erikoistumisopinnoista saatuja kokemuksia hyödynnetään uusien erikoistumiskoulutusten suunnittelussa ja toteuttamisessa, hyvät ja toimivat nykyiset erikoistumiskoulutukset jatkuvat ja kehittyvät edelleen.

4.2 Erikoistumiskoulutuksista sopiminen ja niiden järjestäminen

Erikoistumiskoulutuksille on luotava riittävät ja selkeät säädökselliset puitteet. Yksittäisistä erikoistumiskoulutuksista ei kuitenkaan säädettäisi, vaan niistä päättäisivät korkeakoulut yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa.

Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (koulutusvastuu), säädetään valtioneuvoston asetuksella. Tarkemmasta koulutusvastuun jakautumisesta yliopistojen kesken säädetään yliopistojen esityksestä opetusministeriön asetuksella.

Yliopistolakia on ehdotettu yliopistojen koulutusvastuita koskevan kokonaisuudistuksen mahdollistamiseksi muutettavaksi siten, että yliopistojen koulutusvastuiden täsmentäminen opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella ei edellyttäisi yliopiston esitystä. Yksittäisen yliopiston koulutusvastuun täsmentämistä koskevat muutokset perustuisivat kuitenkin lähtökohtaisesti yliopiston omaan aloitteeseen kuten nykyisinkin. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2014 alusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tähän asti tehnyt ammattikorkeakoulujen esitysten pohjalta päätökset siitä, mitä tutkintoon johtavia koulutusohjelmia kussakin ammattikorkeakoulussa on (koulutusohjelmapäätökset). Ammattikorkeakoulujen koulutustehtävää koskevaa sääntelyä ehdotetaan uudistettavaksi osana meneillään olevaa laajempaa ammattikorkeakoulu-uudistusta. Opetus- ja kulttuuriministeriön tekemistä koulutusohjelmapäätöksistä on tarkoitus luopua. Ammattikorkeakoulujen toimiluvissa on tarkoitus jatkossa määrätä siitä, mitä tutkintoja ja tutkintonimikkeitä kukin ammattikorkeakoulu antaa. Koulutusohjelmapäätöksistä luopumisen tavoitteena on vahvistaa ammattikorkeakoulujen edellytyksiä suunnata koulutustarjontaansa nykyistä joustavammin työelämän tarpeiden mukaisesti.

Yliopisto- ja ammattikorkeakoulu-uudistusten tavoitteena on lisätä korkeakoulujen tutkintoja ja koulutusvastuita koskevaa autonomiaa. Johdonmukaista on, että autonomia ulottuisi merkittävästi myös tuleviin erikoistumiskoulutuksiin.

Vaihtoehtona työryhmä pohti yksittäisten koulutusten akkreditointijärjestelmää, jolla määritettäisiin kulloinkin tarjolla olevat koulutukset. Yhden koulutustyyppin akkreditointia ei kuitenkaan voida pitää perusteltuna suhteessa valittuun kansalliseen korkeakoulutuksen laadunvarmistukseen ja korkeakoulujen autonomiseen asemaan. Akkreditoinnin korvaa osittain korkeakoulujen yhteistyö, mihin sisältyy harkinta pysyvien erikoistumiskoulutusten luomisesta.

Korkeakoulujen yhteistyöllä ja yhteistyöllä työelämän kanssa on keskeinen rooli uusien erikoistumiskoulutusten kehittämisessä ja vakiinnuttamisessa kansallisen säätelyn antamissa yleisissä puitteissa. Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää koulutusta, josta on tällaisessa yhteistyössä sovittu. Yhteistyössä sovitaan vähintään koulutuksen laajuudesta, tavoitteista ja kohderyhmästä. Muista asioista sovittaisiin tarpeen mukaan. Erikoistumiskoulutuksista sovittaisiin niin, että niissä toteutuvat koulutuksille määritellyt keskeiset piirteet. Keskinäisen yhteistyön piiriin kuuluisi myös erikoistumiskoulutuksen alan kehittymisen seuraaminen ja ennakointi.

Erikoistumiskoulutuksina voidaan järjestää koulutuksia, joiden nimestä, laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä ja opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta on sovittu korkeakoulujen keskinäisessä yhteistyössä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa.

Esitetty sopimismenettely mahdollistaa monialaiset ja korkeakoulusektoreiden yhteiset erikoistumiskoulutukset.

Erikoistumiskoulutuksista sovittaisiin koulutusvastuiden (yliopistot) ja tutkinnonanto-oikeuksien (ammattikorkeakoulut) mukaisesti. Sopimusmenettelyn on lähtökohtaisesti oltava avoin kaikille niille korkeakouluille, joilla on alan koulutusvastuu. Monitieteinen ja -alainen erikoistumiskoulutus sijoitetaan sille alalle, jolle se pääosiltaan kuuluu. Erityisen tärkeää on sopia korkeakoulujen keskinäisenä yhteistyönä siitä, että erilaisten erikoistumiskoulutusten määrä on tarkoituksenmukainen. Sopimus tehtäisiin määräajaksi tai toistaiseksi. Korkeakouluilla tulee olla mahdollisuus liittyä sopimukseen myös myöhemmin.

Erikoistumiskoulutusta voi järjestää korkeakoulu, joka on osapuolena sitä koskevassa sopimuksessa.

Psykoterapiakoulutuksen tueksi perustettua konsortio on esimerkki mallista, jossa korkeakoulut sopivat keskinäisessä yhteistyössä asetuksella säädellyn koulutuksen toteuttamisen yksityiskohdista ja tarvittaessa luovat kansallisia suosituksia sellaisista koulutuksen osa-alueista, joissa korkeakoulut katsovat niille koulutuksen laadun takaamiseksi olevan tarvetta. Konsortiossa mukana olevat korkeakoulut toteuttavat koulutusta kukin itsenäisesti. Lisäksi korkeakoulukentällä on esimerkkejä verkostoista, joiden tarkoituksena on koulutuksen toteuttaminen korkeakoulujen yhteistyönä (esim. Sosnet, Psykonet). Näiden verkostojen toteuttamisessa koulutuksissa on mahdollista hyödyntää kunkin verkostossa mukana olevan korkeakoulun parasta asiantuntemusta siten, että ne muodostavat mahdollisimman korkealaatuisen kokonaisuuden. Verkostomainen toteuttamismalli on ollut tyyppinen myös korkeakoulutettujen oppisopimustyyppisessä koulutuksessa. Korkeakoulut voivat ehdotetun uudistuksen jälkeen sopia erikoistumiskoulutuksista ja jatkaa erikoistumiskoulutusten toteuttamista nykyisissä verkostoissa.

Mikäli korkeakoulujen keskinäisen yhteistyön ja päätöksenteon malli ei ole riittävä takaamaan erikoistumiskoulutusten laatua ja tarkoituksenmukaista määrää, on harkittava sellaisen toimielimen tai muun yhteistyörakenteen perustamista, joka ohjaa vahvemmin erikoistumiskoulutuksia valtakunnallisella tasolla.

Erikoistumiskoulutuksista pidettäisiin rekisteriä, johon korkeakouluilla olisi velvollisuus ilmoittaa koulutusta koskevan sopimuksen keskeiset tiedot. Rekisteristä sopivaa koulutusta etsivät henkilöt, uusia erikoistumiskoulutuksia suunnittelevat korkeakoulut ja työ- ja elinkeinoelämän edustajat ja muut kiinnostuneet tahot saavat tiedot olemassa olevista erikoistumiskoulutusten nimikkeistä sekä niiden laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä ja asiantuntemuksen osoittamisesta. Rekisterin avulla voitaisiin myös seurata erikoistumiskoulutusten nimikkeiden määrää. Lisäksi rekisterin tietoja voitaisiin käyttää muun muassa opinto-ohjauksen tarpeisiin kulloinkin olemassa olevissa sähköisissä valtakunnallisissa palveluissa. Opetushallituksessa olisi rekisterin pitämiseen tarvittava osaaminen.

Korkeakouluilla on velvollisuus ilmoittaa erikoistumiskoulutusta koskevan sopimuksen sopimusosapuolista, sopimuksen voimassaolosta sekä sopimuksessa sovitusta erikoistumiskoulutuksen nimestä ja sen perusteista tätä varten pidettyyn rekisteriin.

4.3 Erikoistumiskoulutuksen tehtävät, tavoitteet ja asema

Erikoistumiskoulutusten kehittämisen lähtökohdat ovat työelämän ja työelämässä toimivien asiantuntijoiden ja sellaiseksi tähtäävien tarpeissa. Lyhytkestoisen täydennyskoulutuksen ohella korkeakoulutetut tarvitsevat syvällisempää, työelämän tarpeiden mukaan rajatun ja määritellyn erikoisosaamisen kehittämistä. Tällaisilla koulutuksilla myös varmistetaan työ- ja elinkeinoelämän uudistuminen ja kehittyminen

Erikoistumiskoulutukset perustuvat työelämässä tarvittavan asiantuntijuuden ja sen kehittämisen tarpeeseen. Lähtökohtana koulutusten suunnittelussa ja määrittelyssä on jokin olemassa oleva tai muotoutumassa oleva asiantuntijuusalue ja siinä edellytettävä osaamiskokonaisuus.

Erikoistumiskoulutusten tavoitteet määritellään osaamisperusteisesti niin, että ne ovat asiantuntijatyön kannalta merkityksellisiä, sisältäen myös vaativampia korkeakoulutetuilta edellytettäviä analyyttisiä ja teoreettisia tietoja ja taitoja.

Erikoistumiskoulutuksilla ja niiden toteuttamiseksi luotavilla rakenteilla vastataan valtakunnallisesti merkittäviin ja pitkälle tulevaisuuteen suuntautuviin osaamistarpeisiin. Erikoistumiskoulutuksilla on pysyvä merkitys yhteiskunnan eri toimintojen ja niiden uudistumisen kannalta.

Asiantuntijuuden kehittämisen kannalta työkokemus on olennainen edellytys. Vain omaan työkokemukseen nojaaminen saattaa kuitenkin synnyttää vinoutuneita uskomuksia, jotka eivät vastaa tieteellistä tietoa. Asiantuntijuuden tulisi pohjautua tutkimustietoon eikä henkilökohtaisiin asenteisiin tai huomioihin. Eri maissa toteutettujen tutkimusten ja projektien perusteella (DUO Market Research, 2007, 2010; Lampe, Straetmans & Eggen, 2012; Kapborg, 1994; Wilson, 2003; Wright, 2004, 2009) näyttää ilmeiseltä, että pelkkä työelämän käytäntöjen myötä välittyvät taidot eivät ole riittäviä turvaamaan korkeatasoista osaamista, vaan siihen tarvitaan toimintaa testaavaa reflektiota ja formaalia tietämystä, jota tutkimus tuottaa. Ajantasaisen empiirisen näytön perusteella pelkkä työkokemuksen kertyminen tai koulutukseen osallistuminen ei edistä asiantuntijuutta, ellei koulutus perustu empiirisen tutkimukseen tai muulla tavoin koeteltuun tietoon. Koulutus joka ei pohjaudu tieteelliseen näyttöön, saattaa jopa lisätä virheitä päätöksentekotilanteisiin eikä vähentää niitä.

Korkeakoulujen koulutuksen kokonaisuuden näkökulmasta yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja siihen liittyvä palvelutehtävä ei ole vain erillinen tehtävä, vaan kiinteä osa yliopiston perustoimintoja, tutkimusta ja opetusta. Tutkintoa täydentävän koulutuksen ideointi, suunnittelu ja toteutus tulisi limittyä tutkinto-ohjelmiin. Palvelutehtävä voi jäädä irralliseksi, jos tutkintoa täydentävää koulutusta ei kehitetä samanaikaisesti yliopiston opetuksen kanssa. Tutkintoa täydentävän koulutuksen tulee myös sisällöllisesti kytkeytyä tutkintoihin, muuten omia asiantuntijoita ei pystytä sitouttamaan tekemiseen. Synergia on välttämätöntä tehokkuuden aikaansaamiseksi.

Täydennyskoulutus on perinteisesti ollut ilmiö- ja ongelmaperustaista, mikä tukee tutkinto-ohjelmien laaja-alaisuutta. Muuttuvat ja monimutkaistuvat työtehtävät, alan vaihdot ja työelämän ilmiöiden monimuotoisuus edellyttävät tieteenalojen integraatiota, jolloin opetusta ja oppimista organisoidaan monitieteiseksi ja tieteiden väliseksi, syvimmillään poikkitieteiseksi. Tieteenalojen välinen integraatio luo mahdollisuudet toteuttaa koulutusta, jossa eri näkökulmista lähestytään tiettyä ilmiötä.

Työelämässä toimiville tarjottavat koulutukset voivat olla sisällöllisesti eriytyneitä, temaatisia, monitieteellisiä tai tietynlaista asiantuntijuutta kehittäviä kokonaisuuksia. Työelämässä

toimivilla asiantuntijoilla ja sellaisiksi pyrkivillä on erityisiä tarpeita, joiden käsittelemiseksi he tarvitsevat syvällistä tietoa ja analyysimenetelmiä. Kehittämällä valmiuksia käyttää omassa työssään tieteellistä tietoa, kehittyy myös kyky päivittää omatoimisesti omaa osaamistaan erikoistumisen jälkeen ja toisaalta suhtautua kriittisesti oman alan tieteellisiin julkaisuihin. Korkeakoulujen haasteena on tunnistaa erilaiset kohderyhmät ja suunnata niille relevanttia tarjontaa. Uusi ja tärkeä tutkimustieto ja korkeakoulujen omaan tutkimustoiminta voi osaltaan ohjata myös koulutusten määrittelyä ja suunnittelua.

Erikoistumiskoulutukset rakentuvat työelämälähtöisyyden ohella korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämisosaamiselle ja painoaloille.

Erikoistumiskoulutukset eivät vain reagoi työelämässä ilmenneisiin tarpeisiin, vaan ennakoivat työelämän muutoksia ja auttavat uusimman tiedon pohjalta viemään niitä haluttuun suuntaan. Ne vastaavat uusin osaamistarpeisiin ja luovat uutta osaamista.

Useat korkeakoulututkinnoista tuottavat laajasti sovellettavan osaamisen ja mahdollistavat monenlaisissa tehtävissä toimimisen tutkinnon suorittamisen jälkeen. Myös täydennyskoulutuksen tavoitteena voi olla yleisluonteisen tietämyksen lisääminen joltakin alueelta. Osa täydennyskoulutuksista taas kohdistuu hyvin rajattuun tiedon- tai osaamistarpeeseen. Tarvetta on kuitenkin myös nimenomaisesti erikoistumiseen ja tietyn osaamisalueen vahvaan hallintaan tähtäävälle koulutukselle. Erikoistuminen on kehittymistä vaativassa työelämän asiantuntijatehtävässä, se lisää hyvin organisoituneeseen ja käyttökelpoiseen tietämykseen perustuvaa taitoa ratkaista ongelmia tehokkaalla ja korkeatasoisella tavalla.

Erikoistuminen voi tarkoittaa osaamisen ja asiantuntijuuden syventämistä jollakin osa-alueella aiemman koulutuksen ja työkokemuksen pohjalta, aina alan huipuksi kehittymiseen asti. Erikoistuminen voi tarkoittaa myös uuden erikoisosaamisen liittämistä aiempaan koulutukseen työtehtävien edellyttämällä tavalla ja näin asiantuntijuuden suuntautumista uudelle alueelle. Tällainen erikoisosaaminen voi olla monialaista tai – tieteistä.

Erikoistumiskoulutuksen tulee perustua uusimpaan tietoon, jolloin se on myös omalla alalla ja työtehtävissä tarvittavien tietojen ja taitojen päivittämistä nykypäivän käytäntöjä ja vaatimuksia vastaavaksi. Erikoistumiskoulutus voi johtaa muodollisen kelpoisuuden saavuttamiseen tietyssä tehtävässä toimimiseksi.

Erikoistumiskoulutus täydentää tutkintoon johtavaa koulutusta ja vastaa sellaiseen erikoistuneen osaamisen kehittämisen tarpeeseen, jota tutkintoon johtava koulutus tai täydennyskoulutus ei tarjoa.

Tällä hetkellä yliopistolain (588/2009) mukaan yliopistoissa voidaan tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi järjestää täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta. Ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaan ammattikorkeakouluissa annetaan tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta sekä avointa ammattikorkeakouluopetusta. Erikoistumiskoulutusten aseman selkeyttämiseksi ja profiilin nostamiseksi ne tulisi ottaa uudeksi osaksi korkeakoulujen koulutustarjontaa. Tällöin koulutustarjonnan muodostaisivat tutkintokoulutus, erikoistumiskoulutus ja täydennyskoulutus.

Erikoistumisopinnoista ja ammatillisista erikoistumisopinnoista ei jatkossa enää säädettäisi. Aiempia erikoistumisopintoja voitaisiin järjestää edelleen täydennyskoulutuksena tai niistä voidaan päättää muodostaa erikoistumiskoulutuksia. Niitä erikoistumiskoulutuksia, joista nykyisin säädetään opetusministeriön asetuksessa yliopistojen koulutusvastuun tas-

mentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista (568/2005), voidaan päättää jatkossakin järjestää erikoistumiskoulutuksina. Uudistus ei edellytä merkittäviä muutoksia kelpoisuuksia ja ammattioikeuksia koskevaan lainsäädäntöön. Säädöksissä (L 559/1994, A 564/1994, L 272/05, A 608/05) ei ole viittaussäännöksiä edellä mainittuun koulutusvastuusetukseen. Mahdollisesti tarvittavat muutokset valmistellaan yhteistyössä vastuuministeriöiden kanssa.

Korkeakoulutettujen asiantuntijuuden ja työelämän kehittämiseksi muodostetaan erikoistumiskoulutuksia edellä kuvattujen keskeisten piirteiden mukaisesti. Korkeakouluissa tarjotaan uudistuksen jälkeen tutkintoon johtavaa koulutusta, erikoistumiskoulutusta ja täydennyskoulutusta. Uudistus astuu voimaan 1.1.2015.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää yhdessä korkeakoulujen ja työelämän kanssa hankkeen erikoistumiskoulutuksen kehittämiseksi.

Ammattikorkeakoulujen ammatillisista erikoistumisopinnoista ja yliopistojen erikoistumisopinnoista ei enää jatkossa säädetä.

Ne erikoistumiskoulutukset, joista nykyisin säädetään opetusministeriön asetuksella, voivat korkeakoulujen yhdessä työelämän edustajien kanssa tekemällä päätöksellä jatkua ja kehittyä osana uutta erikoistumiskoulutusten kokonaisuutta. Näiden erikoistumiskoulutusten siirtyminen keskeytyksettä uuteen erikoistumiskoulutusten kokonaisuuteen on tarpeen turvata. Siksi työryhmä esittää, että näitä koskevat säädökset eivät kumoutuisi muiden säädösmuutosten yhteydessä vaan siirtymäajan jälkeen 1.1.2017. Siirtymäaikana koulutuksia voitaisiin järjestää entiseen tapaan ja tehdä edellytetyt uudet sopimukset.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutus siirtyvät osaksi uutta erikoistumiskoulutusten kokonaisuutta samalla, kun niiden ohjaus siirtyy sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen ja koulutuksen tutkintomuotoisuudesta luovutaan. Yliopistot arvioivat tarpeen siirtää psykoterapeuttikoulutus osaksi uutta erikoistumiskoulutusten kokonaisuutta. Koulutuksista säädetään yksityiskohtaisemmin sosiaali- ja terveysministeriön säädöksissä.

Erikoiseläinlääkärikoulutuksen tutkintomuotoisuudesta luovutaan ja koulutus siirtyy osaksi uutta erikoistumiskoulutusten kokonaisuutta. Muutos valmistellaan yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Korkeakoulututkintojen yleisistä tavoitteista säädetään asetuksilla. Erikoistumiskoulutusten tulee profiililtaan ja tavoitteiltaan erottua korkeakoulututkinnoista ja muista tutkinnoista. Siksi on tarpeen laatia erikoistumiskoulutuksille omat yleiset tavoitteet ja säätää niistä.

Erikoistumiskoulutukselle laaditaan yleiset tavoitteet, joista säädetään valtioneuvoston asetuksilla.

Työelämän tarpeet voivat edellyttää myös erikoistumista johonkin tiettyyn työelämän osa-alueeseen osana tutkintokoulutusta. Joustavien koulutusmahdollisuuksien näkökulmasta olisi perusteltua joissakin tapauksissa tarjota tiettyjä osaamistavoitteita sisältäviä kokonaisuuksia tai niiden osia sekä tutkinnon osana että tutkinnon jälkeisenä erikoistumiskoulutuksena. Muodolliseen ammattipätevyyteen vaadittavien opintojen osalta tällainen ratkaisu mahdollistaisi joustavan työvoiman uudelleen kouluttamisen työvoimapulan aloille. Tällaisia koulutuksia on erityisesti sosiaali- ja terveysalalla, jolla kelpoisuuden tuottavat opinnot ovat nykyisellään pääosin saatavilla ainoastaan osana tutkintoon johtavaa koulu-

tusta. Kiinnostus myös korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettaviin yliopistojen toteuttamiin opettajankoulutuksen opintoihin ja ammattikorkeakoulujen toteuttamiin ammatillisiin opettajankoulutuksen opintoihin on suhteellisen suurta.

Erikoistumiskoulutus suoritetaan korkeakoulututkinnon jälkeen. Joissain tapauksissa erikoistumiskoulutuksen osaamisvaatimukset voivat vastata korkeakoulututkinnon osan tai osien vaatimuksia.

4.4 Erikoistumiskoulutusten laajuus ja taso

Erikoistumiskoulutuksen laajuuden on perustuttava työelämän ja korkeakoulutettujen osaamistarpeisiin. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vähimmäislaajuudeksi on asetettu 30 opintopistettä. Vähintään 30 opintopisteen laajuuden voidaan katsoa mahdollistavan sellaisen erikoistumiskoulutuksen, joka uskottavasti vastaa työelämän ja korkeakoulutettujen asiantuntijuuden kehittämisen tarpeisiin.

Erikoistumiskoulutusten profilointi omana koulutusmuotona edellyttää vähimmäislaajuuden määrittämistä säädösten avulla. Erikoistumiskoulutuksen vähimmäislaajuuden kansallista määrittämistä voidaan pitää myös työelämälle takeena siitä, että kaikki erikoistumiskoulutukset perustuvat laajoihin osaamiskokonaisuuksiin erotuksena lyhytkestoisemmasta ja suppeammasta täydennyskoulutustarjonnasta. Erikoistumiskoulutusten ylärajasta ei ole tarpeen säätää, koska koulutuksilla voi olla hyvin erilaisia profileita ja koska käytännössä työelämän tarpeet määrittävät viime kädessä, kuinka laajaa kunkin koulutuksen tulee olla.

Erikoistumiskoulutus erottuu tutkintoon johtavasta koulutuksesta tavoitteiltaan. Esi-merkiksi ammattikorkeakouluissa ylempään ammattikorkeakoulututkinnon tutkinnon profiilina on laajan osaamispohjan tuottaminen, kun taas erikoistumiskoulutuksilla voidaan tavoitella tarkkarajaisempaa työelämässä tarvittavaa osaamista.

Erikoistumiskoulutuksen laajuus on vähintään 30 op. Vähimmäislaajuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Kansalliseen tutkintojen viitekehykseen ei ole tarkoitus ensi vaiheessa sijoittaa tutkintojärjestelmän ulkopuolella olevia tutkintoja laajentavia tai syventäviä osaamiskokonaisuuksia, esimerkiksi korkeakoulutettujen erityispätevyyksiä, kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksiin liittyviä osaamiskokonaisuuksia taikka osaamisen kehittämiseen ja ammattitaidon parantamiseen tähtääviä osaamiskokonaisuuksia.

Ehdotetun lain nojalla on kuitenkin tarkoitus laajentaa jatkossa tutkintojen viitekehystä laajemmaksi osaamisen viitekehykseksi. Lain nimeksi on ehdotettu ”Laki tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksestä”. Nimessä on huomioitu edellä mainittu tavoite viitekehyksen käytön laajentamisesta ensivaiheen jälkeen. Erikoistumiskoulutuksen asema osana koulutusjärjestelmää edellyttää sen tason määrittelemistä kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä, viitekehyksen kehittämisen toisessa vaiheessa. Koska erikoistumiskoulutus täydentää tutkintoon johtavaa koulutusta, on perusteltua, että se sijoittuisi pääsääntöisesti viitekehyksessä samalla tasolle kuin mikä on sen kohderyhmän tutkintojen taso.

Erikoistumiskoulutukset määritellään kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä kuuluviksi pääsääntöisesti sille viitekehyksen tasolle kuin mikä on sen kohderyhmän tutkintojen taso.

4.5 Erikoistumiskoulutuksen kohderyhmät ja opiskelijan asema

Uudet erikoistumiskoulutukset suunnataan pääsääntöisesti alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille henkilöille, jotka asiantuntijaurallaan tarvitsevat osaamisensa vahvistamista. Lähtökohtana on, että erikoistumiskoulutukseen osallistuvalla jo on sen suorittamisen edellyttämät, tyypillisesti korkeakoulutuksessa kehittyvät yleistaidot. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi tiedonhaun taidot, viestinnälliset taidot, kielitaito, tietotekniset valmiudet jne. Osallistujan voi myös edellyttää kykenevän tutkivaan työotteeseen, jota erikoistumiskoulutuksissa tärkeässä asemassa oleva työssä ja työstä oppiminen edellyttää (Saranpää 2011). Tarvittavia taitoja voidaan kuitenkin hankkia myös koulutuksen ulkopuolella, joten on perusteltua mahdollistaa erikoistumiskoulutukseen osallistuminen myös niille henkilöille, joilla korkeakoulu muutoin arvioi olevan riittävät tiedot ja taidot erikoistumiskoulutukseen johtavia opintoja varten. Mahdollisuus osallistua erikoistumiskoulutukseen on perusteltua turvata erityisesti aikaisemman opistotutkinnon suorittaneille, työelämässä toimineille henkilöille.

Yliopistoissa järjestettävä erikoistumiskoulutus suunnattaisiin ensisijaisesti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille, mutta lisäksi on mahdollistettava erikoistumiskoulutuksen järjestäminen alemman korkeakoulututkinnon jälkeen niillä aloilla, joilla alempi korkeakoulututkinto on tuottanut tai tuottaa muodollisen kelpoisuuden työmarkkinoilla toimimiseen. Tällaisia koulutuksia ovat esimerkiksi farmaseutti ja varhaiskasvatuksen kandidaatti (lastentarhanopettaja-koulutus).

Asiantuntijuuden saavuttaminen edellyttää koulutuksen lisäksi asiantuntijatehtävissä ja -yhteisössä toimimista. Kun erikoistumiskoulutukset kohdistuvat asiantuntijauralla jo oleville, voidaan katsoa, että osallistujilta lähtökohtaisesti edellytetään myös työkokemusta. Yleistä työkokemusvaatimusta ei silti ole tarkoituksenmukaista määritellä. Yksittäisiin erikoistumiskoulutuksiin voidaan kuitenkin määritellä esimerkiksi edeltävään pohjakoulutukseen (ylempi tai alempi korkeakoulututkinto, koulutusala, oppiaine tms.) tai työkokemukseen liittyviä vaatimuksia. Kansainvälisen vertailun perusteella esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla työkokemusvaatimukset ennen korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen aloittamista ovat varsin tavallisia.

Erikoistumiskoulutuksella voidaan myös pyrkiä vahvistamaan yksilöiden työllistymismahdollisuuksia työttömyyden tai työttömyysuhan aikana. Työvoimapolitiittisena koulutuksen järjestettävän tai yksittäisille työttömille hankittavan erikoistumiskoulutuksen työelämäkytkentä on ratkaistava erikseen.

Ammattikorkeakoulujen järjestämä erikoistumiskoulutus on suunnattu henkilöille joilla on ammattikorkeakoulututkinto, ylempi ammattikorkeakoulututkinto tai joilla korkeakoulu muutoin katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten

Yliopistojen järjestämä erikoistumiskoulutus on suunnattu henkilöille, joilla on ylempi korkeakoulututkinto tai muulla tavoin osoitettu vastaavan tasoinen osaaminen. Niillä aloilla, joilla alempi korkeakoulututkinto on tuottanut tai tuottaa muodollisen kelpoisuuden työelämän tiettyyn tehtävään, voidaan erikoistumiskoulutusta suunnata myös alemman korkeakoulututkinnon tai muulla tavoin osoitetun vastaavan tasoisen osaamisen osoittaneille henkilöille.

Erikoistumiskoulutuksella voi olla myös tarkempia edeltävään pohjakoulutukseen tai työkokemukseen liittyviä vaatimuksia.

Erikoistumiskoulutuksen opiskelijoihin sovellettaisiin soveltuvien osien tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoita koskevia säädöksiä.

4.6 Erikoistumiskoulutusten toteutus ja rakenne

Asiantuntijuuden saavuttaminen edellyttää teorian ja työssä oppimisen integroimista, taitojen koettelua käytännössä ja ohjaavaa palautetta. Asiantuntijuus on luonteeltaan tiedon- alakohtaista ja sen kehittämisen tulee kohdistua riittävän selvärajaiselle osaamisalueelle. Nämä elementit sisältävän koulutuksen toteuttaminen edellyttää korkeakoulujen ja työelämän kumppanuuksia. Erikoistumiskoulutusten toteutuksissa tulee yhdistyä korkeakoulujen järjestämä koulutus ja osaamisen kehittäminen työympäristöissä ja -yhteisöissä.

Erikoistumiskoulutukset ovat tavoitteiltaan työelämän kehittämisen tarpeisiin perustuvia ja niihin sisältyy aina toteutustavasta riippumatta opiskelua ja oppimista työtehtäviä tai -toimeksiantoja tekemällä (työssä oppimista).

Moduuleilla tarkoitetaan itsenäisiä osia, joista voidaan koota erilaisia kokonaisuuksia. Koulutuksessa tämä tarkoittaa koulutuksen tai tutkinnon osaa, jolle on määritelty omat sisällöt ja osaamistavoitteet ja joka voidaan suorittaa erikseen. Modulaarisuuden etuna on ennen kaikkea joustavuus. Osia voidaan suorittaa yksilön tai työpaikan tarpeiden mukaan ja ajallisesti sopivassa tahdissa. Keskeinen kysymys on osien itsenäisyys. Jotta niitä voisi ja kannattaisi suorittaa erikseen, tulee niillä olla itsenäistä arvoa osaamisen kehittymisen kannalta ja työmarkkinoilla. Tämä on lähtökohtana myös sille, minkä kokoisiksi (esim. opintopisteinä) osat määrittyvät. Kovin pienillä osilla ei voida olettaa olevan merkittävää itsenäistä arvoa.

Modulaarisen rakenteen riskinä on pirstoutuneisuus niin, että osien merkitys ja keskinäiset suhteet eivät ole selvät ja tarkoitettu laaja osaamiskokonaisuus jää muodostumatta. Osat ja niiden laajuus tulee muodostaa sisältölähtöisesti, ei hallinnollisin perustein. Opiskelijalle kunkin osan aseman ja tavoitteen tulisi olla selkeä ja samalla tulisi olla näkymä niiden muodostamaan kokonaisuuteen. Modulaarisuus mahdollistaa sen, että osien suorittamisen välillä pidetään taukoja ja koulutus näin jakautuu pidemmälle ajanjaksolle. Tällöinkin on tärkeää, että tavoitteena olevan kokonaisuuden saavuttaminen näyttäytyy realistisena mahdollisuutena. Ohjauksella on suuri merkitys osien valinnan ja niiden suorittamisen onnistumisen kannalta.

Koulutuksen rahoituksen kannalta joustavuus tarkoittaa, että useampien rahoituskansavien käyttäminen on helpompaa. Osien tulee olla sellaisia, että niiden yksittäiseenkin suorittamiseen kannattaa investoida, ja toisaalta rahoitusjärjestelyjen tulee mahdollistaa yksittäisten osien suorittamisen.

Modulaarisuutta on hyödynnetty esimerkiksi Tanskassa, jossa korkeakoulututkinnon jälkeinen diplomikoulutus koostuu moduuleista. Tanskan mallin mukaisesti modulaarisuus antaisi mahdollisuuden myös yksilöllisesti koostettaviin erikoistumiskoulutuksiin, joissa koulutus muodostuu erilaisista ammattitaitoa kasvattavista ja syventävistä osioista ja tuottaa yksittäisiä kursseja tai opintojaksoja selkeämmän kokonaisuuden.

Erikoistumiskoulutukset voivat olla yhtenäisiä kokonaisuuksia tai koostua moduuleista. Korkeakoulu huolehtii siitä, että kokonaisuudesta muodostuu riittävän yhtenäinen perusta asiantuntijuudelle.

Erikoistumiskoulutuksen suorittaminen on mahdollista siten, että koulutuksen moduulien välillä on taukoja. Erikoistumiskoulutuksille määritellään tavoitteelliset suorittamisajat, joiden kuluessa aloitettu koulutus pitää viimeistään suorittaa.

4.7 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen erikoistumiskoulutuksessa

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa korkeakouluissa on viime vuosina tapahtunut runsaasti kehitystä. Toimintaperiaatteet ja -käytännöt kuuluvat korkeakoulujen autonomian piiriin ja ne vaihtelevat edelleen, niin korkeakoulujen ja koulutusalojen kesken valtakunnallisesti kuin yksittäisen korkeakoulun sisällä tiedekuntien ja koulutusohjelmien kohdalla. Vaadittavan osaamisen ja asiantuntijuuden määrittely (osaamisperustainen opetussuunnitelma) on edellytys osaamisen tunnistamiselle ja tunnustamiselle, ja se korostuu erityisesti muun kuin muodollisessa koulutuksessa hankitun osaamisen tunnistamisessa. Myös tässä on edelleen suurta vaihtelua korkeakoulujen välillä.

Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppisessä koulutuksessa opittu osoitetaan korkeakoulun ja työnantajan yhdessä järjestämällä näytöllä tai näytöillä. Psykoterapeuttikoulutuksessa näytöstä osaamisen osoittamisen menettelynä on säädetty asetuksella. Opettajan pedagogisiin opintoihin sisältyy työharjoittelu, joka osin toimii näytön luonteisesti. Ammattikorkeakoulujen ammatillisissa erikoistumisopinnoissa työelämäyhteys ja osaamisen osoittamisen tavat ovat vaihdelleet korkeakouluittain ja koulutuksittain. Samoin on yliopistojen järjestämien erikoistumiskoulutusten kohdalla. Tietyn kelpoisuuden tai pätevyyden tuottavissa tutkinnon jälkeisissä koulutuksissa työelämäyhteys rakentuu ammatissa toimimisen edellytysten varaan.

Uusien erikoistumiskoulutuksen keskeisiä piirteitä olisivat muun muassa työelämälähtöisyys, toteuttaminen kiinteässä yhteistyössä työelämän kanssa sekä osaamisen ja asiantuntijuuden osoittaminen. Nämä piirteet yhdistäisivät eri profileilla ja eri muodoissa toteutettavia erikoistumiskoulutuksia. Työelämälähtöisyyden toteutuminen edellyttää, että koulutuksen tuottama tai muutoin hankittu osaaminen osoitetaan suorittamalla todellisia työtehtäviä tai -toimeksiantoja. Tämä edellyttää myös, että erikoistumiskoulutusten tavoitteet asetetaan ja opetussuunnitelmat laaditaan osaamisperustaisesti.

Erikoistumiskoulutuksen edellyttämä asiantuntijuus opitaan ja osoitetaan kiinteässä yhteydessä työelämään.

Erikoistumiskoulutuksessa sovelletaan korkeakoulujen aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteita.

4.8 Erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistus

Korkeakoulut vastaavat koulutuksensa ja muun toimintansa laadusta ja päättävät laatu-järjestelmistään. Korkeakoulujen tulee arvioida toimintaansa ja sen vaikuttavuutta ja osallistua säännöllisesti myös ulkopuoliseen arviointiin. Korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä on avustaa korkeakouluja ja opetus- ja kulttuuriministeriötä korkeakoulujen arvioinneissa. Arviointineuvosto on toteuttanut vuodesta 2005 lähtien korkeakoulujen laatu-järjestelmien auditointeja. Auditointien tavoitteena on ollut tukea suomalaisia korkeakouluja niiden kehittäessä laatu-järjestelmiään vastaamaan eurooppalaisen laadunvarmistuksen periaatteita ja osoittaa, että Suomessa toimii pätevä ja johdonmukainen kansallinen ja korkeakoulutasoinen laadunvarmistus.

Kansallisen laadunvarmistuksen lisäksi joillakin korkeakouluilla on esimerkiksi ala-kohtainen kansainvälinen akkreditointi, joka ei kuulu minkään maan kansalliseen korkeakoulutuksen laadunvarmistusjärjestelmään (esim. kaupallisen alan EQUIS-verkoston

akkreditointi). Edellä mainitut akkreditoinnit eivät kuulu opetus- ja kulttuuriministeriön säätelyn piiriin vaan korkeakoulut päättävät itsenäisesti niiden hakemisesta ja vastaavat niihin liittyvistä kustannuksista.

Erikoistumiskoulutusten laadunvarmistus kuuluisi korkeakoulujen vastuulle. Lisäksi olisi syytä kehittää korkeakoulujen yhteistyönä erikoistumiskoulutusten erityispiirteisiin sopivia malleja sisäisen laadunvarmistuksen ja arvioinnin kehittämiseksi sekä valtakunnalliset yhteiset koulutusten laatukriteerit. Nykyisiä ulkoisia arviointoja tulisi kehittää otta-
maan entistä paremmin huomioon myös uusi erikoistumiskoulutus.

Erikoistumiskoulutuksesta on tarkoitus kehittää merkittävä osa korkeakoulujen toimintaa ja aikuisille suunnattua koulutustarjontaa. Tällöin auditointiin voidaan sisällyttää myös erikoistumiskoulutuksen näyttöjä esimerkkeinä niiden laadunvarmistuksen toiminnasta. Tämä on perusteltua varsinkin siinä tapauksessa, että erikoistumiskoulutusten määrällinen tarjonta on laajaa ja opiskelijamäärät suuria.

Korkeakoulut vastaavat järjestämänsä erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistuksesta ammattikorkeakoululain ja -asetuksen sekä yliopistolain mukaisesti.

Korkeakoulut ottavat erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistuksen osaksi omia laadunvarmistusjärjestelmiään.

Korkeakoulujen omat laadunvarmistusjärjestelmien tulee riittää takaamaan yksittäisten koulutusten toteutusten pedagoginen laatu. Menettely, jolla yksittäiset koulutukset saavat aseman erikoistumiskoulutuksena on kuvattu luvussa 4.2. Erikoistumiskoulutuksen laadun ja uskottavuuden takaamiseksi on tärkeää voida tarvittaessa rajoittaa erilaisten erikoistumiskoulutusten (koulutusnimikkeiden) määrää.

4.9 Erikoistumiskoulutuksen rahoittaminen

Uusien erikoistumiskoulutuksen keskeinen piirre olisi perustuminen työelämän kehittämisen tarpeisiin. Ensisijaisia rahoittajia erikoistumiskoulutukselle olisivat työnantajat ja koulutukseen osallistuvat henkilöt. Opetus- ja kulttuuriministeriön on tarpeen tukea korkeakouluja erillisellä määrärahalla uudistuksen käynnistämisyksikössä vuosina 2014–2016.

Erikoistumiskoulutusta voidaan toteuttaa ainoastaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Kyseessä ei ole täydennyskoulutuksen tavoin koulutus, jossa toimitaan avoimilla markkinoilla. Erikoistumiskoulutuksista sovittaessa korkeakoulujen kesken ja yhdessä työelämän kanssa huomioitaisiin myös avointen markkinoiden koulutustarjonta. Erikoistumiskoulutuksesta tulee säätää muun muassa opiskelijavalinnan, kaikille koulutuksille yhteisten tavoitteiden ja laajuuden osalta, joten se eroaa myös tässä mielessä täydennyskoulutuksesta. Näistä syistä opetus- ja kulttuuriministeriöllä on mahdollisuus luoda taloudellisia kannusteita erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee erikoistumiskoulutuksen koulutuspoliittisten tavoitteiden toteutumista ottamalla erikoistumiskoulutuksessa suoritettavat opintopisteet osaksi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen laskennallisia rahoitusmalleja. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö voisi yhteiskunnallisista ja koulutuspoliittisista syistä rahoittaa erikoistumiskoulutusta myös täysimääräisesti.

Erikoistumiskoulutukseen voidaan ohjata julkista rahoitusta eri ministeriöistä sen mukaan, miten ne omilla hallinnonaloillaan arvioivat olevan osaamistarpeita ja alan kehittämistarpeita. Opetusalan henkilöstön erikoistumiskoulutus kuuluu opetus- ja kulttuuri-

ministeriön vastuulle. Lisäksi esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen toteuttamista palvelujärjestelmässä EVO-rahoituksella (erityisvaltionosuus).

Yliopistojen nykyinen laskennallinen rahoitusmalli astui voimaan vuonna 2013. Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallia kehitetään parhaillaan ja uuden mallin on tarkoitus astua voimaan vuonna 2014. Seuraava rahoitusmallien tarkasteluvaihe ajoittuu siten, että mallit tulevat voimaan vuonna 2017. Laskennallisiin malleihin sisältyy tai on ehdotettu myös muita tutkintoon johtamattomia koulutusmuotoja, kuten avoimessa korkeakouluopetuksessa suoritettut opintopisteet. Laskennallisten mallien perusteella määräytyvä rahoitus perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön tiedonkeruuseen.

Erikoistumiskoulutuksen kehittämisessä hyödynnetään tulevan rakennerahastokauden voimavaroja. Erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseen voidaan kohdistaa myös olemassa olevia työvoimahallinnon voimavaroja.

Tutkintoon johtavan koulutuksen maksuttomuus perustuu korkeakoulun opiskelijalle myöntämään opiskeluoikeuteen. Jos erikoistumiskoulutuksen kanssa yhtenevät osaamisvaatimukset tai niiden osa kuuluvat opiskeluoikeuden piirissä oleviin tutkinto-opintoihin, on niiden suorittaminen opiskelijalle maksutonta.

Erikoistumiskoulutuksen ensisijaisia rahoittajia ovat työnantajat ja koulutukseen osallistuvat henkilöt. Eri ministeriöt voivat ohjata koulutukseen rahoitusta alakohtaisten ja yhteiskunnallisten tarpeiden mukaisesti.

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen laskennallisia rahoitusmalleja muutetaan 1.1.2017 alkaen siten, että erikoistumiskoulutuksessa suoritettut opintopisteet huomioidaan mallissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää korkeakouluja raportoimaan nykyisten yliopistojen erikoistumiskoulutusten suoritetuista opintopisteistä vuodesta 2013 lähtien, jotta uuden erikoistumiskoulutuksen edellyttämä tiedonkeruu voidaan käynnistää. Korkeakoulutettujen oppisopimustyyppisessä täydennyskoulutuksessa suoritettujen opintopisteiden tiedot kerätään niiden rahoituksen käytöstä opetus- ja kulttuuriministeriölle tehtävästä raportoinnista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee korkeakouluja uuden erikoistumiskoulutuksen käynnistämisvaiheessa vuosittain 6 miljoonalla eurolla vuosina 2014–2016.

Erikoistumiskoulutuksesta perittävän maksun suuruudesta päättää korkeakoulu.

Erikoistumiskoulutusta voidaan järjestää liiketaloudellisena toimintana, jolloin suoritettuja opintopisteitä ei huomioida korkeakoulujen rahoitusmalleissa.

Kun koulutuksen järjestämiseen osoitetaan julkista rahoitusta, koulutuksista voidaan periä korkeintaan omakustannushinta.

Lähteet

- DUO Market Research (2007). Report of Nurses' Calculation Skills 2007. Utrecht: DUO Market Research. (in Dutch)
- DUO Market Research (2010). Report of Nurses' Calculation Skills 2010. Utrecht: DUO Market Research. (in Dutch)
- Finnilä-Tuohimaa, K. (2009). Expertise and decision making among clinicians in investigations of alleged child sexual abuse. Turun yliopiston julkaisuja. Annales universitatis turkuensis sarja – ser. B osa – tom. 319. Humaniora. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-3894-0>
- Haltia, P. 2011. Toimivaan osaamisperustaisuuteen. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 13, 4, 57–67.
- Järnefelt, N. 2010. Education and Longer Working Lives. A longitudinal study on education differences in the late exit from working life of older employees in Finland. Finnish Centre for Pensions, Studies 2010:1.
- Kapborg, I., (1994). Calculation and administration of drug dosage by Swedish nurses, student nurses and physicians. International Journal for Quality in Health Care, 6 (4), 389–395.
- KKA 2004:1. Kekäle, T., Heikkilä, J., Jaatinen, P., Myllys, H., Piilonen, A., Savola, J., Tynjälä, P. & Holm, K. 2004. Ammattikorkeakoulujen jatkokutkintokokeilu – käynnistysvaiheen arviointi. Helsinki: Koulutuksen arviointineuvosto.
- KKA 2004:11. Pratt, J., Kekäle, T., Maassen, P., Papp, I., Perellon, J. & Uitti, M. 2004. Equal, but Different. An Evaluation of the Postgraduate Studies and Degrees in Polytechnics – Final Report. Helsinki: Koulutuksen arviointineuvosto.
- Lampe, T., Straetmans, G. & Eggen, T. (2012) Do nurses calculate your medication correctly? AEA Berlin, 8–10 November 2012.
- Lehtinen E., & Palonen, T. 2011. Asiantuntijaosaamisen luonne ja osaamisen tunnistamisen haasteet. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 13, 4, 24–42.
- Lehtinen, E., Palonen, T., Tynjälä, P., Klemelä, K., Merenluoto, S., Pohjola, K. & Veermans, K. 2012. Korkeakoulutettujen jatkokoulutuksen haasteet ja ehdotus järjestelmän kehittämiseksi – KYTKÖS-hanke. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:22.
- OKM 2010. Ei paikoillanne, vaan valmiiksi hep! Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11.
- OKM 2011. Korkeakoulut. Opetus- ja kulttuuriministeriön Laadukas, kansainvälinen, profiloitunut ja vaikuttava yliopisto – ehdotus yliopistojen rahoitusmalliksi vuodesta 2013 alkaen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:26.
- OKM 2008. Korkeakoulujen aikuiskoulutuksen nykytila ja kehittämiskohteet. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:38.

- OKM 2012:12. Lehtinen, E. & Mielityinen, I. 2012. Selvitys henkilökohtaisista koulutustileistä. Soveltuvuus suomalaisen aikuiskoulutuksen rahoituksen uudistamiseksi. Väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:12.
- OKM 2012:27. Lehtinen, E. & Mielityinen, I. 2012. Selvitys henkilökohtaisista koulutustileistä. Ehdotukset ja vaikuttavuuden arviointi. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:27
- Palonen, T. & Hakkarainen, K. 2011. Asiantuntijuuden sosiaalisesti jaettu luonne. Teoksessa Gröhn, I. (toim.) Oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen mallia etsimässä. Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja B:3.
- Saranpää, M. 2011. Hiljalleen kehittyvä oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus. Teoksessa Gröhn, I. (toim.) Oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen mallia etsimässä. Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja B:3.
- TK 2011. Työvoimatutkimus 2011. Tilastokeskus.
- Wilson, A. (2003). Nurses maths: researching a practical approach. *Nursing Standard*, 17(47), 33–36.
- Wright, K. (2004). Investigation to find strategies to improve student nurses' maths skills. *British Journal of Nursing*, 13 (21), 1280–1287.
- Wright, K. (2009). The assessment and development of drug calculation skills in nurse education – A critical debate. *Nurse Education Today*, 29, 544–548.

Erikoistumiskoulutusta koskevat lainsäädäntömuutosehdotukset

Voimassa oleva laki

YLIOPISTOLAKI (588/2009)

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Ylempi korkeakoulututkinto suoritetaan alemman korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan koulutuksen jälkeen. Ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää valtioneuvoston asetuksella säädettyillä aloilla myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta. Tieteellinen, taiteellinen ja ammatillinen jatkotutkinto suoritetaan ylemmän korkeakoulututkinnon tai sitä tasoltaan vastaavan koulutuksen jälkeen.

(HE 33/2013) Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (koulutusvastuu), säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, *erikoistumiskoulutusten aloista* ja koulutusohjelmista sekä siitä, mitä *erikoistumiskoulutusten aloja* ja koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella, joka valmistellaan yhteistyössä yliopistojen kanssa.

Ehdotus

YLIOPISTOLAKI (588/2009)

7 §

Tutkinnot ja muu koulutus sekä tutkintorakenne

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös *erikoistumiskoulutusta*, täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Ylempi korkeakoulututkinto suoritetaan alemman korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan koulutuksen jälkeen. Ylempään korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää valtioneuvoston asetuksella säädettyillä aloilla myös siten, että koulutukseen ei kuulu alempaa korkeakoulututkintoa, jos se on tarkoituksenmukaista koulutusalaan liittyvien ammatillisten vaatimusten kannalta. Tieteellinen, taiteellinen ja ammatillinen jatkotutkinto suoritetaan ylemmän korkeakoulututkinnon tai sitä tasoltaan vastaavan koulutuksen jälkeen.

(HE 33/2013) Yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista, tutkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista sekä siitä, mitä tutkintoja kussakin yliopistossa voidaan suorittaa (koulutusvastuu), säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yliopistoissa suoritettavien korkeakoulututkintojen asemasta korkeakoulututkintojen järjestelmässä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Koulutusvastuun tarkemmasta jakautumisesta yliopistojen kesken, koulutusohjelmista sekä siitä, mitä koulutusohjelmia kussakin yliopistossa on, säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella, joka valmistellaan yhteistyössä yliopistojen kanssa.

7 a §

Erikoistumiskoulutukset

Yliopistojen erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille henkilöille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joita yliopistot järjestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla on muutoin osoitettu vastaava osaaminen. Erikoistumiskoulutusten yleisistä tavoitteista ja vähimmäislaajuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää koulutus, jonka perusteista on sovittu yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta, sopimuksen sisällöstä ja koulutuksen järjestämisestä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidetään rekisteriä. Rekisteristä ja siihen merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

36 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista tai jatkotutkintoa.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava samaan ryhmään kuuluviin hakijoihin. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta järjestetään päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteishausta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

AMMATTIKORKEAKOULULAKI (351/2003)

17 § (HE 9/2013)

Ammattikorkeakoulussa annettava opetus

Ammattikorkeakoulussa annetaan sille myönnetyn toimiluvan rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta ja ammatillista opettajankoulutusta. *Lisäksi* ammattikorkeakoulu voi järjestää tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä *ammattillisia* erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta.

Avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvia opintoja, joiden suorittamiseen opiskelija on saanut ammattikorkeakoululta ajallisesti ja sisällöllisesti rajatun opinto-oikeuden.

Ammattikorkeakoulu voi järjestää maahanmuuttajille maksutonta koulutusta, jonka tavoitteena on antaa kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet ammattikorkeakouluopintoja varten. Koulutuksen laajuudesta säädetään tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

36 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista, jatkotutkintoa *tai erikoistumiskoulutusta*.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava samaan ryhmään kuuluviin hakijoihin. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta järjestetään päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteishausta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

37 a §

Kelpoisuus erikoistumiskoulutukseen

Erikoistumiskoulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon taikka jolla yliopisto katsoo muutoin olevan riittävät tiedot ja valmiudet opintoja varten.

AMMATTIKORKEAKOULULAKI (351/2003)

17 § (HE 9/2013)

Ammattikorkeakoulussa annettava opetus

Ammattikorkeakoulussa annetaan sille myönnetyn toimiluvan rajoissa korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta ja ammatillista opettajankoulutusta. Ammattikorkeakoulu voi järjestää myös tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä *erikoistumiskoulutusta ja täydennyskoulutusta*.

Avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina voidaan suorittaa ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvia opintoja, joiden suorittamiseen opiskelija on saanut ammattikorkeakoululta ajallisesti ja sisällöllisesti rajatun opinto-oikeuden.

Ammattikorkeakoulu voi järjestää maahanmuuttajille maksutonta koulutusta, jonka tavoitteena on antaa kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet ammattikorkeakouluopintoja varten. Koulutuksen laajuudesta säädetään tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

19 a §

Erikoistumiskoulutukset

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille henkilöille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä opintoja, joita ammattikorkeakoulut järjestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla on muutoin osoitettu vastaava osaaminen. Erikoistumiskoulutusten yleisistä tavoitteista ja vähimmäislaajuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää koulutus, jonka perusteista on sovittu ammattikorkeakoulujen keskinäisessä yhteistyössä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Erikoistumiskoulutuksesta sopimisesta, sopimuksen sisällöstä ja koulutuksen järjestämisestä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidetään rekisteriä. Rekisteristä ja siihen merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

20 § (24.7.2009/564)

Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;
- 2) ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot sen mukaan kuin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella tarkemmin säädetään;
- 3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon sen mukaan kuin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella tarkemmin säädetään; tai
- 4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin.

(12.8.2011/953)

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jolla ammattikorkeakoulu katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon ja jolla on vähintään kolmen vuoden työkokemus asianomaiselta alalta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Vaadittavan työkokemuksen tulee olla kertynyt sen lukukauden alkuun mennessä, jolloin koulutus alkaa. Käsi- ja taideteollisuusala, viestintä- ja kuvataidealalla, teatteri- ja tanssialalla ja musiikkialalla työkokemuksen asemesta voidaan vaatia vastaavan pituinen taiteellinen toiminta. Opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneelta, joka on sittemmin suorittanut soveltuvan korkeakoulututkinnon, voidaan vaadittavaksi työkokemukseksi hyväksyä myös ennen korkeakoulututkinnon suorittamista saatu työkokemus asianomaiselta alalta.

(HE 9/2013) Ammatilliseen opettajankoulutukseen voidaan ottaa henkilö, jolla on sellainen koulutus ja työkokemus, joka vaaditaan ammattikorkeakoulun tai ammatillisen koulutuksen opettajan virkaan tai toimeen.

VALTIONEUVOSTON ASETUS YLIOPISTOJEN TUTKINNOISTA (794/2004)

1 § (17.12.2009/1136)

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään yliopistolaissa (558/2009) tarkoitetuissa yliopistoissa suoritettavista alemmista ja ylemmistä korkeakoulututkinnoista sekä tieteellisistä ja taiteellisista jatkotutkinnoista. Yliopistoissa suoritettavista ammatillisista jatkotutkinnoista säädetään erikseen.

20 § (24.7.2009/564)

Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;
- 2) ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot sen mukaan kuin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella tarkemmin säädetään;
- 3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon sen mukaan kuin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella tarkemmin säädetään; tai
- 4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin.

(12.8.2011/953)

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jolla ammattikorkeakoulu katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon ja jolla on vähintään kolmen vuoden työkokemus asianomaiselta alalta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Vaadittavan työkokemuksen tulee olla kertynyt sen lukukauden alkuun mennessä, jolloin koulutus alkaa. Käsi- ja taideteollisuusala, viestintä- ja kuvataidealalla, teatteri- ja tanssialalla ja musiikkialalla työkokemuksen asemesta voidaan vaatia vastaavan pituinen taiteellinen toiminta. Opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneelta, joka on sittemmin suorittanut soveltuvan korkeakoulututkinnon, voidaan vaadittavaksi työkokemukseksi hyväksyä myös ennen korkeakoulututkinnon suorittamista saatu työkokemus asianomaiselta alalta.

(HE 9/2013) Ammatilliseen opettajankoulutukseen voidaan ottaa henkilö, jolla on sellainen koulutus ja työkokemus, joka vaaditaan ammattikorkeakoulun tai ammatillisen koulutuksen opettajan virkaan tai toimeen.

Erikoistumiskoulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon taikka jolla ammattikorkeakoulu toteaa olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten.

VALTIONEUVOSTON ASETUS YLIOPISTOJEN TUTKINNOSTA JA ERIKOISTUMISKOULUTUKSISTA

1 § (17.12.2009/1136)

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään yliopistolaissa (558/2009) tarkoitetuissa yliopistoissa suoritettavista alemmista ja ylemmistä korkeakoulututkinnoista tieteellisistä ja taiteellisista jatkotutkinnoista sekä erikoistumiskoulutuksista. Yliopistoissa suoritettavista ammatillisista jatkotutkinnoista säädetään erikseen.

2 luku

Alempi korkeakoulututkinto

11 §

Eräiden alempien korkeakoulututkintojen pohjalta suoritettava erikoistumiskoulutus

Farmaseutin tutkinnon tai muun vastaavan tutkinnon pohjalta voidaan suorittaa farmaseutin erikoistumiskoulutus. Farmaseutin erikoistumiskoulutukseen kuuluu syventyminen erikoisalaan, tutkimus erikoisalalta ja erikoisalan ohjattu työkokemus. Farmaseutin erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija perehtyy hyvin erikoisalaansa ja saavuttaa hyvän toimia erikoisalallaan itsenäisesti.

2 luku

Alempi korkeakoulututkinto

11 §

Eräiden alempien korkeakoulututkintojen pohjalta suoritettava erikoistumiskoulutus

*(Säännös kumottaisiin siirtymäajan jälkeen.
Siirtyisi sovittavaksi yliopistojen yhteistyörakenteissa.
37 a §:ssä säädetty kelpoisuusvaatimus mahdollistaa edelleen tämän koulutuksen järjestämisen.)*

4 A luku

Erikoistumiskoulutus

20 a §

Erikoistumiskoulutuksen tavoitteet ja osaamisen osoittaminen

Yliopistojen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta:

- 1) kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä yliopistolain 7 a §:n 2 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella*
- 2) hallitsee asiantuntijaroolin edellyttämän tieteellisen ammatillisen erikoisosaamisen ja sen yhteydet toimintaympäristöön*
- 3) pystyy tieteellistä tutkimustietoa tai taiteellisen toiminnan menetelmiä hyödyntäen analysoimaan, arvioimaan ja kehittämään erikoistumisalansa ammatillisia käytäntöjä*
- 4) kykenee toimimaan yhteisöissä ja -verkostoissa oman erikoistumisalansa asiantuntijana.*

Asiantuntemus osoitetaan tavalla, joka määritellään yliopistolain 7 a §:n 2 momentissa säädetyssä sopimusmenettelyssä.

20 b §

Erikoistumiskoulutuksen laajuus

Erikoistumiskoulutukset ovat vähintään 30 opintopisteen laajuisia.

20 c §

Erikoistumiskoulutuksesta sopiminen

Yliopistolain 7 a §:n 2 momentissa tarkoitetun sopimuksen syntyminen edellyttää, että sopimuksen sopijaosapuolet muodostavat niiden yliopistojen enemmistön, joilla on koulutusvastuu siitä alasta, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään.

Erikoistumiskoulutusta koskevassa sopimuksessa on sovittava ainakin järjestettävän erikoistumiskoulutuksen nimestä, laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta.

Yliopisto voi liittyä erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen myös sopimuksen tekemisen jälkeen. Alkuperäisillä sopijaosapuolilla on velvollisuus hyväksyä sopijaosapuoliksi kaikki ne yliopistot, joilla on koulutusvastuu siitä alasta, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Sopimukseen liitytään allekirjoittamalla alkuperäinen sopimusasiakirja.

20 d §

Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen

Yliopistot voivat järjestää erikoistumiskoulutusta koulutusvastuidensa mukaan. Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen edellyttää, että yliopisto on osapuolena 20 c §:ssä tarkoitetussa sopimuksessa.

5 luku

Tieteellinen ja taiteellinen jatkokoulutus

24 §

Lisensiaatin tutkintoon sisältyvä erikoistumiskoulutus

Jatkokoulutuksessa suoritettavaan lisensiaatin tutkintoon voi sisältyä erikoistumiskoulutus. Tällöin tutkintoon kuuluu järjestelmällinen teoreettinen ja käytännöllinen syventyminen erikoisalaan, lisensiaatintutkimus omalta erikoisalalta ja erikoisalan ohjattu työkokemus. Lisensiaatin tutkintoon sisältyvän erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija perehtyy hyvin omaan erikoisalaansa ja saavuttaa kyvyn toimia itsenäisesti omalla erikoisalallaan.

Opetusministeriön asetus yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista 568/2005

1 §

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään yliopistolaissa (645/1997) tarkoitettujen yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista sekä alemman korkeakoulututkinnon pohjalta suoritettavan erikoistumiskoulutuksen ja lisensiaatin tutkintoon sisältyvien erikoistumiskoulutusten aloista, joiden muutos edellyttää yliopiston esitystä.

4 §

Erikoistumiskoulutukset

Alemman korkeakoulututkinnon pohjalta suoritettavana erikoistumiskoulutuksena voidaan suorittaa farmaseutin erikoistumiskoulutus. Lisensiaatintutkintoon sisältyviä erikoistumiskoulutuksia ovat erikoispsykologin koulutus, erikoispuheterapeutin koulutus, terveydenhuollon luonnontieteellinen erikoistumiskoulutus, proviisorin erikoistumiskoulutus sekä erikoissosiaalityöntekijän koulutus. Opetusministeriö päättää kunkin yliopiston esityksestä sosiaali- ja terveysministeriötä kuultuaan, mitä erikoistumiskoulutuksia ja niiden erikoisaloja kussakin yliopistossa on. Erikoislääkärin, erikoiseläinlääkärin ja erikoishammaslääkärin tutkintoon johtavista koulutuksista säädetään erikseen.

11 § (17.6.2009/495)

Farmaseutin erikoistumiskoulutus

Farmaseutin tai muun vastaavan tutkinnon pohjalta voidaan suorittaa erikoistumiskoulutus sairaala- ja terveyskeskusfarmasiassa ja teollisuusfarmasiassa. Farmaseutin erikoistumiskoulutus voidaan suorittaa Helsingin yliopistossa ja Kuopion yliopistossa.

20 e §

Erikoistumiskoulutuksia koskeva rekisteri

Erikoistumiskoulutuksia koskevaan rekisteriin merkitään tiedot yliopistolain 7 a §:n 2 momentissa tarkoitetun sopimuksen sopimusosapuolista, sopimuksen voimassaolosta sekä sopimuksessa sovitusta erikoistumiskoulutuksen nimestä ja sen perusteista. Rekisteriin merkittäviä perusteita ovat järjestettävän koulutuksen laajuus, tavoitteet, kohderyhmä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittaminen. Rekisteriin voidaan merkitä myös muita sopimusta koskevia tarpeellisia tietoja. Rekisteriä pitää Opetushallitus.

Sopimusosapuolilla on velvollisuus ilmoittaa sopimusta koskevat tiedot rekisteriin. Vastaava velvollisuus ilmoittaa erikoistumiskoulutuksen tiedot rekisteriin on myös yliopistolla, joka järjestää erikoistumiskoulutusta omaan päätökseensä perustuen sen vuoksi, ettei kyseisellä erikoistumisalalla ole muita koulutusvastuullisia yliopistoja.

Opetushallitus pitää sähköisesti yleisön nähtävillä tiedostoa voimassa olevista erikoistumiskoulutuksista koskevista sopimuksista.

5 luku

Tieteellinen ja taiteellinen jatkokoulutus

24 §

Lisensiaatin tutkintoon sisältyvä erikoistumiskoulutus

(Säännös on jatkossa tarpeeton. Yliopisto voi sisällyttää erikoistumiskoulutuksen myös osaksi lisensiaatin tutkintoa.)

Opetusministeriön asetus yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä ja yliopistojen koulutusohjelmista

1 §

Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään yliopistolaissa (588/2009) tarkoitettujen yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä ja yliopistojen koulutusohjelmista.

4 §

Erikoistumiskoulutukset

(Säännös kumottaisiin siirtymäajan jälkeen. Siirtyy sovittavaksi yliopistojen yhteistyörakenteissa.)

11 § (17.6.2009/495)

Farmaseutin erikoistumiskoulutus

(Säännös kumottaisiin siirtymäajan jälkeen. Siirtyy sovittavaksi yliopistojen yhteistyörakenteissa.)

12 § (176.2009/495)**Proviisorin erikoistumiskoulutus**

Kun lisensiaatin tutkinto suoritetaan proviisorin tutkinnon tai muun vastaavan tutkinnon pohjalta, tutkintoon voidaan sisällyttää proviisorin erikoistumiskoulutus apteek-kifarmasiassa, sairaala- ja terveyskeskusfarmasiassa ja teollisuusfarmasiassa. Proviisorin erikoistumiskoulutus voidaan suorittaa Helsingin ja Kuopion yliopistoissa.

13 §**Erikoispuheterapeutin koulutus**

Kun lisensiaatin tutkinto suoritetaan logopedian alan ylemmän korkeakoulututkinnon pohjalta, tutkintoon voidaan sisällyttää erikoispuheterapeutin koulutus seuraavilla erikoisaloilla:

- 1) aikuisten neurologisperäiset kommunikaatiohäiriöt;*
- 2) lasten neurologisperäiset kommunikaatiohäiriöt;*
- 3) kuulovammojen aiheuttamat kommunikaatiohäiriöt; sekä*
- 4) äänihäiriöt.*

Nämä erikoistumiskoulutukset voidaan suorittaa Helsingin ja Oulun yliopistoissa.

14 §**Terveydenhuollon luonnontieteellinen erikoistumiskoulutus**

Kun lisensiaatin tutkinto suoritetaan luonnontieteellisen, maatalous-metsätieteellisen tai teknillistieteellisen ylemmän korkeakoulututkinnon pohjalta, tutkintoon voidaan sisällyttää sairaalageneetikon, sairaalafyysikon, sairaalakemistin, sairaalamikrobiologin ja sairaalasolubiologin erikoistumiskoulutus. Helsingin yliopistossa voidaan suorittaa sairaalageneetikon, sairaalafyysikon, sairaalakemistin ja sairaalamikrobiologin erikoistumiskoulutus, Jyväskylän yliopistossa sairaalasolubiologin erikoistumiskoulutus, Kuopion yliopistossa sairaalafyysikon ja sairaalakemistin erikoistumiskoulutus ja Oulun yliopistossa sairaalafyysikon erikoistumiskoulutus.

15 §**Erikoispsykologin koulutus**

Kun lisensiaatin tutkinto suoritetaan psykologian maisterin tutkinnon tai muun vastaavan tutkinnon pohjalta, tutkintoon voidaan sisällyttää erikoispsykologin koulutus seuraavilla erikoisaloilla: kehitys- ja kasvatuspsykologia, neuropsykologia, psykoterapia, terveyspsykologia sekä työ- ja organisaatiopsykologia. Erikoispsykologin koulutus voidaan kaikilla mainituilla erikoisaloilla suorittaa Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistoissa sekä Åbo Akademissa.

16 §**Erikoissosiaalityöntekijän koulutus**

Kun lisensiaatin tutkinto suoritetaan yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden maisterin tutkinnon tai muun vastaavan tutkinnon pohjalta, tutkintoon voidaan sisällyttää erikoissosiaalityöntekijän koulutus seuraavilla erikoisaloilla: lapsi- ja nuorisososiaalityö, kuntouttava sosiaalityö, marginalisaatiokysymysten sosiaalityö, hyvinvointipalvelujen erikoisala sekä yhteisösosiaalityö. Erikoissosiaalityöntekijän koulutus voidaan kaikilla mainituilla erikoisaloilla suorittaa Helsingin, Jyväskylän, Kuopion, Lapin, Tampereen ja Turun yliopistoissa.

12 § (176.2009/495)**Proviisorin erikoistumiskoulutus**

*(Säännös kumottaisiin siirtymäajan jälkeen.
Siirtyy sovittavaksi yliopistojen yhteistyörakenteissa.)*

13 §**Erikoispuheterapeutin koulutus**

*(Säännös kumottaisiin siirtymäajan jälkeen.
Siirtyy sovittavaksi yliopistojen yhteistyörakenteissa.)*

14 §**Terveydenhuollon luonnontieteellinen erikoistumiskoulutus**

*(Säännös kumottaisiin siirtymäajan jälkeen.
Siirtyy sovittavaksi yliopistojen yhteistyörakenteissa.)*

15 §**Erikoispsykologin koulutus**

*(Säännös kumottaisiin siirtymäajan jälkeen.
Siirtyy sovittavaksi yliopistojen yhteistyörakenteissa.)*

16 §**Erikoissosiaalityöntekijän koulutus**

*(Säännös kumottaisiin siirtymäajan jälkeen.
Siirtyy sovittavaksi yliopistojen yhteistyörakenteissa.)*

**VALTIONEUVOSTON ASETUS
AMMATTIKORKEAKOULUISTA**

12 § (10.12.2009/1045)

**Ammatilliset erikoistumisopinnot ja
avoin ammattikorkeakouluopetus**

Ammatilliset erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia laajoja täydennyskoulutusohjelmia.

Ammatillisten erikoistumisopintojen laajuus on 30–60 opintopistettä.

Avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa suoritetaan ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien opintoja, joiden suorittamiseen opiskelija on saanut ammattikorkeakoululta ajallisesti ja sisällöllisesti rajatun opinto-oikeuden. (3. mom. siirtynee lakiin)

**VALTIONEUVOSTON ASETUS
AMMATTIKORKEAKOULUISTA**

3A luku

Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot

12 § (10.12.2009/1045)

***Erikoistumiskoulutuksen tavoitteet ja
osaamisen osoittaminen***

Ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että opiskelija koulutustaustansa ja työkokemuksensa pohjalta:

- 1) kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä ammattikorkeakoululain 19 a §:n 2 momentin mukaisessa sopimusmenettelyssä määritellyllä työelämän osa-alueella.*
- 2) saavuttaa asiantuntijuuden edellyttämän syvällisen erityisosaamisen tai monialaisen kokonaisuuden hallinnan*
- 3) osaa arvioida ja kehittää erityisalansa ammatillisia käytäntöjä perustuen tutkimukseen tai taiteellisen toiminnan menetelmiin*
- 4) kykenee toimimaan yhteisöissä ja -verkostoissa oman erityisalansa asiantuntijana*

Asiantuntemus osoitetaan tavalla, joka määritellään ammattikorkeakoululain 19 a §:n 2 momentissa säädettyssä sopimusmenettelyssä määritellyllä tavalla.

12 a §

Erikoistumiskoulutuksen laajuus

Ammatillisten erikoistumiskoulutusten laajuus on vähintään 30 opintopistettä.

12 b §

Erikoistumiskoulutuksesta sopiminen

Ammattikorkeakoululain 19 a §:n 2 momentissa tarkoitetun sopimuksen syntyminen edellyttää, että sopimuksen sopijaosapuolet muodostavat niiden ammattikorkeakoulujen enemmistön, joilla on koulutusvastuu siitä alasta, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään.

Erikoistumiskoulutusta koskevassa sopimuksessa on sovittava ainakin järjestettävän erikoistumiskoulutuksen nimestä, koulutuksen laajuudesta, tavoitteista, kohderymästä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta. Ammattikorkeakoulu voi liittyä erikoistumiskoulutusta koskevaan sopimukseen myös sopimuksen tekemisen jälkeen. Alkuperäisillä sopijaosapuolilla on velvollisuus hyväksyä sopijaosapuoliksi kaikki ne ammattikorkeakoulut, joilla on koulutusvastuu siitä alasta, jolla erikoistumiskoulutus järjestetään. Sopimukseen liitytään allekirjoittamalla alkuperäinen sopimusiakirja.

12 c §

Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen

Ammattikorkeakoulut voivat järjestää erikoistumiskoulutusta toimiluvassa määriteltujen koulutustehtäviensä mukaan. Erikoistumiskoulutuksen järjestäminen edellyttää, että ammattikorkeakoulu on osapuolena ammattikorkeakoululain 19 a §:n 2 momentissa tarkoitetussa sopimuksessa.

ASETUS KORKEAKOULUTUTKINTOJEN JÄRJESTELMÄSTÄ 464/1998

12 §

Erikoistumisopinnot

Yliopistojen erikoistumisopinnot ovat tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä opintoja, joita yliopistot järjestävät vähintään 20 opintoviikon laajuisena täydennyskoulutuksena korkeakoulututkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvälmiudet omaaville. Näitä erikoistumisopintoja eivät ole opinnot, joiden tavoitteista säädetään yliopistojen tutkinnoista annetuissa asetuksissa.

Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot ovat ammatillisiin jatkotutkintoihin johtavia tai muita tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä, laajoja täydennyskoulutusohjelmia, joita järjestetään korkeakoulututkinnon taikka ammatillisen opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvälmiudet omaaville. Niiden laajuudesta säädetään ammattikorkeakoulupinnoista annetussa asetuksessa (256/1995).

Yliopisto tai ammattikorkeakoulu antaa todistuksen erikoistumisopinnot hyväksyttävästi suorittaneille. Opetusministeriö voi antaa tarkempia säännöksiä erikoistumisopinnoista.

13 §

Terveystenhuollon alan erikoistumisopinnot

Terveystenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 6 §:ssä ja terveystenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua koulutusta voidaan järjestää asetuksella säädettyjen koulutusten lisäksi 12 §:ssä tarkoitettuina erikoistumisopintoina sen mukaan kuin sosiaali- ja terveysministeriötä kuulemisen jälkeen opetusministeriön päätöksellä säädetään.

13 a § (16.7.1999/806)

Maanpuolustuskorkeakoulun erikoistumisopinnot

Maanpuolustuskorkeakoulun ammatillisesti pätevöittävät erikoistumisopinnot ovat tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä opintoja, joita Maanpuolustuskorkeakoulu järjestää 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun upseerin tutkinnon ja muun ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille sekä muille riittävät opiskeluvälmiudet omaaville.

20 e §

Erikoistumiskoulutuksia koskeva rekisteri

Erikoistumiskoulutuksia koskevaan rekisteriin merkitään tiedot ammattikorkeakoululain 19 a §:n 2 momentissa tarkoitetun sopimuksen sopimusosapuolista, sopimuksen voimassaolosta sekä sopimuksessa sovitusta erikoistumiskoulutuksen nimestä ja sen perusteista. Rekisteriin merkittäviä perusteita ovat järjestettävän koulutuksen laajuus, tavoitteet, kohderyhmä sekä opiskelijan asiantuntemuksen osoittaminen. Rekisteriin voidaan tallettaa myös muita sopimusta koskevia tarpeellisia tietoja. Rekisteriä pitää Opetushallitus.

Sopimusosapuolilla on velvollisuus ilmoittaa sopimusta koskevat tiedot rekisteriin. Vastaava velvollisuus ilmoittaa erikoistumiskoulutuksen tiedot rekisteriin on myös ammattikorkeakoululla, joka järjestää erikoistumiskoulutusta omaan päätökseensä perustuen sen vuoksi, ettei kyseisellä erikoistumisalalla ole muita koulutusvastuullisia ammattikorkeakouluja.

Opetushallitus pitää sähköisesti yleisön nähtävillä tiedostoa voimassa olevista erikoistumiskoulutuksista koskevista sopimuksista.

ASETUS KORKEAKOULUTUTKINTOJEN JÄRJESTELMÄSTÄ 464/1998

12 §

Erikoistumisopinnot

Kumotaan

13 §

Terveystenhuollon alan erikoistumisopinnot

(Kumotaan siirtymäajan jälkeen. Siirtyvät sovitaviksi korkeakoulujen yhteistyörakenteissa).

13 a § (16.7.1999/806)

Maanpuolustuskorkeakoulun erikoistumisopinnot

(Kumotaan siirtymäajan jälkeen. Siirtyvät sovitaviksi korkeakoulujen yhteistyörakenteissa).

14 §

Rekisteriin merkittävät erikoistumisopinnot

Arvioinnin perusteella hyväksytyistä erikoistumisopinnoista pidetään rekisteriä.

Yliopiston tai ammattikorkeakoulun järjestämät erikoistumisopinnot voidaan arvioida järjestäjän hakemuksesta ja arvioinnin perusteella hyväksyä rekisteriin merkittäviksi erikoistumisopinnoiksi. Arvioinnista ja rekisteriin merkitsemisestä säädetään korkeakoulujen arviointineuvostosta annetussa asetuksessa (1320/1995).

Opetusministeriö voi antaa tarkempia säännöksiä rekisteriin hyväksymisestä ja rekisterinpidosta.

VALTIONEUVOSTON ASETUS YLIOPISTOJEN TOIMINNASSA PERITTÄVISTÄ MAKSUISTA 1082/2009

2 §

Opetuksesta perittävät maksut

Yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:ssä tarkoitetut opettajankoulutuksen opinnot, jos ne suoritetaan erillisinä opintoina, sekä mainitun asetuksen 11 §:ssä tarkoitettu erikoistumiskoulutus ovat kuitenkin opiskelijalle maksuttomia.

VALTIONEUVOSTON ASETUS AMMATTIKORKEAKOULUJEN TOIMINNASSA PERITTÄVISTÄ MAKSUISTA 1230/2009

2 §

Opetuksesta perittävät maksut

Ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitetuista erikoistumisopinnoista opiskelijalta voidaan periä enintään 250 euron maksu lukukaudessa.

14 §

Rekisteriin merkittävät erikoistumisopinnot

Kumotaan

VALTIONEUVOSTON ASETUS YLIOPISTOJEN TOIMINNASSA PERITTÄVISTÄ MAKSUISTA 1082/2009

(Maksuja koskevat säännökset uudistetaan, siten erikoistumiskoulutuksesta perittävän maksun suuruudesta päättää yliopisto. Silloin kun koulutuksen järjestämiseen osoitetaan julkista rahoitusta, koulutusta ei voi järjestää voiton tavoittelemiseksi ja koulutuksesta voidaan periä enintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Samalla nykyisen asetuksen 2 §:n 2 momentti kumotaan.)

VALTIONEUVOSTON ASETUS AMMATTIKORKEAKOULUJEN TOIMINNASSA PERITTÄVISTÄ MAKSUISTA 1230/2009

2 §

Opetuksesta perittävät maksut

(Maksuja koskevat säännökset uudistetaan, siten erikoistumiskoulutuksesta perittävän maksun suuruudesta päättää ammattikorkeakoulu. Silloin kun koulutuksen järjestämiseen osoitetaan julkista rahoitusta, koulutusta ei voi järjestää voiton tavoittelemiseksi ja koulutuksesta voidaan periä enintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Samalla nykyisen asetuksen 2 §:n 1 momentti kumotaan.)

Kansainvälinen vertailu korkeakoulututkinnon jälkeisestä koulutuksesta

Ruotsi

Ruotsin korkeakoulujärjestelmä muodostuu yliopistoista ja korkeakouluista (högskolor). Erityistä jakoa tieteelliseen ja ammatilliseen sektoriin ei ole. Korkeakoulujen välillä on kuitenkin eroja sen mukaan, tarjoavatko ne pääasiassa alempia korkeakoulututkintoja vai sekä alempia että ylempiä korkeakoulututkintoja.

Korkeakoulut ovat Opetusministeriön (Utbildningsdepartementet) alaisia.

Koulutusmuodot erikoistumiskoulutuksessa

Osa tutkintojen jälkeisestä korkeakoulutuksesta järjestetään lyhyempinä ammatillisina tutkintoina (yrkesexamina), joiden laajuus on 60–90 op. Tutkinnot sijoittuvat sosiaali- ja terveysalalle sekä opettajankoulutuksen alalle. Esimerkiksi kättilökoulutus, terveydenhoitajakoulutus ja psykoterapeuttikoulutus on järjestetty em. tutkintoina. Hakukelpoisuuden tuottavat korkeakoulututkinnot on määritelty erikseen jokaiselle ammatilliselle tutkinnolle. Koulutusten järjestäjinä ja tutkintojen myöntäjinä toimivat korkeakoulut. Em. ammatilliset tutkinnot sijoittuvat korkeakoulututkintojen järjestelmässä samalla tasolle (avancerad nivå) ylempien korkeakoulututkintojen kanssa.

Sairaanhoitajakoulutuksessa sairaanhoitajan tutkintoon sisältyy erikoistuminen, joita on useita erilaisia.

Psykoterapeuttikoulutusta voivat tarjota yliopistojen lisäksi myös muut yksittäiset koulutuksen tarjoajat, mikäli niiden tarjoama koulutus on hyväksytty Korkeakouluviraston (Högskoleverket) toimesta.

Ammatillisemmin suuntautuneilla koulutusaloilla korkeakouluissa on tarjolla myös kurssimuotoista lyhyempää täydennyskoulutusta, jonka tavoitteena on lisätä tutkinnon suorittaneiden henkilöiden ammatillisia valmiuksia. Kursseja on tarjolla sekä lähi- että etäopetuksena. Esimerkiksi Jönköpingin korkeakoulu ja Gävlen korkeakoulu tarjoavat useita 7,5 tai 15 opintopisteen laajuisia kursseja, joilla on ammatilliseen erikoistumiseen ja osaamisen syventämiseen liittyvä profiili. Esimerkiksi opettajatutkinnon suorittaneet voivat laajentaa osaamistaan em. kurssien avulla. Osa kursseista voi myös olla osa tutkintoa.

Laadunvarmistus ja akkreditointi

Tutkinnonanto-oikeuksista kaikkien korkeakoulujen tutkintojen osalta päättää Korkeakouluvirasto. Korkeakouluvirasto toimii Opetusministeriön alaisuudessa.

Korkeakoulujen myöntämien lyhyempien ammattitutkintojen kohdalla jokainen tutkinnonanto-oikeus haetaan erikseen Korkeakouluvirastolta. Valtiollisten korkeakoulujen osalta päätökset tutkinnonanto-oikeuksista tekee Korkeakouluvirasto, yksityisten korkeakoulujen osalta päätöksen tekee valtioneuvosto Korkeakouluviraston esityksen pohjalta.

Tutkinnonanto-oikeuksien perustaksi tehdään arviointi. Korkeakouluvirasto on määritellyt yleiset arviointikriteerit, joissa tarkastellaan mm. opettajien osaamista/pätevyyttä, oppimisympäristöjä, opetussuunnitelmia, asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja koulutuksen laadunvarmistuksen järjestämistä.

Psykoterapeuttikoulutuksen järjestäjänä voi olla muukin taho kuin korkeakoulu. Tällöin koulutus arvioidaan samalla tavoin Korkeakouluviraston toimesta ennen järjestämisluvan myöntämistä. Arviointikriteerit ovat samat kuin korkeakoulujen järjestämän koulutuksen kohdalla.

Erikoislääkärikoulutukselle on määritelty erikoistumisaloittain tavoitteet. Tavoitteet ovat laatineet Ruotsin lääkäriliitto (Sveriges läkarförbund) ja Ruotsin lääkäriseura (Svenska läkaresällskapet) Sosiaalihallituksen (Socialstyrelsen) valtuuttamina. Lääkäriliitto myös vastaa yhdessä lääkäriseuran kanssa erikoislääkärikoulutuksen valtakunnallisesta arvioinnista ja seurannasta. Arviointiin osallistuminen on koulutuksen järjestäjille vapaaehtoista.

Erikoislääkärikoulutukseen osallistujilta ei edellytetä erityistä loppukokeeseen osallistumista. Koulutukseen osallistujan työpaikkaohjaaja vastaa siitä, että opiskelija saavuttaa koulutukselle asetetut tavoitteet. Erikoislääkärioikeuden myöntää hakemuksesta Sosiaalija terveysministeriön alainen Sosiaalihallitus.

Koulutuksen rahoitus ja maksullisuus

Koulutus on opiskelijoille maksutonta. Poikkeuksena ovat EU-/ETA -alueen ulkopuolelta tai Sveitsistä tulevat opiskelijat, joilta voidaan lain nojalla periä maksua tutkinto- ja täydennyskoulutuksesta.

Norja

Norjan korkeakoulujärjestelmä koostuu useista rinnakkaisista korkeakoulutyypeistä: yliopistoista, tietyn erikoisalan yliopistoista, korkeakouluista, valtiollisista taidekorkeakouluista sekä useista yksityisistä korkeakouluista, joissa on vähintään yksi akkreditoitu koulutusohjelma.

Korkeakoulut toimivat Opetus- ja tutkimusministeriön (Kunnskapsdepartementet) alaisuudessa.

Korkeakouluissa tarjottavan korkeakoulutuksen rinnalla on myös oppilaitoksia, jotka tarjoavat korkeakoulutasoista ammatillista koulutusta. Oppilaitoksiin kuuluu muutamia julkisesti ylläpidettyjä perinteisiä oppilaitoksia (kuten merenkulkuoppilaitos) ja useita yksityisiä koulutuksen tarjoajia.

Koulutusmuodot erikoistumiskoulutuksessa

Korkeakoulut tarjoavat korkeakoulututkinnon suorittaneille täydennyskoulutusta (videreutdanning), joka voidaan tyypillisesti suorittaa työn ohella ja jossa perehdytään tarkemmin johonkin erityisalaan. Osa koulutuksista on järjestetty suoraan yhteistyössä yksittäisten työnantajien kanssa. Osa koulutuksista muistuttaa luonteeltaan Suomessa järjestettäviä ammatillisia erikoistumisopintoja.

Tekniikan alalla alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet voivat opiskella yhden tai useamman ammatilliseen sertifikaattiin oikeuttavan koulutuksen. Osia sertifikaattiopinnoista voi sisältyä myös ylempään korkeakoulututkintoon, jos opiskelija päättää myöhemmin jatkaa opintojen em. alueella.

Laadunvarmistus ja akkreditointi

Norjassa on yksi kansallinen laadunvarmistusorganisaatio, NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen). NOKUT toimii Opetus- ja tutkimusministeriön alaisuudessa.

NOKUT vastaa kaikille yliopistoille ja korkeakouluille tehtävistä koko korkeakoulua koskevista institutionaalisista akkreditoinneista, joiden perusteella niiden asema suhteessa tutkinnonanto-oikeuksista ja koulutusohjelmista päättämiseen muodostuu. Yliopistoilla on oikeus päättää itse tarjoamistaan ohjelmista ja antamistaan tutkinnoista, kun taas korkeakoulut anovat oikeuden järjestää koulutusta NOKUTilta. On myös mahdollista, että korkeakoululle myönnetään oikeus päättää itse alempaan korkeakoulututkintoon johtavista koulutusohjelmistaan, ja muut oikeudet on anottava NOKUTilta. NOKUT akkreditoi myös kaikki ammatillisen korkeakoulutuksen koulutusohjelmat.

NOKUT ei arvioi tai akkreditoi tutkinnon jälkeistä koulutusta, vaan korkeakoulut päättävät itsenäisesti sen järjestämisestä ja arvioinnista.

Norjan lääkäri-seura (Den norske legeforening) käsittelee erikoislääkärioikeuksien hakemukset ja vastaa erikoislääkärikoulutuksen arvioinnista ja seurannasta. Seuran hallitus koostuu lääketieteellisten tiedekuntien edustajista, sosiaali- ja terveysministeriön alaisen Norjan terveysviraston (Helsetilsynet) edustajista, potilasjärjestöjen edustajista ja lääkäri-seuran eri osastojen edustajista.

Koulutuksen rahoitus ja maksullisuus

Korkeakoulut voivat periä maksua järjestämästään korkeakoulututkinnon jälkeisestä lisäkoulutuksesta. Tutkintokoulutus on pääosin maksutonta.

Tanska

Tanskassa kahden sektorin korkeakoulujärjestelmä muodostuu yliopistoista sekä korkeakouluista ja ammatillisista korkeakouluista. Korkeakoulut ja ammatilliset korkeakoulut tarjoavat ammatillisesti suuntautuneita alempia korkeakoulututkintoja. Ammatillisissa korkeakouluissa voi alemman korkeakoulututkinnon lisäksi suorittaa myös 120 op:n laajuisia ammatillisia short cycle -tutkintoja.

Edellä mainituissa tutkinnoista on mahdollista jatkaa suoraan alempaan korkeakoulututkintoon. Yliopistot ja korkeakoulut ovat Tiede-, innovaatio ja korkeakoulutusministeriön alaisia.

Koulutusmuodot erikoistumiskoulutuksessa

Korkeakoulut tarjoavat osana täydennyskoulutustaan sekä diplomikoulutusta (diplomuddannelser) että muuta tutkinnon jälkeistä koulutusta. Koulutukset on suunnattu korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan koulutuksen suorittaneille henkilöille. Diplomikoulutukset luetaan kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä osaksi tutkintojärjestelmää.

Diplomikoulutus koostuu opintomoduuleista ja kehittämistyöstä. Diplomikoulutukset ovat laajuudeltaan 60 op ja niiden suorittamisaika voi vaihdella opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Koulutus tulee suorittaa enintään kuudessa vuodessa, jolloin opiskelijalla on mahdollisuus pitää taukoa opinnoissaan moduulien välillä.

Tekniikan alalla on tarjolla sertifikaattikoulutuksia korkeakoulututkinnon suorittaneille henkilöille. Esimerkiksi University College Nordjylland (UCN) tarjoaa sertifikaattikoulutusta passiivitalojen suunnittelussa. Koulutus valmentaa maksulliseen korkeakoulun ulko-

puolisen tahon (Darmstadtin passiivitaloinstituutti Saksassa) alaiseen kokeeseen, jonka hyväksytty suorittaminen oikeuttaa henkilön toiminaan sertifioituna passiivitalojen suunnittelijana (certifierad passivhusdesigner).

Yliopistot voivat tarjota ammatillisesti suuntautuneita ylempiä korkeakoulututkintoja, jotka on suunnattu työelämässä oleville henkilöille ja suoritetaan tavallisesti osa-aikaopintoina. Lisäksi on mahdollista suorittaa osia em. tutkinnoista. Esimerkiksi Kööpenhaminan yliopistossa on tarjolla 5–15 op kurssuja ylemmistä ammatillisesti suuntautuneista tutkinnoista.

Laadunvarmistus ja akkreditointi

Tanskassa toimii kaksi kansallista laadunvarmistusorganisaatiota. Tiede-, innovaatio- ja korkeakoulutusministeriön alainen ACE Denmark (Akkrediteringsinstitutionen) vastaa yliopistoissa tarjottavien alempien ja ylempien korkeakoulututkintojen sekä ammatillisesti suuntautuneiden ylempien korkeakoulututkintojen akkreditoinnista. EVA (Danmarks Evalueringsinstitut) suorittaa em. akkreditointien taustana olevat arvioinnit ja lisäksi vastaa korkeakouluissa ja ammatillisissa korkeakouluissa tarjottavien ylempien ja alempien korkeakoulututkintojen arvioinnista ja akkreditoinnista.

EVA vastaa myös diplomikoulutusten arvioinnista ja akkreditoinnista.

Koulutuksen rahoittaminen ja maksullisuus

Sekä diplomikoulutuksesta että erikoistumiskoulutuksesta voidaan periä maksua. Joissakin tapauksissa korkeakoulut antavat alennusta esimerkiksi tiettyyn ammattijärjestöön kuuluvan työnantajan kouluttamien henkilöiden koulutuksesta. Esimerkiksi Tanskan media- ja viestintäkorkeakoulu (Danmarks medie- og journalisthøjskole) tarjoaa analyyttisen journalistiikan diplomikoulutusta alennetulla hinnalla niiden opiskelijoiden osalta, joiden työnantaja on Lehdistön koulutussäätiön (Pressens Uddannelsesfond) jäsen ja maksaa koulutuksen työntekijälleen.

Hollanti

Hollannissa korkeakoulujärjestelmä koostuu kahdesta rinnakkaisesta sektorista: yliopistot (WO) ja ammattikorkeakoulut (HBO). Korkeakouluissa tarjotaan alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja, joilla on erilaisia profileja korkeakoulusta riippuen. Lisäksi tarjolla on kaksivuotisia short cycle -tutkintoja (Associate degree/tweejarige hbo-opleiding), jotka tasollisesti sijoittuvat alempaa korkeakoulututkintoa edeltäviksi.

Korkeakoulut toimivat Opetus-, kulttuuri- ja tiedeministeriön (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) alaisuudessa.

Valtakunnallinen Avoin yliopisto (Open Universiteit) on keskeinen toimija aikuiskoulutuksessa. Avoimen yliopiston toimintaa rahoitetaan julkisista varoista ja se tarjoaa sekä tutkintoon johtavaa koulutusta (alemmat ja ylemmät korkeakoulututkinnot) että täydennyskoulutusluonteista koulutusta. Avoimen yliopiston toiminnalle tyypillistä on opintojen suorittaminen etäopintoina.

Koulutusmuodot erikoistumiskoulutuksessa

Korkeakouluissa on tarjolla kestoaltaan ja sisällöltään vaihtelevia korkeakoulututkinnon jälkeen suoritettavia täydennys- ja lisäkoulutuksia. Niillä ei ole yhtenäistä muodollista ase-

maa koulutus- ja tutkintojärjestelmässä. Tutkinnon jälkeinen koulutus voi olla järjestetty esimerkiksi kursseina, joilla tavoitteena on ylläpitää tutkinnon suorittaneiden ammattitaitoa työelämässä. Näin on esimerkiksi joissain yliopistoissa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla on tarjolla täydennyskoulutusta ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille.

Yliopistoissa on tarjolla työelämässä oleville henkilöille suunnattua ylempään korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta, jonka suorittaminen on mahdollista työn ohella.

Avoin yliopisto (Open Universiteit) tarjoaa ammatilliseen pätevytyymiseen tähtääviä lyhyitä koulutusohjelmia korkeakoulututkinnon suorittaneille henkilöille. Sekä yliopistosta että ammattikorkeakoulusta valmistuneille on tarjolla sertifikaatti-koulutuksia (Certified Professional Programme CPP). Sertifikaattikoulutusten laajuus on noin 10–20 op ja niitä on tyypillisesti tarjolla tekniikan sekä talouden ja hallinnon aloilla. Sertifikaattikoulutuksiin hakeutuvilta voidaan edellyttää myös korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeistä työkokemusta. Sertifikaattikoulutuksia voidaan myös sisällyttää ylempien korkeakoulututkintojen osaksi.

Ennen Bolognan prosessin mukaista kaksiportaista tutkintorakennetta Hollannissa oli tarjolla nykyistä enemmän suoraan työnantajien tarpeisiin suunniteltua ammatillista täydennyskoulutusta korkeakoulututkinnon suorittaneille. Sitten monet em. koulutuksen tarjoajat ovat halunneet koulutuksensa kansallisesti akkreditoiduiksi ylemmiksi korkeakoulututkinnoiksi. Tämä on merkinnyt sitä, että koulutuksille on luotu ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen profiili lisäämällä tutkimusperustaisen aineksen osuutta opetussuunnitelmissa. Ylempään korkeakoulututkintoon johtavilla ohjelmilla voidaan katsoa olevan keskeinen tehtävä korkeakoulututkinnon suorittaneiden ammatillisessa erikoistumisessa.

Laadunvarmistus ja akkreditointi

Kaikki yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tarjoamat alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavat koulutusohjelmat akkreditoidaan NVAO:n (Nederlands – Vlaamse accreditatieorganisatie) toimesta.

NVAO ei akkreditoi täydennys- tai lisäkoulutuksia.

Sertifikaattikoulutukset ovat tavallisesti korkeakoulun ulkopuolisen tahon validoimia koulutuksia.

Koulutuksen rahoitus ja maksut

Korkeakoulut voivat periä maksua tutkinnon jälkeisestä koulutuksesta. Avoimen yliopiston sertifikaattikoulutukset ovat maksullisia.

Irlanti

Irlannin korkeakoulujärjestelmä koostuu useista rinnakkaisista korkeakoulutyypeistä: yliopistot, tekniikan alan korkeakoulut, kasvatustieteelliset korkeakoulut (college) ja yksityiset itsenäiset korkeakoulut (college). Lisäksi Irlannissa on muita korkea-asteen oppilaitoksia, jotka tarjoavat koulutusta esimerkiksi lääketieteen, taiteen tai oikeustieteen aloilla.

Korkeakoulujen ohjauksesta vastaa Irlannissa Opetusministeriön (Department of Education and Skills) alainen The Higher Education Authority. Authority vastaa laajalti korkeakoulupolitiikkaan ja mm. korkeakoulujen julkiseen rahoitukseen liittyvistä kysymyksistä.

Koulutusmuodot erikoistumiskoulutuksessa

Irlannissa korkeakoulututkintojen järjestelmään kuuluu kaksi lyhyempää tutkintoa, jotka voidaan suorittaa alemman korkeakoulututkinnon jälkeen. Em. tutkinnot on kuvattu kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä (10 tasoa). Tutkinnot on suunnattu henkilöille, joilla on tarvetta ammatillisen osaamisensa uudistamiseen tai lisäpätevyyden hankkimiseen jatko-opintoja varten. Em. tutkintoja voidaan jossain mielessä pitää myös short cycle -tutkintoina.

Postgraduate Diploma/Certificate -tutkinnot

Tutkinnot sijoittuvat viitekehysten tasolle 9. Koulutusta on tarjolla useilla aloilla. Koulutuksen laajuus on tavallisesti 30–60 opistopistettä. Koulutukset toteutetaan usein osaaikaopintoina. Tutkinnoilla on vahva ammatillinen profiili. Tutkinnosta voi joissakin tapauksissa jatkaa saman alan ylem্পään korkeakoulututkintoon.

Postgraduate Diploma -tutkintoja on pääosin tarjolla professioaloilla. Generalistialoilla tarjolla on ylem্পään korkeakoulututkintoon johtavia koulutusohjelmia. Yliopistot tarjoavat myös koulutuksia, joissa voi suorittaa samalla alalla joko ylem্পän korkeakoulututkinnon tai Postgraduate Diploman.

Higher Diploma -tutkinnot

Tutkinto, joka tavallisimmin mahdollistaa perehtymisen uuteen koulutus/tieteenalaan. Tavallisimman koulutuksen suorittajilla on vaativa alempi korkeakoulututkinto heidän hakeutuessaan koulutukseen. Tutkinto sijoittuu viitekehysten tasolle 8. Tutkinto on yleisin viitekehysten tasolla 8 suoritettu tutkinto. Tutkinnot suoritetaan yleensä korkeakouluissa (colleget).

Osa koulutuksista järjestetään yhdessä työelämän kanssa esim. siten, että ammattialaorganisaatiot akkreditoivat tai muutoin validoivat koulutuksen sisällön (esimerkiksi liiketalouden ja hallinnon alalla).

Laadunvarmistus ja akkreditointi

Yliopistojen ja tekniikan alan korkeakoulujen asemasta on säädetty lailla (Universities Act 1997, The Institutes of Technology Act 2006). Lait antavat niille suhteellisen laajan autonomian, joka kattaa myös tutkinnonanto-oikeuksien määrittelyn ja koulutusohjelmien perustamisen.

Korkeakoulujen (ei-yliopistollinen sektori) tutkinnonanto-oikeuksien perustana olevista arvioinneista vastaa HETAC (Higher Education and Training Awards Council). HETAC on määritellyt kriteerit ja arviointimenettelyt omissa asiakirjoissaan. Ensimmäistä kertaa arvioitavana olevan koulutuksen tarjoajan kohdalla arviointiprosessi on perusteellisempi kuin seuraavilla kerroilla.

HETAC akkreditoi diploma-tutkintoihin johtavat koulutusohjelmat niiden korkeakoulujen osalta, joilla ei ole oikeutta päättää itse koulutusohjelmistaan.

Koulutuksen rahoittaminen ja maksullisuus

Korkeakoulut voivat periä maksuja järjestämästään koulutuksesta.

Taulukko. Kansainvälinen vertailu

maa ja koulutustyyppi	koulutuksen luonne	akkreditointi	koulutusalat	rahoitus	työelämäyhteys	hakukelpoisuus ja kohderyhmä	esimerkkejä
Tanska: diplomikoulutus (diplomuddannelse)	koulutus osa koulutus- järjestelmää mahdollisuus suorittaa myös yksilöllisesti räätälöity diplomikoulutus, jossa yhdistellään eri alojen moduuleita	kyllä	pedagogiikka tekniikka yhteiskunta, hallinto ja liiketalous media ja viestintä sosiaali- ja terveysala matkailu- ja liikunta-ala ohjaus	korkeakoulut voivat periä maksuja	<i>korkeakoululähtöinen ja työelämälähtöinen</i> koulutus sisältää kehittämistehtävän	suunnattu alemman korkeakoulututkinnon suorittaneille suunnattu työelämässä toimiville henkilöille	journalistiikan diplomikoulutus 60 op suun terveys 60 op vanhustyö 60 op bioteknologia, prosessitekniologia ja kemia 60 op energia ja ympäristö 60 op verotuksen diplomi- koulutus 60 op
Tanska: korkeakoulutettujen ammattilinen jatko- ja täydennyskoulutus	koulutus Suomessa tarjottavia ammattilisia erikoistu- misopintoja muistutta- via kokonaisuuksia myös sertifiikaatti- koulutuksia	ei sertifiikaatti- koulutukset yleensä ulkopuolisen tahon validoimia	useilla aloilla sertifiikaattikoulutuksia tekniikan alalla	korkeakoulut voivat periä maksuja	sertifiikaattikoulutukset <i>työelämälähtöisiä</i>		passiivitalojen suunnittelu -sertifiikaatti
Tanska: ammattilisesti suun- tautuneet ylemmät korkeakoulututkinnot (ja niiden osat)	tutkinto	kyllä	useilla aloilla	korkeakoulut voivat periä maksuja	<i>korkeakoululähtöinen</i>	suunnattu alemman korkeakoulututkinnon suorittaneille tarjolla myös osia em. tutkinnoista	kansanterveys ammattilinen maisteri- tutkinto, joka suoritetaan Afrikan tutkimuksen ja opintojen keskuksessa
Irlanti: Post Graduate Diploma -tutkinnot	tutkinto osa koulutus- järjestelmää kuvattu kansallisessa viitekehyksessä, taso 9	kyllä	useilla aloilla	korkeakoulut voivat periä maksuja	<i>korkeakoululähtöinen ja työelämälähtöinen</i>	suunnattu alemman korkeakoulututkinnon suorittaneille	Edistynyt kuulontutkimus 30 op Luonnontieteiden opet- taminen alakoulussa 30 op Mikroelektroninen suunnittelu 60 op
Irlanti: Higher Diploma -tutkinnot	tutkinto osa koulutus- järjestelmää kuvattu kansallisessa viitekehyksessä, taso 8	kyllä	useilla aloilla	korkeakoulut voivat periä maksuja	<i>korkeakoululähtöinen ja työelämälähtöinen</i> osalla koulutuksista yhteys tiettyyn ammattiin osassa koulutuksia työelämä mukana suunnittelussa	suunnattu alemman korkeakoulututkinnon suorittaneille	Hallinto ja markkinointi 60 op Kätilötyö 1,5 vuoden opinnot

maa ja koulutustyyppi	koulutuksen luonne	akkreditointi	koulutusalat	rahoitus	työelämäyhteys	hakukelpoisuus ja kohderyhmä	esimerkkejä
Ruotsi: korkeakoulujärjestelmään kuuluvat ammattitutkinnot (yrkesexamina)	tutkinto osa koulutusjärjestelmää	kyllä	sosiaali- ja terveysala opettajakoulutus	korkeakoulut rahoittavat koulutuksen opiskelijalle maksutonta (pl. EU/ETA -alueen ulkopuoliset opiskelijat)		tutkinnot tuottavat muodollisen kelpoisuuden tiettyyn tehtävään	kättilö 90 op terveydenhoitaja 75 op erityisopettajan tutkinto 90 op
Ruotsi: kurssimuotoiset täydennys- ja jatkokoulutukset	koulutus myös tutkintojen osia	kyllä, jos osa tutkintoa	useilla aloilla	opiskelijalle maksutonta (pl. EU/ETA -alueen ulkopuoliset opiskelijat)	<i>korkeakoululähtöinen</i> <i>työelämälähtöinen</i>	Opettajille tarjolla kursseja, joilla voi vahvistaa tietyn aineen opettamisen osaamista tai didaktista osaamista	Työterveys 15 op Tekniikkaa vuosikurssien 7-9 opettajille 15 op
Norja: korkeakoulutetuille tarjottu täydennyskoulutus	koulutus Suomessa tarjottavia ammatillisia erikoistumisopintoja muistuttavia kokonaisuuksia	ei	useilla aloilla	korkeakoulut voivat periä maksuja		suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille henkilöille voidaan edellyttää työkokemusta	mielenterveytyö 60 op vanhusten hoitotyö 60 op
Hollanti: ammatillisesti suuntautuneet ylempään korkeakoulututkintoon johtavat koulutusohjelmat (yliopistoissa)	tutkinto osa koulutusjärjestelmää	kyllä	useilla aloilla	korkeakoulut voivat periä maksuja		<i>korkeakoululähtöinen</i> suunnattu työelämässä toimiville henkilöille joilla on korkeakoulututkinto tai riittävä työkokemus	Halintoa ja politiikkaa ammatillisille 60 op International Business Law and Globalisation 60 op Veterinary and Molecular Pathology 90 op
Hollanti: lyhytkestoinen täydennyskoulutus	koulutus	ei	useilla aloilla	korkeakoulut voivat periä maksuja		suunnattu työelämässä toimiville henkilöille, joilla on korkeakoulututkinto tai riittävä työkokemus	
Hollanti: korkeakoulutetuille tarjottu ammatillinen täydennyskoulutus (ammattikorkeakouluissa)	koulutus osa koulutuksista muistuttaa Suomessa tarjolla olevia ammatillisia erikoistumisopintoja	ei			työelämän edustajat (esim. ammattijärjestöt) voivat olla mukana suunnittelussa	<i>työelämälähtöinen</i> suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille ja työelämässä toimiville	diabeteksen hoito 24 op

Lausuma

Akava pitää hyvänä, että nyt tehtävillä esityksillä selkeytetään korkeakoulujen täydennyskoulutuskenttää ja muodostetaan selkeästi tunnistettava erikoistumiskoulutusten ryhmä. Sellaisille on käyttöä myös niillä aloilla, joilla niitä ei toistaiseksi ole ollut. Akava pitää tärkeänä, että esityksiä viedään nopealla aikataululla eteenpäin samalla kun esiin nosta-miimme epäkohtiin löydetään ratkaisut.

Jotta Akava voisi hyväksyä koko erikoistumiskoulutustyöryhmän loppuraporttina syn-tyneen Asiantuntijuus edellä – korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus -muistion, olisi tullut löytää kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu kahteen asiaan:

- 1 Muistiossa esitettyä erikoissäännösten poistoa ei tule tehdä ennen kuin tarvittava vaikutusten arviointi on tehty ja on olemassa perusteltu esitys poiston edellyttämistä korvaavista säädös- ja järjestelmämuutoksista esimerkiksi STM:n säädöksissä ja Valviran ohjeissa ja toimintatavoissa. On myös varmistettava, ettei erityissäännösten poisto vaaranna kyseisten alojen koulutusten tarjontaa, rahoitusta ja kelpoisuusvaatimuksia.
- 2 Akava näkee erittäin ongelmallisena sen, mikäli keskeiset yhteiskunnan palvelujärjestelmän edellyttämät koulutuksen muuttuvat maksullisiksi. Tämä on uhka osaavan työvoiman saatavuudelle ja yksilöiden tasavertaiselle mahdollisuudelle kouluttautua haluamaansa ammattiin henkilökohtaisesta varallisuudesta tai työnantajan maksukyvyystä ja/tai – halukkuudesta riippumatta. Tällaiset ammatit ja työt sijoittuvat usein julkiselle sektorille ja ovat hyvinvointiyhteiskunnan ja palveluiden tasavertaisen saatavuuden kannalta keskeisiä. Työryhmän esitys monikanavaisesta rahoituksesta on realistisuudessaan perusteltu, mutta jättää liian avoimeksi rahoituksen pitkäjänteisyyden ja varmuuden.

Hannu Saarikangas (Akava)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä -sarjassa vuonna 2013 ilmestyneet

- 1 Selvitys Varastokirjaston yhdistämisestä
Kansalliskirjastoon
- 2 Monipuoliset ja sujuvat opintopolut.
Korkeakoulujen koulutusrakenteiden
kehittämistyöryhmän muistio
- 3 Museoviraston kiinteistöt ja rakennukset;
Työryhmän esitys kiinteistövarallisuuden
hallinnan uudelleen järjestämisestä
- 4 Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittäminen
- 5 Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta
- 6 Käytännönläheistä suunnitteluosaamista
rakennusallalle. Rakennusarkkitehtikoulutuksen
työryhmän muistio

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-215-9 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)